

Endodoncja w ujęciu klinicznym

red. M. Tanasiewicz

Piśmiennictwo

ROZDZIAŁ I

1.1. Repetytorium z endodoncji – pamiętajmy o podstawach Katarzyna Mol

1. Jańczuk Z.: *Nowoczesna endodoncja*. „Medycyna”, 2000, 1990 (4), 3-5.
2. Aluchna M.: *Wprowadzenie do zagadnień leczenia endodontycznego*. „Asystentka i higienistka stomatologiczna”, 2010, 2, 54-60.
3. Krupiński J.: *Metody i zasady leczenia endodontycznego. Klasyfikacja i diagnostyka chorób miazgi*. „Por. Stomat.”, 2004, 5, 10-16.
4. Brus-Sawczuk K., Drabarczyk-Nasińska M.: *Standardy we współczesnej endodoncji – od diagnozy do opracowania systemu korzeniowego*. „As Stomatologii”, 2008, 6, 6-11
5. Kierklo A.: *Osiągnięcia endodoncji na przełomie wieków*. „Wiad. Lekarskie”, 2006, LIX, 5-6, 372-376.
6. Lipski M., Górski M.: *Kongres Amerykańskiego Towarzystwa Endodontycznego, Endodoncja w „mieście braterskiej miłości”, Filadelfia, 25-28. 04. 2007 r.* „Magazyn Stomat.”, 2007, 9, 132-136.
7. Lipski M. i wsp.: *Endodoncja amerykańska w roku 2006*. „Magazyn Stomat.”, 2006, 9, 60-64.
8. Lipski M., Teodorczyk H.: *Pierwsza międzynarodowa konferencja endodontyczna Szczecin, 4-5 kwietnia 2008 r.* „Magazyn Stomat.”, 2008, 6, 70-73.
9. Krupiński J.: *Metody i zasady leczenia endodontycznego. Leczenie endodontyczne na jednej wizycie (cz. II)*. „Por. Stomat.”, 2002, 6, 8-13.
10. Krupiński J.: *Metody i zasady leczenia endodontycznego. Leczenie endodontyczne na jednej wizycie (cz. I)*. „Por. Stomat.”, 2002, 5, 8-11.

1.2. Jak dobrze diagnozować i leczyć? Jeszcze raz o morfologii systemu kanałów korzeniowych Barbara Czopik, Monika Łopuszyńska, Przemysław Kustra, Joanna Zarzecka

1. Vertucci F.J.: *Root canal anatomy of the mandibular anterior teeth*. „J. Am. Dent. Assoc.”, 1974, 89, 369-371.
2. Vertucci F.J.: *Root canal anatomy of the human permanent teeth*. „Oral Surg. Oral Med. Oral Pathol.”, 1984, 58, 589-599.
3. Sert S., Bayirli G.S.: *Evaluation of the root canal configurations of the mandibular and maxillary permanent teeth by gender in the Turkish population*. „J. Endod.”, Jun 2004, 30: 391-398.
4. Mozo S., Llana C., Forner L.: *Review of ultrasonic irrigation in endodontics: increasing action of irrigating solutions*. „Med. Oral Patol. Oral Cir. Bucal.”, 2012, 17, 512-6.

5. Van der Sluis L.W., Versluis M., Wu M.K. et al.: *Passive ultrasonic irrigation of the root canal: a review of the literature.* „Int. Endod. J.“, 2007, 40, 415-26.
6. Jiang L.M., Verhaagen B., Versluis M. et al.: *The influence of the ultrasonic intensity on the cleaning efficacy of passive ultrasonic irrigation.* „J. Endod.“, 2011, 37, 688-92.
7. Jensen S.A., Walker T.L., Hutter J.W. et al.: *Comparison of the cleaning efficacy of passive sonic activation and passive ultrasonic activation after hand instrumentation in molar root canals.* „J. Endod.“, 1999, 25, 735-8.
8. Gutarts R., Nusstein J., Reader A. et al.: *In Vivo Debridement Efficacy of Ultrasonic Irrigation Following Hand-Rotary Instrumentation in Human Mandibular Molars.* „J. Endod.“, 2005, 31, 166-70.
9. Lee S.J., Wu M.K., Wesselink P.R.: *The effectiveness of syringe irrigation and ultrasonics to remove debris from simulated irregularities within prepared root canal walls.* „Int. Endod. J.“, 2004, 37, 672-8.
10. Ahmad M., Pitt Ford T.R., Crum L.A. et al.: *Ultrasonic debridement of root canals: acoustic cavitation and its relevance.* 1988. „Int. Endod. J.“, 2009, 42, 391-8.
11. Stojicic S., Zivkovic S., Qian W. et al.: *Tissue dissolution by sodium hypochlorite: effect of concentration, temperature, agitation, and surfactant.* „J. Endod.“, 2010, 36, 1558-62.
12. Van der Sluis L.W., Gambarini G., Wu M.K. et al.: *The influence of volume, type of irrigant and flushing method on removing artificially placed dentine debris from the apical root canal during passive ultrasonic irrigation.* „Int. Endod. J.“, 2006, 39, 472-6.
13. Adcock J.M., Sidow S.J., Looney S.W. et al.: *Histologic evaluation of canal and isthmus debridement efficacies of two different irrigant delivery techniques in a closed system.* „J. Endod.“, 2011, 37, 544-8.
14. Tyndall D.A., Kohltfarber H.: *Application of cone beam volumetric tomography in endodontics.* „Aust. Dent. J.“ 2012, 57, 72-81.
15. D'Addazio P.S., Campos C.N., Özcan M. et al.: *A comparative study between cone-beam computed tomography and periapical radiographs in the diagnosis of simulated endodontic complications.* „Int. Endod. J.“, 2011, 44, 218-24.
16. Patel S., Dawood A., Whaites E., Pitt Ford T.: *New dimensions in endodontic imaging: Part 1. Conventional and alternative radiographic systems.* „Int. Endod. J.“, 2009, 42, 447-462.
17. Scarfe W.C., Farman A.G., Sukovic P.: *Clinical applications of cone-beam computed tomography in dental practice.* „J Can Dent Assoc“, 2006, 72, 75-80.
18. Patel S., Mannocci F., Shemesh H. et al.: *Radiographs and CBCT--time for a reassessment?* „Int. Endod. J.“, 2011, 44, 887-8.
19. Patel S., Kanagasingam S., Mannocci F.: *Cone beam computed tomography (CBCT) in endodontics.* „Dent. Update.“, 2010, 37, 373-9.

20. Silva J.A., Alencar A.H., Rocha S.S., Lopes L.G., Estrela C.: *Three- dimensional image contribution for evaluation of operative procedural errors in endodontic therapy and dental implants.* „Braz Dent J“, 2012, 23, 127-134.
21. Durack C., Patel S.: *Cone beam computed tomography in endodontics.* „Braz Dent J.”, 2012, 23, 179-91.
22. Zhang R., Wang H., Tian Y.Y. et al.: *Use of cone-beam computed tomography to evaluate root and canal morphology of mandibular molars in Chinese individuals.* „Int. Endod. J.“, 2011, 44, 990-9.
23. Scarfe W.C., Levin M.D., Gane D. et al.: *Use of cone beam computed tomography in endodontics.* „Int J Dent“, 2009, 2009, 634567.
24. Zhao J., Li Y., Yang Z.W. et al.: *Three-dimensional computed topography analysis of a patient with an unusual anatomy of the maxillary second and third molars.* „Int. J. Oral Sci.“, 2011, 3, 225-8.
25. Wang Q., Yu G., Zhou X.D. et al.: *Evaluation of x-ray projection angulation for successful radix entomolaris diagnosis in mandibular first molars in vitro.* „J. Endod.“, 2011, 37, 1063-8.
26. Patel S., Dawood A., Ford T.P. et al.: *The potential applications of cone beam computed tomography in the management of endodontic problems.* „Int. Endod. J.“, 2007, 40, 818-30.
27. Zou X., Liu D., Yue L. et al.: *The ability of cone-beam computerized tomography to detect vertical root fractures in endodontically treated and nonendodontically treated teeth: a report of 3 cases.* „Oral Surg. Oral Med. Oral Pathol. Oral Radiol. Endod.“, 2011, 111, 797-801.
28. Tomar D., Dhingra A., Tomer A. et al.: *Endodontic management of mandibular third molar with three mesial roots using spiral computed tomography scan as a diagnostic aid: a case report.* „Oral Surg. Oral Med. Oral Pathol. Oral Radiol.“, 2012, 3, 373-381.
29. Kim Y., Lee S.J., Woo J.: *Morphology of maxillary first and second molars analyzed by cone-beam computed tomography in a korean population: variations in the number of roots and canals and the incidence of fusion.* „J. Endod.”, 2012, 38, 1063-8.
30. Simons W.: *Revolutionary advances in endodontics, Part I: CBCT.* „Dent. Today.”, 2011, 30, 96-8.
31. Kottoor J., Velmurugan N., Surendran S.: *Endodontic management of a maxillary first molar with eight root canal systems evaluated using cone-beam computed tomography scanning: a case report.* „J. Endod.”, 2011, 37, 715-9.
32. Matherne R.P., Angelopoulos C., Kulild J.C. et al.: *Use of cone-beam computed tomography to identify root canal systems in vitro.* „J. Endod.”, 2008, 34, 87-9.
33. Deepak B.S., Subash T.S., Narmatha V.J. et al.: *Imaging techniques in endodontics: an overview.* „J. Clin. Imaging Sci.“, 2012, 2, 13-16.
34. Patel S., Dawood A., Whaites E. et al.: *New dimensions in endodontic imaging: part 1. Conventional and alternative radiographic systems.* „Int. Endod. J.“, 2009, 42, 447-62.
35. Patel S.: *New dimensions in endodontic imaging: Part 2. Cone beam computed tomography.* „Int. Endod. J.”, 2009, 42, 463-75.

36. William C.S., Martin D.L., Gane D. et al.: *Use of cone beam computed tomography in endodontics*. „Int. Dent. J.“, 2009, 10, 1-20.
37. Khedmat S., Rouhi N., Drage N. et al.: *Evaluation of three imaging techniques for the detection of vertical root fractures in the absence and presence of gutta-percha root fillings*. „Int. Endod. J.“, 2012, 13, 345-51.
38. *Use of cone-beam computed tomography in endodontics Joint Position Statement of the American Association of Endodontists and the American Academy of Oral and Maxillofacial Radiology*. „Oral Surg Oral Med Oral Pathol Oral Radiol Endod.“, 2011, 111, 234-7.
39. Karumaran C.S., Gunaseelan R., Krithikadatta J.: *Microscope-aided endodontic treatment of maxillary first premolars with three roots: A case series*. „Indian J Dent Res“, 2011, 22, 706-8.
40. Alaçam T., Tinaz A.C., Genç O. et al.: *Second mesiobuccal canal detection in maxillary first molars using microscopy and ultrasonics*. „Aust Endod J“, 2008, 34, 106-9.
41. Del Fabbro M., Taschieri S., Lodi G. et al.: *Magnification devices for endodontic therapy*. „Cochrane Database Syst. Rev.“, Jul 2009, 8.
42. Del Fabbro M., Taschieri S.: *Endodontic therapy using magnification devices: a systematic review*. „J. Dent.“, 2010, 38, 269-75.
43. Baldassari-Cruz L.A., Lilly J.P., Rivera E.M.: *The influence of dental operating microscope in locating the mesiolingual canal orifice*. „Oral Surg. Oral Med. Oral Pathol. Oral Radiol. Endod.“, 2002, 93, 190-4.
44. Taschieri S., Del Fabbro M., Weinstein T. et al.: *Magnification in modern endodontic practice*. „Refuat Hapeh Vehashinayim.“, 2010, 27, 18-22.
45. Buhrely L.J., Barrows M.J., BeGole E.A. et al.: *Effect of magnification on locating the MB2 canal in maxillary molars*. „J. Endod.“, 2002, 28, 324-7.
46. Alaçam T., Tinaz A.C., Genç O. et al.: *Second mesiobuccal canal detection in maxillary first molars using microscopy and ultrasonics*. „Aust Endod J.“, 2008, 34, 106-9.
47. Ingle J.I., Bakland L.K., Baumgartner J.C.: *Morphology of teeth and their root canal systems*. Ingle's Endodontics. [In:] Cleghorn B.M., Goodacre C.J., Christie W.H., editors, 6th ed, Ontario: BC Decker Inc; 2008, 151-70.
48. Kottoor J., Murugesan R., Albuquerque D.V.: *Maxillary lateral incisor with four root canals*. „Int. Endod. J.“, 2012, 45, 393-7.
49. Andrei O.C., Mărgărit R., Gheorghiu I.M.: *Endodontic treatment of a mandibular canine with two roots*. „Rom. J. Morphol. Embryol.“, 2011, 52, 923-6.
50. Ravindranath M., Neelakantan P., Subba Rao C.V.: *Maxillary lateral incisor with two roots: a case report*. „Gen. Dent.“, 2011, 59, 68-9.
51. Uchiyama M., Anzai M., Yamamoto A. et al.: *Root canal system of the maxillary canine*. „Okajimas Folia Anat. Jpn.“, 2011, 87, 189-93.

52. Versiani M.A., Pécora J.D., Sousa-Neto M.D.: *The anatomy of two-rooted mandibular canines determined using micro-computed tomography.* „Int. Endod. J.”, 2011, 44, 682-7.
53. Gandhi A., Kathuria A., Gandhi T.: *Endodontic-periodontal management of two rooted maxillary lateral incisor associated with complex radicular lingual groove by using spiral computed tomography as a diagnostic aid: a case report.* „Int. Endod. J.”, 2011, 44, 574-82.
54. Liu N., Li X., Ye L. et al.: *A micro-computed tomography study of the root canal morphology of the mandibular first premolar in a population from southwestern China.* „Clin. Oral Investig.”, 2012, 10.
55. Gupta S.K., Saxena P., Chandra A.: *The "radiculous" maxillary first premolar: A rare anatomic variation.* „Gen. Dent.”, 2012, 60, 178-81.
56. Cleghorn B.M., Christie W.H., Dong C.C.: *The root and root canal morphology of the human mandibular second premolar: a literature review.* „J. Endod.”, 2007, 33, 1031-7.
57. Cleghorn B.M., Christie W.H., Dong C.C.: *The root and root canal morphology of the human mandibular first premolar: a literature review.* „J. Endod.”, 2007, 33, 509-16.
58. Tian Y.Y., Guo B., Zhang R. et al.: *Root and canal morphology of maxillary first premolars in a Chinese subpopulation evaluated using cone-beam computed tomography.* „Int. Endod. J.”, 2012 4.
59. Parekh V., Shah N., Joshi H.: *Root canal morphology and variations of mandibular premolars by clearing technique: an in vitro study.* „J. Contemp. Dent. Pract.”, 2011, 12, 318-21.
60. Kottoor J., Albuquerque D.V., Velmurugan N.: *A new anatomically based nomenclature for the roots and root canals-part 1: maxillary molars.* „Int. J. Dent.”, 2012.
61. Zarzecka J., Szczeklik K., Gończowski K. i wsp.: *Częstość występowania i rodzaje cieśni w korzeniu policzkowym bliższym pierwszych zębów trzonowych szczęk.* „Porad. Stomat.”, 2011, 10, 414-418.
62. Cleghorn B.M., Christie W.H., Dong C.C.: *Root and root canal morphology of the human permanent maxillary first molar: a literature review.* „J. Endod.”, 2006, 32, 813-21.
63. Imura N., G.-I. Hata, Toda T. et al.: *Two canals in mesiobuccal roots of maxillary molars.* „Int. Endod. J.”, 1998, 31, 410-414.
64. Kulild J.C., Peters D.D.: *Incidence and configuration of canal systems in the mesiobuccal root of maxillary first and second molars.* „J Endod.”, 1990, 16, 311-317.
65. Gilles J., Reader A.: *An SEM investigation of the mesiolingual canal in human maxillary first and second molars.* „Oral Surg Oral Med Oral Pathol”, 1990, 70, 638-643.
66. Eskoz N., Weine F.S.: *Canal configuration of the mesiobuccal root of the maxillary second molar.* „J Endod.”, 1995, 21, 38-42.
67. Stropko J.J.: *Canal morphology of maxillary molars: clinical observations of canal configurations.* „J Endod.”, 1999, 25, 446-450.
68. Alavi A.M., Opananon A., Ng Y.L., Gulabivala K.: *Root and canal morphology of Thai maxillary molars.* „Int Endod J”, 2002, 35, 478-485.

69. Gopikrishna V., Bhargavi N., Kandaswamy D.: *Endodontic management of a maxillary first molar with a single root and a single canal diagnosed with the aid of spiral CT: a case report.* „Journal of Endodontics.”, 2006, 32, 687-691.
70. Du Y., Soo I., Zhang C.F.: *A case report of six canals in a maxillary first molar.* „Chin. J. Dent. Res.”, 2011, 14, 151-3.
71. de Pablo O.V., Estevez R., Péix Sánchez M. et al.: *Root anatomy and canal configuration of the permanent mandibular first molar: a systematic review.* „J. Endod.”, 2010, 36, 1919-31.
72. Mărgărit R., Andrei O.C.: *Anatomical variations of mandibular first molar and their implications in endodontic treatment.* „Rom. J. Morphol. Embryol.”, 2011, 52, 1389-92.
73. Scarparo R.K., Pereira L., Moro D. et al.: *Morphologic variations of maxillary molars palatal root and the importance of its knowledge for endodontic practice: a case series.* „J. Contemp. Dent. Pract.”, 2011, 12, 138-42.
74. Peeters H.H., Suardita K., Setijanto D.: *Prevalence of a second canal in the mesiobuccal root of permanent maxillary first molars from an Indonesian population.* „J. Oral. Sci.”, 2011, 53, 489-94.
75. Jain S.: *Mandibular first molar with three distal canals.* „J. Conserv. Dent.”, 2011, 14, 438-9.
76. Kottoor J., Sudha R., Velmurugan N.: *Middle distal canal of the mandibular first molar: a case report and literature review.* „Int. Endod. J.”, 2010, 43, 714-22.
77. Buchanan L.S.: *Case of the elusive MB2 canal.* „Dent. Today.”, 2011, 30, 120-4.
78. Markvart M., Darvann T.A., Larsen P. i wsp.: *Micro-CT analyses of apical enlargement and molar root canal complexity.* „Int. Endod. J.”, 2012, 45, 273-81.
79. Holderrieth S., Gernhardt C.R.: *Maxillary molars with morphologic variations of the palatal root canals: a report of four cases.* „J. Endod.”, 2009, 35, 1060-5.
80. Malagnino V., Gallottini L., Passariello P.: *Some unusual clinical cases on root anatomy of permanent maxillary molars.* „J. Endod.”, 1997, 23, 127-8.
81. Ryan J.L., Bowles W.R., Baisden M.K. et al.: *Mandibular first molar with six separate canals.* „J. Endod.”, 2011, 37, 878-80.
82. Wan K., Luo S.Y., Zhao J.Z. et al.: *Clinical treatment and anatomy study of maxillary first molars with five root canals.* „Chin. Med. Sci. J.”, 2011, 26, 129-31.
83. Nimigean V., Nimigean V.R., Sălăvăstru D.I.: *A rare variant of internal anatomy of a third mandibular molar: a case report.* „Rom. J. Morphol. Embryol.”, 2011, 52, 691-3.
84. Kottoor J., Velmurugan N., Surendran S.: *Endodontic management of a maxillary first molar with eight root canal systems evaluated using cone-beam computed tomography scanning: a case report.* „J. Endod.”, 2011, 37, 715-9.
85. Gu Y., Zhou P., Ding Y. et al.: *Root canal morphology of permanent three-rooted mandibular first molars: Part III--An odontometric analysis.* „J. Endod.”, 2011, 37, 485-90.
86. Tam A., Yu D.C.: *Location of canal isthmus and accessory canals in the mesiobuccal root of maxillary first permanent molars.* „J. Can. Dent. Assoc.”, 2002, 68, 28-33.

87. Solomonov M., Paqué F., Fan B. et al.: *The challenge of C-shaped canal systems: a comparative study of the self-adjusting file and ProTaper.* „J. Endod.“, 2012, 38, 209-14.
88. Zheng Q., Zhang L., Zhou X. et al.: *C-shaped root canal system in mandibular second molars in a Chinese population evaluated by cone-beam computed tomography.* „Int. Endod J.“, 2011, 44, 857-62.
89. Kottoor J., Velmurugan N., Ballal S. et al.: *Four-rooted maxillary first molar having C-shaped palatal root canal morphology evaluated using cone-beam computerized tomography: a case report.* „Oral Surg. Oral Med. Oral Pathol. Oral Radiol. Endod.“, 2011, 111, 41-5.
90. Weine F.S., Healey H.J., Gerstein H. et al.: *Canal configuration in the mesiobuccal root of the maxillary first molar and its endodontic significance.* „Oral Surg Oral Med Oral Pathol“, 1969, 28, 419-25.
91. Kulild J.D, Peters D.D.: *Incidence and configuration of canal systems in the mesiobuccal root of the maxillary first and second molars.* „J Endodon“, 1990, 16, 311-7.
92. Gu L., Wei X., Ling J. et al.: *A microcomputed tomographic study of canal isthmuses in the mesial root of mandibular first molars in a Chinese population.* „J Endod“, 2009, 35, 353-6.
93. Navarro L.F., Luzzi A., Garcia A.A. et al.: *Third canal in the mesial root of mandibular molars: review of literature and presentation of 3 clinical reports and 2 in vitro studies.* „Med. Oral Patol. Oral Cir. Bucal“, 2007, 12, 605-9.
94. de Toubes K.M., Côrtes M.I., Valadares M.A. et al.: *Comparative analysis of accessory mesial canal identification in mandibular first molars by using four different diagnostic methods.* „J Endod.“, 2012, 38, 436-41.
95. Pablo Ó., Estevez R., Sanches M. et al.: *Root anatomy and canal configuration of the permanent mandibular first molar: a systematic review.* „J Endod“, 2010, 12, 1919-31.
96. Mortman R.E., Ahn S.: *Mandibular first molars with tree mesial canals.* „Gen. Dent.“, 2003, 51, 549-51.

1.3. Metody oceny żywotności i wrażliwości miazgi zębów i ich wartość diagnostyczna Barbara Brzychczy, Katarzyna Dobroś, Joanna Zarzecka

1. Chen E., Abbott P.V.: *Dental pulp testing: a review.* “International Journal of Dentistry”, 2009, 1-12.
2. Trope M., Sigurdsson A.: *Clinical manifestations and diagnosis.* [w:] Ørstavik D., Pitt Ford T.R.: *Essential endodontology: prevention and treatment of apical periodontitis.* Blackwell Science, Oxford 1998, 157-178.
3. Rickoff B., Trowbridge H., Baker J., Fuss Z., Bender I.B.: *Effects of thermal vitality tests on human dental pulp.* “J Endod”, 1988, 14, 482-485.
4. Pitt Ford T.R., Patel S.: *Technical equipment for assessment of dental pulp status.* “Endodontic Topics”, 2004, 7, 2-13.

5. Bender I.B., Landau M.A., Fonseca S., Trowbridge H.O.: *The optimum placement - site of the electrode in electric pulp testing of the 12 anterior teeth*. "Journal of the American Dental Association", 1989, 118, 305-310.
6. Jafarzadeh H., Abbott P.V.: *Review of pulp sensibility tests. Part II: electric pulp tests and test cavities*. "Int Endod J.", 2010, 43 (11), 945-958.
7. Alghaithy R.A., Qualtrough A.J.E.: *Pulp Sensibility and vitality tests for diagnosing pulpal health in permanent teeth: a critical review*. "International Endodontic Journal", 2017, 50, 135-142.
8. Gazelius B., Olgart L., Edwall B., Edwall L.: *Noninvasive recording of blood flow in human dental pulp*. "Endod Dent Traumatol", 1986, 2, 219-221.
9. Jafarzadeh H.: *Laser Doppler flowmetry in endodontics: a review*. "International Endodontic Journal", 2009, 42, 476-490.
10. Karayilmaz H., Kirzioğlu Z.: *Comparison of the reliability of laser Doppler flowmetry, pulse oximetry and electric pulp tester in assessing the pulp vitality of human teeth*. "J Oral Rehabil.", 2011, 38 (5), 340-347.
11. Łuczaj-Cepowicz E., Marczuk-Kolada G.: *Elektropobudliwość miazgi stałych górnych siekaczy z zakończonym rozwojem korzeni*. „Nowa Stom.", 2005, (4), 59-65.
12. Jafarzadeh H., Abbott P.V.: *Review of pulp sensibility tests. Part I: general information and thermal tests*. "Int Endod J.", 2010, 43 (9), 738-762.
13. Weisleder R., Yamauchi S., Caplan D.J., Trope M., Teixeira F.B.: *The validity of pulp testing: a clinical study*. "The Journal of the American Dental Association", 2009, 140 (8), 1013-1017.
14. Lin J., Chandler N.P.: *Electric pulp testing: a review*. "International Endodontic Journal", 2008, 41, 365-374.
15. Petersson K., Söderström C., Kiani-Anaraki M., Lévy G.: *Evaluation of the ability of thermal and electrical tests to register pulp vitality*. "Endod Dent Traumatol.", 1999, 15 (3), 127-131.
16. Ehrmann E.H.: *Pulp testers and pulp testing with particular reference to the use of dry ice*. "Australian Dental Journal", 1977, 22, 272-279.
17. Pypeć L.J., Bruzda-Zwiech A., Proc A.: *Analiza porównawcza wyników badań żywotności miazgi za pomocą testów konwencjonalnych oraz pomiarów przepływu krwi (LDF)*. „Czas. Stomat.", 2005, LVIII (8), 535-542.

1.4. Jak znaleźć dodatkowy kanał MB2? Sławomir Gabryś

1. Burns R.C.: *Access opening and tooth morphology*. [In:] Cohen S., Burns R.C.: *Pathways of the Pulp*. 4th ed., Mosby, St. Louis, 1987, 120-121.
2. Stropko J.J.: *Canal morphology of maxillary molars: clinical observations of canal configurations*. „J. Endod.", 2004, 30, 5-16.
3. Krasner P., Rankow H.J.: *Anatomy of the pulp chamber floor*. „J. Endod.", 2004, 30, 5-16.

4. Gilles J., Reader A.: *An SEM investigation of the mesiolingual canal in human maxillary first and second molars.* „Oral Surg. Oral Med. Oral Pathol.“, 1990, 70, 638-643.
5. Vertucci F., Seeling A., Gillis R.: *Root canal morphology of the human maxillary second premolar.* „Oral Surg. Oral Med. Oral Pathol.“, 1974. 38, 456-464.
6. Patel S., Mannocci F., Shemesh H. et al.: *Radiographs and cbct – time for a reassessment?* „Int. Endod. J.“, 2011, 44, 887-8.
7. Buhrley L.J., Barrows M.J., BeGole E.A. et al.: *Effect of magnification on locating the MB2 canal in maxillary molars.* „J. Endod.“, 2002, 28, 324-7.
8. Zarzecka J., Szczeklik K., Gończowski K. i wsp.: *Częstość występowania i rodzaje cieśni w korzeniu policzkowym bliższym pierwszych zębów trzonowych szczęk.* „Porad. Stomat.“, 2011, 10, 414-18.
9. Vertucci F.J.: *Root canal anatomy of the human permanent teeth.* „Oral Surg. Oral Med. Oral Pathol.“, 1984, 58, 589-99.
10. Pineda F.: *Roentgenographic investigation of the mesiobuccal root of the maxillary first molar.* „Oral Surg.“, 1973, 36, 253-70.
11. Wolcott J., Ishley D., Kennedy W., Johnson S., Minnich S.: *Clinical investigation of second mesiobuccal canals in endodontically treated and retreated maxillary molars.* „J. Endod.“, 2002, 28, 477-80.

1.5. Zastosowanie konglomeratu trójtlenków metali (MTA) w leczeniu kanałowym zębów – wybrane przypadki kliniczne **Monika Łopuszyńska, Joanna Zarzecka**

1. Parirokh M., Torabinejad M.: *Mineral trioxide aggregate: A comprehensive literature review – part I: Chemical, physical, and antibacterial properties.* „J. Endod.“, 2010, 36, 16-27.
2. Ćwiklak K., Szczepańska J.: *Zastosowanie MTA w zębach stałych niedojrzałych – przegląd piśmiennictwa.* „Nowa Stomatol.“, 2012, 1, 19-23.
3. Asgary S. et al.: *Chemical differences between white and grey mineral trioxide aggregate.* „J. Endod.“, 2005, 31, 101-103.
4. Sarkar N.K. et al.: *Physicochemical basis of the biologic properties of mineral trioxide aggregate.* „J. Endod.“, 2005, 31, 97-100.
5. Duarte M.A. et al.: *Arsenic release provided by MTA and Portland cement.* „Oral. Surg. Oral. Med. Oral. Pathol. Oral. Radiol. Endod.“, 2005, 99, 648-650.
6. Dammaschkea T. et al.: *Chemical and physical surface and bulk material characterization of white ProRoot MTA and two Portland cements.* „Dent. Mater.“, 2005, 21, 731-738.
7. Piesiak-Pańczyszyn D., Pregiel B., Fita K.: *Leczenie endodontyczne zębów stałych z niezakończonym rozwojem korzeni w zależności od zastosowanych materiałów.* „Implantoprotetyka“, 2010, 11 (1), 38-43.
8. Asgary S. et al.: *Chemical differences between white and grey mineral trioxide aggregate.* „J. Endod.“, 2005, 31 (2), 101-104.

9. Song J.S. et al.: *Chemical analysis of powder and set forms of Portland cement, gray ProRoot MTA, white ProRoot MTA, and grey MTA-Angelus*. „Oral. Surg. Oral. Med. Pathol. Oral. Radiol. Endod.”, 2006, 102, 809-815.
10. Al-Hezaimi K. et al.: *Human Saliva Penetration of Root Canals Obturated with Two Types of Mineral Trioxide Aggregate Cements*. „J. Endod.”, 2005, 31, 6, 453-456.
11. Roberts H.W. et al.: *Mineral trioxide aggregate material use in endodontic treatment: A review of literature*. „Dent. Mater.”, 2008, 24, 149-164.
12. Dammaschke T. et al.: *Chemical and physical surface and bulk material characterization of white ProRoot MTA and two Portland cements*. „Dent. Mater.”, 2005, 21, 731-738.
13. Zarzecka J., Gończowski K.: *Zastosowanie materiału MTA (Mineral Trioxide Aggregate – Dentsply, Tulsa Dental, USA) w zabiegach z zakresu mikrochirurgii endodontycznej – przegląd piśmiennictwa*. „Por. Stom.”, 2003, 1, 6-8.
14. Mente J.: *Mineral Trioxide Aggregate. Wskazania i praktyczne zastosowanie kliniczne na podstawie konkretnych przypadków*. „Endodoncja.pl”, 2009, 4, 229-241.
15. Łuczaj-Cepowicz E., Marczuk-Kolada G., Waszkiel D.: *Możliwości zastosowania klinicznego nowego materiału mineral trioxide aggregate (MTA) – przegląd piśmiennictwa*. „Nowa Ped.”, 2008, 4, 62-66.
16. Fridland M., Rosado R.: *Mineral Trioxide Aggregate (MTA) solubility and porosity with different water-to-powder ratios*. „J. Endod.”, 2003, 29, 814-817.
17. Haghgoo R. et al.: *An In vitro Comparison of Furcal Perforation Repaired with Pro-root MTA and New Endodontic Cement in Primary Molar Teeth – A Microleakage Study*. „J. Dent.”, 2014, 15 (1), 28-32.
18. Mente J. et al.: *Treatment outcome of mineral trioxide aggregate: repair of root perforations-long-term results*. „J. Endod.”, 2014, 40 (6), 790-796.
19. Łuczaj-Cepowicz E., Marczuk-Kolada G., Waszkiel D.: *Możliwości zastosowania klinicznego nowego materiału mineral trioxide aggregate (MTA) – przegląd piśmiennictwa*. „Nowa Ped.”, 2008, 12 (4), 62-66.
20. Huang Z. et al.: *Three-year follow-up results for non-surgical root canal therapy of idiopathic external root resorption on a maxillary canine with MTA: a case report*. „Int. J. Clin. Exp. Pathol.”, 2014, 7 (6), 3338-3346.
21. Baek S.H., Plenk H.Jr., Kim S.: *Periapical tissue responses and cementum regeneration with amalgam, SuperEBA, and MTA as root-end filling materials*. „J. Endod.”, 2005, 31, 444-449.
22. Von Arx T., Hanni S., Jensen S.S.: *5-year Results Comparing Mineral Trioxide Aggregate and Adhesive Resin Composite for Root-end Sealing in Apical Surgery*. „J. Endod.”, 2014, 40 (8), 1077-1081.
23. Prestegard H. et al.: *Antibacterial activity of various root canal sealers and root-end filling materials in dentin blocks infected ex vivo with Enterococcus faecalis*. „Acta. Odontol. Scand.”, 2014, 9, 1-7.
24. Soundappan S. et al.: *Biodentine versus Mineral Trioxide Aggregate versus Intermediate Restorative*

- Material for Retrograde Root End Filling: An Invitro Study.* „J. Dent.”, 2014, 11 (2), 143-149.
25. Caprioglio A. et al.: *A long-term retrospective clinical study on MTA pulpotomies in immature permanent incisors with complicated crown fractures.* „Eur. J. Paediatr. Dent.”, 2014, 15 (1), 29-34.
26. Shirvani A., Hassanizadeh R., Asgary S.: *Mineral Trioxide Aggregate vs. Calcium Hydroxide in Primary Molar Pulpotomy: A Systematic Review.* „Iran. Endod. J.”, 2014, 9 (2), 83-88.
27. Dixit S. et al.: *Root End Generation: An Unsung Characteristic Property of MTA-A Case Report.* „J. Clin. Diagn. Res.”, 2014, 8 (1), 291-293.
28. Saeki K. et al.: *Pulp revascularization in immature permanent tooth with apical periodontitis using mineral trioxide aggregate.* „Case Rep. Med.”, 2014, <http://dx.doi.org/10.1155/2014/564908>.
29. Pace R. et al.: *Mineral Trioxide Aggregate as Apical Plug in Teeth with Necrotic Pulp and Immature Apices: A 10-year Case Series.* „J. Endod.”, 2014, 40 (8), 1250-1254.
30. Nascimento C. et al.: *Bone repair using mineral trioxide aggregate combined to a material carrier, associated or not with calcium hydroxide in bone defects.* „J. Micron.”, 2008, 39, 868-874.
31. Pinheiro A.L. et al.: *Effects of laser phototherapy on bone defects grafted with mineral trioxide aggregate, bone morphogenetic proteins, and guided bone regeneration: A Raman spectroscopic study.* „J. Biomed. Mater. Res. A.”, 2010, 95, 1041-1047.
32. Gayathri P., Pandey R.K., Jain E.: *Management of internal resorption of central incisor using hybrid technique.* „BMJ Case Rep.”, 2014, 28, 2014.
33. Ahmed N. et al.: *External cervical resorption case report and a brief review of literature.* „J. Nat. Sci. Biol. Med.”, 2014, 5 (1), 210-214.
34. Yadav P. et al.: *Treatment of internal resorption with mineral trioxide aggregates: a case report.* „J. Clin. Diagn. Res.”, 2013, 7 (10), 2400-2401.
35. Azimi S. et al.: *Comparison of pulp response to mineral trioxide aggregate and a bioceramic paste in partial pulpotomy of sound human premolars: a randomized controlled trial.* „Int. Endod. J.”, 2014, 47 (9), 873-878.
36. Jayam C. et al.: *Evaluation and comparison of white mineral trioxide aggregate and formocresol medicaments in primary tooth pulpotomy: clinical and radiographic study.* „J. Indian. Soc. Pedod. Prey. Dent.”, 2014, 32 (1), 13-18.
37. Thomson T.S. et al.: *Cementoblasts maintain expression of osteocalcin in presence of mineral trioxide aggregate.* „J. Endod.”, 2003, 29, 407-412.
38. Hakki S. et al.: *Effects of mineral trioxide aggregate on cell survival, gene expression associated with mineralized tissues, and biomineralization of cementoblasts.* „J. Endod.”, 2009, 35, 513-519.
39. Al-Rabeah E., Perinpanayagam H., MacFarland D.: *Human alveolar bone cells interact with ProRoot and tooth-colored MTA.* „J. Endod.”, 2006, 32, 872-875.
40. Tanomaru-Filho M. et al.: *In vitro antimicrobial activity of endodontic sealers, MTA-based cements and Portland cements.* „J. Oral. Sci.”, 2007, 49, 41-45.

41. Ferik S. et al.: *Antibacterial Effect of Mineral Trioxide Aggregate and Amalgam*. „Acta. Stomatol. Croat.”, 2011, 45 (1), 8-12.
42. Aeinehchi M. et al.: *Mineral trioxide aggregate (MTA) and calcium hydroxide as pulp-capping agents in human teeth: a preliminary report*. „Int. Endod. J.”, 2003, 36, 225-231.
43. Torabinejad M., Parirokh M.: *Mineral trioxide aggregate: A comprehensive literature review- Part II: Leakage and Biocompatibility Investigations*. „J. Endod.”, 2010, 36, 190-202.
44. Mentel J.: *Mineral Trioxide Aggregate. Wskazania i praktyczne zastosowanie kliniczne na podstawie konkretnych przypadków*. „Endodoncja.pl”, 2009, 4, 229-241.
45. Reyes-Carmona J.F. et al.: *In Vivo Host Interactions with Mineral Trioxide Aggregate and Calcium Hydroxide: Inflammatory Molecular Signaling Assessment*. „J. Endod.”, 2011, 37, 9, 1225-1235.
46. Maeda H. et al.: *Mineral trioxide aggregate induces bone morphogenetic protein-2 expression and calcification in human periodontal ligament cells*. „J. Endod.”, 2010, 36, 647-652.
47. Bains R. et al.: *Management of pulpal floor perforation and grade II furcation involvement using mineral trioxide aggregate and platelet rich fibrin: A clinical report*. „Contemp. Clin. Dent.”, 2012, 3, 223-227.
48. Huang Z. et al.: *Three-year follow-up results for non-surgical root canal therapy of idiopathic external root resorption on a maxillary canine with MTA: a case report*. „Int. J. Clin. Exp. Pathol.”, 2014, 7 (6), 3338-3346.
49. Kothari H.J., Kumar R.: *Endodontic management of a mandibular second premolar with perforating internal resorption by using MTA and cone beam computed tomography as a diagnostic aid*. „J. Conserv. Dent.”, 2013, 16 (4), 380-384.
50. Parirokh M., Torabinejad M.: *Mineral trioxide aggregate: A comprehensive literature review- part III: Clinical applications, drawbacks, and mechanism of action*. „J. Endod.”, 2010, 36, 400-413.
51. Jayam C. et al.: *Evaluation and comparison of white mineral trioxide aggregate and formocresol medicaments in primary tooth pulpotomy: clinical and radiographic study*. „J. Indian. Soc. Pedod. Prey. Dent.”, 2014, 32 (1), 13-18.
52. Algaderi H.E., Al-Mutawa S.A., Qudeimat M.A.: *MTA pulpotomy as an alternative to root canal treatment in children's permanent teeth in a dental public health setting*. „J. Dent.”, 2014, 6, 26.
53. Yazdizadeh M. et al.: *Evaluation of Apical Microleakage in Open Apex Teeth Using MTA Apical Plug in Different Sessions*. „ISRN Dent.”, 2013, <http://dx.doi.org/10.1155/2013/959813>
54. Al-Haj Ali S.N., Al-Jundi S.H., Ditto D.J.: *In vitro toxicity of grey MTA in comparison to white MTA on human periodontal ligament fibroblasts*. „Eur. Arch. Paediatr. Dent.”, 2014, 7, 16.
55. Reshma M. Naik et al.: *Can MTA be: Miracle trioxide aggregate?* „J. Indian. Soc. Periodontol.”, 2014, 18 (1), 5-8.

1.6. Dlaczego kanały korzeniowe są niedrożne? Sławomir Gabryś

1. Patersson S.S., Mitchell D.F.: *Calcific metamorphosis of the dental pulp*. „Oral Surgery Oral Medicine Oral Pathology”, 1965, 20 (1), 94-101.
2. Kuyk J.K., Walton R.E.: *Comparison of the radiographic appearance of root canal size to its actual diameter*. „J Endod.”, 1990, 16 (11), 528-33.
3. Krasner P., Rankow H.J.: *Anatomy of the pulp chamber floor*. „J Endod.”, 2004, 30 (1), 5-16.
4. Carr G.B., Murgel C.A.: *The use of the operating microscope in endodontics*. „Dent Clin North Am.”, 2010, 54 (2), 191-214.
5. Tavares W., Lopes R., Menezes G., Henriques L., Ribeiro Sobrinho A.: *Non-surgical treatment of pulp canal obliteration using contemporary endodontic techniques: Case series*. „Dental Press Endod.”, 2012, 2 (1), 52-8
6. Krupiński J.: *Endodoncja Praktyczna*. Wyd. Kwintesencja, wyd. 1, Warszawa 2008.

1.7. Resilon i Epiphany kontra gutaperka i uszczelniacze epoksydowe **Monika Tysiąc-Miśta, Ewa Białożył, Marta Sitek, Wiktora Wierzba, Magdalena Cieślik**

1. Arabska-Przedpeńska B., Pawlicka H.: *Współczesna endodoncja*. Wyd. Bestom, Łódź 2012, 265.
2. Bennett F., Trope M.: *Adhesive endodontics: Combining Technologies for enhanced success*. “Cent Town”, 2004, 5, 34-38.
3. Chiwian N.: *Resilon – the missing link in sealing the root canal*. “Compedium”, 2004, 25, 823-825.
4. Mccullagh J.J., Biagioni P.A, Lamey P.J, Hussey D.L: *Thermographic assessment of root canal obturation using thermomechanical compaction*. “Int Endod J”, 1997, 30, 3, 191-195.
5. Schafer E., Olthoff G.: *Effect of three different sealers on the sealing ability of both Thermafil obturators and cold laterally compacted gutta-percha*. “J Endod”, 2002, 28, 9, 638-642.
6. Kielko A., Pawińska M., Sidun J.: *Analiza termiczna wybranych uszczelnaczy kanałowych*. „Czas. Stomatologiczny”, 2010, 63, 3, 139-147.
7. Bojar W., Brus-Sawczuk K: *Nowy uszczelniacz kanałowy na bazie silikonu. Badania porównawcze wybranych właściwości fizycznych i mechanicznych*. „Stom Współczesna”, 2005, 12, 3, 15-19.
8. Donnelly A., Sword J., Nishitani Y., Yoshiyama M., Agee K., Tay F.R, Pashley D.H.: *Water Sorption and solubility of methacrylate resin-based root canal sealers*. „J Endod”, 2007, 33, 8, 990-994.
9. Wiener B.H., Schilder H.: *A comparative study of important physical properties of various root canal sealers. II Evaluation of dimensional changes*. “Oral Surg”, 1971, 32, 6, 928-937.
10. Resende L.M., Rached-Junior F.J., Versiani M.A., Souza-Gabriel A.E., Miranda C.E., Silva-Sousa Y.T., Sousa Neto M.D.: *A comparative study of physic chemical properties od AH Plus, Epiphany and Epiphany SE root canal sealers*. “Int Endod J”, 2009, 42, 9, 785-793.
11. Versiani M.A., Carvalho-Junior J.R., Padilha M.I., Lacey S., Pacson E.A., Sousa-Neto M.D.: *A comparative study of physicochemical properties od AH Plus and Epiphany root canal sealants*. “Int End J”, 2006, 39, 6, 464-471.

12. Peutzfeldt A.: *Resin composites in dentistry: the monomer systems*. "Eur J Oral Sci", 1997, 105 (2), 97-116.
13. Soderholm K.J., Zigan M., Fischlschweiger W., Bergman M.: *Hydrolytic degradation of dental composites*. "J Dent Res", 1984, 63 (10), 1248-1254.
14. Tay F.R., Pashley D.H.: *Monoblocks in root canals: A hypothetical or tangible goal*. "J Endod", 2007, 33, 4, 391-398.
15. Texeira F.B., Teixeira E.C., Thompson J.Y., Trope M.: *Fracture resistance of roots endodontically treated with a new resin filling material*. "JADA", 2004, 135, 5, 646-652.
16. Williams C., Loushine R.J., Weller R.N., Pashley D.H., Tay F.R.: *A comparison of cohesive strength and stiffness of Resilon and Gutta-Percha*. "J Endod", 2006, 32, 6, 553-555.
17. Patel D.V., Sherrif M., Ford T.R., Watson T.F., Mannoci F.: *The penetration of Real Seal primer and Tubliseal into root canal dentinal tubules: a confocal microscopic study*. "Int Endod J", 2007, 40, 1, 67-71.
18. Bouillaguet S., Shaw L., Bartheleny J., Krejci I., Wataha J.C.: *Long-term sealing ability of Pulp-Canal Sealer, Ah-Plus, GuttaFlow and Epiphany*. "Int Endod J", 2008, 41, 3, 219-226.
19. Epley S.R., Fleishman J., Hartwell G., Cicalese C.: *Completeness of root canal obturations: Epiphany techniques versus Gutta-Percha techniques*. "J Endod", 2006, 32, 6, 541-544.
20. Gharib S.R., Tordik P.A., Imamura G.M., Baginski T.A., Goodell G.G.: *A confocal laser scanning microscope investigation of the Epiphany obturation system*. "J Endod", 2007, 33, 8, 957-961.
21. Raina R., Loushine R.J., Weller R.N., Tay F.R., Pashley D.H.: *Evaluation of the quality of the apical seal in Resilon/Epiphany and Gutta-Percha/AH Plus- filled root canals by using a fluid filtration approach*. "J Endod", 2007, 33, 8, 944-947.
22. Verissimi D.M., Sampaio do Vale M., Monteiro A.J.: *Comparison of apical leakage between canals filled with gutta-perch/AH-Plus and the Resilon/Epiphany system when submitted to two filling techniques*. "J Endod", 2007, 33, 3, 291-291.
23. Lin Z.M., Jhugroo A., Ling J.Q.: *An evaluation of the sealing ability of a polycaprilactone-based root canal filling material (Resilon) after retreatment*. "Oral Surg Oral Med Oral Pathol Oral Radiol Endod", 2007, 104, 6, 846-851.
24. Elzubair A., Elias C.N., Suarez J.C., Lopes H.P., Vieira M.V.: *The physical characterization of a thermoplastic polymer for endodontic obturation*. "J Dent", 2006, 34, 10, 784-789.
25. Perdigao J., Lopes M.M., Gomes G.: *Interfacial adaptation of adhesive materials to root canal dentin*. "J Endod", 2007, 33, 3, 259-263.
26. Wilkoński W., Krupiński J., Jamróz-Wilkońska L.: *Wpływ sposobu płukania kanałów korzeniowych na szczelność koronową wypełnień kanałowych*. „Magazyn Stomatologiczny”, 2011, 11, 82-88.
27. Wilkoński W., Krupiński J., Jamróz-Wilkońska L.: *Analiza porównawcza przecieku wierzchołkowego wypełnień kanałów korzeniowych w zależności od protokołu płukania*. „Magazyn Stomatologiczny”, 2011, 6, 84-90.

28. Tay F.R., Hiraishi N., Pashley D.H., Loushine R., Weller N., Gillespie W.T. et al.: *Bondability of Resilon to methacrylate based root canal sealer*. "J Endod", 2006, 32 (2), 133-137.
29. Curtis P.M. Jr., Fraunhofer A., Farman A.G.: *The radiographic density of composite restorative resins*. "Oral Surg Oral Med Oral Pathol", 1990, 70, 226-230.
30. Rasimick B.J., Rinal P.S., Musikant B.L., Deutsch A.S.: *Radiopacity of endodontic materials on film and a digital sensor*. "J Endod", 2007, 33, 1098-1101.
31. Carvalho J.R. Jr., Correr-Sobrinho L., Correr A.B., Sinhorette M.A.C., Consani S., Sousa-Neto M.D.: *Radiopacity of root filling materials using digital radiography*. "Int Endod J", 2007, 40, 514-520.
32. Shah P.M., Shidhu S.K., Chong B.S., Pitt Ford T.R.: *Radiopacity of resin-modified glass ionomer liners and bases*. "J Prosthet Dent", 1997, 77, 239-242.
33. Tanomaru-Fhilo M., Gouveia J.E., Tanomaru J.M.G., Goncalves M.: *Radiopacity evaluation of the new root canal filling materials by digitalization of images*. "J Endod", 2007, 33, 249-251.
34. Tasdemir T., Yesilyurt C., Yildirim T., Er K.: *Evaluation of the radiopacity of the new root canal paste sealers by digital radiography*. "J Endod", 2008, 34, 1388-1390.

1.8. Leczenie kanałowe drugich zębów trzonowych żuchwy o nietypowej anatomii Bartłomiej Karaś, Grzegorz Witkowski

1. Friedman S., Abitbol S., Lawrence H.P.: *Treatment outcome in endodontics: the Toronto Study. Phase 1: initial treatment*. "J Endod", Dec 2003, 29 (12), 787-793.
2. Vertucci F.J.: *Root canal morphology and its relationship to endodontic procedures*. „Endodontic Topics”, 2005, 10, 3-29.
3. Vertucci F.J.: *Root canal anatomy of the human permanent teeth*. „Oral Surg Oral Med Oral Pathol”, Nov 1984, 58 (5), 589-599.
4. Estrela C. et al.: *Study of root canal anatomy in human permanent teeth in a subpopulation of Brazil's center region using Cone-Beam Computed Tomography – Part 1*. „Braz Dent J”, 2015, 26 (5), 530-536.
5. Nur B.G., Ok E., Altunsoy M., Aglarci O.S., Colak M., Gungor E.: *Evaluation of the root and canal morphology of mandibular permanent molars in a south-eastern Turkish population using cone-beam computed tomography*. „Eur J Dent”, 2014, 8, 154-159.
6. Melton D.C., Krell K.V., Fuller M.W.: *Anatomical and histological features of C-shaped canals in mandibular second molars*. „J Endod”, Aug 1991, 17 (8), 384-388.
7. Pawar A.M. et al.: *Root canal morphology and variations in mandibular second molar teeth of an Indian population: an in vivo cone-beam computed tomography analysis*. „Clin Oral Investig”, Dec 2017, 21 (9), 2801-2809.
8. von Zuben M. et al.: *Worldwide prevalence of mandibular second molar C-shaped morphologies evaluated by Cone-Beam Computed Tomography*. „J Endod”, Sep 2017, 43 (9), 1442-1447.

9. Wadhvani S. et al.: *Prevalence of C-shaped canals in mandibular second and third molars in a central India population: a cone beam computed tomography analysis.* „J Conserv Dent”, Sep-Oct 2017, 20 (5), 351-354.
10. Tahmasbi M. et al.: *Prevalence of middle mesial canals and isthmi in the mesial root of mandibular molars: an in vivo Cone-Beam Computed Tomographic study.* „J Endod”, Jul 2017, 43 (7), 1080-1083.
11. Shemesh A. et al.: *Prevalence of 3- and 4-rooted first and second mandibular molars in the Israeli population.* „J Endod”, Mar 2015, 41 (3), 338-342.
12. Kottoor J. et al.: *A permanent mandibular second molar with seven root canal systems.* „Quintessence Int”, May 2014, 45 (5), 381-383.
13. Roy A., Velmurugan N., Suresh N.: *Mandibular second molar with a single root and a single canal: case series.* „J Clin Diagn Res”, Nov 2013, 7 (11), 2637-2638.
14. Raisingani D., Gupta S., Mital P., Khullarcor P.: *Anatomic and diagnostic challenges of C-shaped root canal system.* „Int J Clin Pediatr Dent”, Jan-Apr 2014, 7 (1), 35-39.

1.9. Leczenie kanałowe jedno- czy wielowizytowe Krystyna Pietrzycka, Paulina Biesaga, Halina Pawlicka

1. Arabska-Przedpeńska B., Pawlicka H.: *Współczesna endodoncja w praktyce.* Bestom, Łódź 2011.
2. Pawlicka H.: *Leczenie kanałowe - postępowanie kliniczne. Podręcznik dla studentów i lekarzy.* Bestom, Łódź 2006.
3. Fleming C.H., Litaker M.S., Alley L.W., Eleazer P.D.: *Comparison of classic endodontic techniques versus contemporary techniques on endodontic treatment success.* „J Endod”, 2010, 36 (3), 414-418.
4. Byström A., Sundqvist G.: *Bacteriologic evaluation of the efficacy of mechanical root canal instrumentation in endodontic therapy.* „Scand J Dent Res”, 1981, 89, 321-328.
5. Colak M., Evcil S., Bayindir Y.Z., Yigit N.: *The effectiveness of three instrumentation techniques on the elimination of Enterococcus faecalis from a root canal: an in vitro study.* „J Contemp Dent Pract”, 2005, 6, 94-106.
6. Siqueira J.F. Jr, Rôças I.N., Riche F.N.S.J., Provenzano J.C.: *Clinical outcome of the endodontic treatment of teeth with apical periodontitis using an antimicrobial protocol.* „Oral Surg Oral Med Oral Pathol Oral Radiol Endod”, 2008, 106, 757-762.
7. Barańska-Gachowska M.: *Endodoncja wieku rozwojowego i dojrzałego.* Wyd. Czelej, Lublin 2004.
8. Estrela C., Bammann L.L., Pimenta F.C., Pecora J.D.: *Control of microorganisms in vitro by calcium hydroxide pastes.* „Int Endod J”, 2001, 34, 341-345.
9. Trope M., Bergenholtz G.: *Microbiological basis for endodontic treatment: can a maximal outcome be achieved in one visit?* „Endod Topics”, 2002, 1, 40-53.
10. Caliskan M.K.: *Prognosis of large cyst-like periapical lesions following nonsurgical root canal treatment: a clinical review.* „Int Endod J”, 2004, 37, 408-416.

11. Vera J., Siqueira J.F. Jr, Ricucci D., Loghin S., Fernández N., Flores B., Cruz A.G.: *One- versus two-visit endodontic treatment of teeth with apical periodontitis: a histobacteriologic study*. "J Endod", 2012 Aug, 38 (8), 1040-1052.
12. Kwon T.Y., Fujishima T., Imai Y.: *FT-Raman spectroscopy of calcium hydroxide medicament in root canals*. "Int Endod J", 2004, 37, 489-493.
13. Delano E.O., Ludlow J.B., Ørstavik D., Tyndall D., Trope M.: *Comparison between PAI and quantitative digital radiographic assessment of apical healing after endodontic treatment*. "Oral Surg Oral Med Oral Pathol Oral Radiol Endod", 2001, 92, 108-115.
14. Camps J., Pommel L., Bukiet F.: *Evaluation of periapical lesion healing by correction of gray values*. "J Endod", 2004, 30, 762-766.
15. Pietrzycka K., Pawlicka H.: *Skuteczność leczenia zębów z zakażonymi kanałami korzeniowymi w zależności od postępowania klinicznego*. „J Stoma”, 2011, 64 (3-4), 174-186.
16. Halbauer K., Prskalo K., Janković B., Tarle Z., Pandurić V., Kalenić S.: *Efficacy of ozone on microorganisms in the tooth root canal*. "Coll Antropol", 2013 Mar, 37 (1), 101-107.
17. Kist S., Kollmuss M., Jung J., Schubert S., Hickel R., Huth K.C.: *Comparison of ozone gas and sodium hypochlorite/chlorhexidine two-visit disinfection protocols in treating apical periodontitis: a randomized controlled clinical trial*. "Clin Oral Investig", 2017 May, 21 (4), 995-1005.
18. Pietrzycka K., Pawlicka H.: *Zastosowanie ozonu w jednoseansowym leczeniu zębów ze zmianami w tkankach okołowierzchołkowych – obserwacje własne*. „J Stoma”, 2009, 62 (5), 369-370.
19. Pietrzycka K., Pawlicka H.: *Skuteczność leczenia zębów z zakażonymi kanałami korzeniowymi na jednej wizycie z oraz bez wykorzystania ozonu*. „J Stoma”, 2011, 64 (1-2), 37-49.
20. Penesis V.A., Fitzgerald P.I., Fayad M.I., Wenckus C.S., BeGole E.A., Johnson B.R.: *Outcome of one-visit and two-visit endodontic treatment of necrotic teeth with apical periodontitis: a randomized controlled trial with one-year evaluation*. "J Endod", 2008 Mar, 34 (3), 251-257.
21. Su Y., Wang C., Ye L.: *Healing rate and post-obturation pain of single- versus multiple-visit endodontic treatment for infected root canals: a systematic review*. "J Endod", 2011 Feb, 37 (2), 125-132.
22. Dorasani G., Madhusudhana K., Chinni S.K.: *Clinical and radiographic evaluation of single-visit and multi-visit endodontic treatment of teeth with periapical pathology: an in vivo study*. "J Conserv Dent", 2013 Nov, 16 (6), 484-488.
23. Gill G.S., Bhuyan A.C., Kalita C., Das L., Katak R., Bhuyan D.: *Single versus multi-visit endodontic treatment of teeth with apical periodontitis: an in vivo study with 1-year evaluation*. "Ann Med Health Sci Res", 2016 Jan-Feb, 6 (1), 19-26.
24. Pietrzycka K., Pawlicka H.: *Skuteczność leczenia zębów z zakażonymi kanałami korzeniowymi podczas jednej lub dwóch wizyt*. „J Stoma”, 2013, 66 (3), 351-365.

25. Chhabra A., Dogra A., Garg N., Bhatia R., Sharma S., Thakur S.: *Clinical and radiographic assessment of periapical pathology in single versus multivisit root canal treatment: An in vivo study*. "J Conserv Dent", 2017 Nov-Dec, 20 (6), 429-433.
26. Nagendrababu V., Gutmann J.L.: *Factors associated with postobturation pain following single-visit nonsurgical root canal treatment: A systematic review*. "Quintessence Int", 2017, 48 (3), 193-208.
27. Wang C., Xu P., Ren L., Dong G., Ye L.: *Comparison of post-obturation pain experience following one-visit and two-visit root canal treatment on teeth with vital pulps: a randomized controlled trial*. "Int Endod J" 2010 Aug, 43 (8), 692-697.
28. Rao K.N., Kandaswamy R., Umashetty G., Rathore V.P., Hotkar C., Patil B.S.: *Post-Obturation pain following one-visit and two-visit root canal treatment in necrotic anterior teeth*. "J Int Oral Health", 2014, 6 (2), 28-32.
29. Jabeen S., Khurshiduzzaman M.: *Incidence of post obturation pain following single and multi-visit root canal treatment in a teaching hospital of Bangladesh*. "Mymensingh Med J.", 2014 Apr, 23 (2), 254-260.
30. Manfredi M., Figini L., Gagliani M., Lodi G.: *Single versus multiple visits for endodontic treatment of permanent teeth*. "Cochrane Database Syst Rev.", 2016 Dec, 1, 12.
31. Schwendicke F., Göstemeyer G.: *Single-visit or multiple-visit root canal treatment: systematic review, meta-analysis and trial sequential analysis*. "BMJ Open.", 2017 Feb, 1, 7 (2).
32. Nair M., Rahul J., Devadathan A., Mathew J.: *Incidence of endodontic flare-ups and its related factors: A retrospective study*. "J Int Soc Prev Community Dent.", 2017 Jul-Aug, 7 (4), 175-179.

ROZDZIAŁ II

2.1. *Chemiczne środki płuczące stosowane w leczeniu endodontycznym* Izabela Obersztyn, Tomasz Hildebrandt, Marta Podolecka

1. Dakshita J., Ashish A.: *Recent concepts on root canal chelation*. "ENDO (Lond Engl)", 2011, 5 (3), 175-194.
2. Arabska-Przedpełska B., Pawlicka H.: *Endodoncja*. Wyd. Med. Tour Press Int., Warszawa 2004.
3. Hajto J., Zarzecka J.: *Powikłania podczas chemomechanicznego opracowania systemu kanału korzeniowego – opisy przypadków*. „Poradnik Stomatologiczny”, 2009, 7-8, 265-269.
4. Tomikowski B., Ledzion S.: *Środki płuczące stosowane w leczeniu endodontycznym*. „E-dentico.”, 2010, 4 (28), 50-53.
5. Davis S.R., Brayton S.M., Goldman M.: *The morphology of the prepared root canal: a study using injectable silicone*. "Oral Surg Oral Med Oral Pathol", 1972, 34, 642.
6. Szaraj M. i wsp.: *Porównanie właściwości środków do płukania kanałów korzeniowych- przegląd literatury*. „Poradnik Stomatologiczny”, 2007, 5, 175-180.

7. Kotulski S., Zaleska M., Sadecki D.: *Nieprawidłowa technika płukania kanałów korzeniowych zęba podchlorynem sodu jako przyczyna groźnych powikłań podczas leczenia endodontycznego.* „Poradnik Stomatologiczny”, 2008, 2, 43-47.
8. Lipski M. i wsp.: *Przepchnięcie podchlorynu sodu do tkanek przyzębia.* „Magazyn Stomatologiczny”, 2009, 4, 36-39.
9. Bolibok K., Kołodziej S., Polz-Dacewicz M.: *Skuteczność grzybobójcza preparatów chemicznych stosowanych w endodoncji.* „Magazyn Stomatologiczny”, 2008, 11, 41-43.
10. Dudek D.: *Wszystko o podchlorynie.* „Quintessence”, 2001, 3, 177-184.
11. Cohhen S., Burs R.: *Pathways of the pulpe.* Mosby 2002, 258-259.
12. Witton R., Brennan P.A.: *Severe tissue damage and neurological deficit following extravasation of sodium hypochlorite solution during routine endodontic treatment.* “Br Dent J”, 2005, 198, 749-750.
13. Bowden J.R., Brennan P.A.: *Life-threatening airway obstruction secondary to hypochlorite extrusion during root canal treatment.* “Oral Sug Oral Med Oral Pathol Oral Radiol Endod”, 2006, 101, 402-404.
14. Grawehr M. i wsp.: *Interactions of ethylenediamine tetraecetic acid with sodium hypochlorite in aque solutions.* “In Endo. J.”, 2003, 36, 411-415.
15. Wujec P., Pawlicka H.: *Interakcje zachodzące między płynami stosowanymi w leczeniu endodontycznym.* „Magazyn Stomatologiczny”, 2011, 2, 64-67.
16. Yamashita J.C., Tanomaru Filho M., Leonardo M.R., Rossi M.A., Silva L.A.B.: *Scanning electron microscopic study of the cleaning ability of chlorhexidine as root-canal irrigant.* “International Endodontic Journal”, 2003, 36, 391-394.
17. Hulsman M., Heckendorff M., Lennon A.: *Chelating agents in root canal treatment: mode of action and indications for their use.* “International Endodontic Journal”, 2003, 36, 810-830.
18. Lipski M. i wsp.: *Ocena przydatności preparatu File-Eze podczas ultradźwiękowego opracowania kanałów korzeniowych.* “Magazyn Stomatologiczny”, 2002, 12, 5, 24-26.
19. Oncag O. i wsp.: *Comparision of antibacterial and toxic effects of various root canal irrigants.* “International Endodontic Journal”, 2003, 36, 423-432.
20. Grande N.M. et al.: *Interaction between EDTA and sodium hypochlorite: a nuclear magnetic resonance analysis.* “J. Endod.”, 2006, 32, 460-464.
21. Borczyk R. i wsp.: *Ocena preparatu NanoCare Silver Plus – nanoera w stoatologii.* „E-Dentico”, 2007, 3 (15), 64-72.
22. Zehnder M. et al.: *Reducing surface tension in endodontic root canals.* “J. Endod.”, 2005, 31, 590-592.
23. Lipski M.: *Środki do płukania kanałów korzeniowych.* „Magazyn Stomatologiczny”, 2008, 10 (18), 72.

24. Urbańczyk-Elżbieciak M.: *Zastosowanie chlorheksydy w leczeniu endodontycznym*. „Magazyn Stomatologiczny”, 2008, 6, 53-56.
25. Strużycka I. i wsp.: *Ocena wrażliwości szczepów grupy mutans na chlorheksydyne i wybrane chemioterapeutyki*. „Nowa Stom.”, 2000, 14, 4, 10-12.
26. Krzemiński T.: *Farmakologia i farmakoterapia w stomatologii*. ŚAM, Katowice 1999.

2.2. Metody określania długości roboczej kanału korzeniowego Aleksandra Koczor-Rozmus, Katarzyna Mocny-Pachońska, Marek Pachoński, Joanna Małoszewska-Dugiełło

1. Siu Ch., Marshall J.G., Baumgartner J.C.: *An In Vivo Comparison of the Root ZX II, the Apex NRG XFR, and Mini Apex Locator by Using Rotary Nickel-Titanium Files*. ”J Endod”, 2009, 35, 962-5.
2. Cianconi L., Angotti V., Felici R., Conte G., Mancini M.: *Accuracy of Three Electronic Apex Locators Compared with Digital Radiography: An Ex Vivo Study*. ”J Endod”, 2010, 36, 12, 2003-7.
3. Kuźmiński M., Alwas-Danowska M.: *Wybrane aspekty endometrii kanałowej na podstawie piśmiennictwa i spostrzeżeń własnych*. „Czas. Stomat.”, 2001, LIV, 8, 510-6.
4. Krupiński J.: *Metody i zasady leczenia endodontycznego. Określenie długości roboczej kanału korzeniowego (część V)*. ”Poradnik Stomatologiczny”, 2002, 12, 6-13.
5. Sunada I.: *New method for measuring the length of the root canal*. ”J Dent Res”, 1962, 41, 375-87.
6. El Ayouti A., Dima E., Ohmer J., Sperl K., von Ohle Ch., Löst C.: *Consistency of Apex Locator Function: A Clinical Study*. ”J Endod”, 2009, 35, 2, 179-81.
7. Pratten DH, McDonald NJ. *Comparison of radiographic and electronic working Lengths*. ”J Endod”, 1996, 22, 173-6.
8. Arabska-Przedpeńska B., Pawlicka H.: *Współczesna endodoncja w praktyce*. BESTOM DENTOnet.pl, Łódź 2011.
9. Dunlap C.A., Remeikis N.A., BeGole E.A., Rauschenberger C.R.: *An in vivo evaluation of an electronic apex locator that uses the ratio method in vital and necrotic canals*. ”J Endod”, 1998, 24, 48-50.
10. Jenkins J.A., Walker W.A., Schindler W.G., Flores C.M.: *An in vitro evaluation of the accuracy of the Root ZX in the presence of various irrigants*. ”J Endod”, 2001, 27, 209-11.
11. Erdemir A., Eldeniz A.U., Ari H., Belli S., Esener T.: *The influence of irrigating solutions on the accuracy of the electronic apex locator facility in the Tri Auto ZX handpiece*. ”International Endodontic Journal”, 2007, 40, 391-397.

2.3. Znieczulenie miejscowe w endodoncji Ksymena Staroń-Irla

1. Krupiński J. *Metody i zasady leczenia endodontycznego. Znieczulenie miejscowe (cz. IX)*. „Poradnik Stom.”, 2003, III, 9 (33), 5-10.
2. Krupiński J.: *Endodoncja praktyczna*. Wyd. Kwintesencja, Warszawa 2008.

3. Feinmann C., Harrison S.: *Liaison psychiatry and psychology in dentistry*. "J Psychiatr Res", 1997, 43, 467-476.
4. Feinmann C., Harris M.: *Psychogenic facial pain. Part 1. The clinical presentation*. "Brit Dent J", 1984, 156-168.
5. Scott D., Hirschman R.: *Psychological aspects of dental anxiety in adults*. "J Acad Amer Dent Assoc", 1982, 104, 27.
6. Corah N., Pantera R.: *Controlled study of psychologic stress in dental procedure*. "J D Res", 1968, 47, 154-157.
7. Krzemiński T.F.: *Farmakologia, farmakoterapia oraz materiały stosowane w stomatologii*. Wyd. Śląsk, Katowice 2003.
8. McLaure H.A., Rubin A.P.: *Review of local anaesthetic agents*. "Minerva Anesthesiol", 2005, 71, 59-74.
9. Skidmore R.A., Patterson J.D., Tomsick R.S.: *Local anaesthetics*. "Dermatol Surg", 1996, 22, 511-522.
10. Staroń-Irla K., Krupiński J.: *Skuteczność działania środków znieczulających z dodatkiem i bez dodatku adrenaliny w wybranych zabiegach stomatologicznych*. „Mag. Stom.”, 2009, 7-8, 71-78.
11. Pąsek S., Romanowicz M.: *Znieczulenie miejscowe w stomatologii*. „Stom. Współcz.”, 1999, 6, 1, 8-13.
12. Budenz A.W.: *Local anesthetics and medically complex patients*. "J Cal Dent Assoc", 2000, 28, 8, 611-618.
13. Zaleska M. i wsp.: *Ocena porównawcza skuteczności działania wybranych środków znieczulenia miejscowego stosowanych w chirurgii jamy ustnej*. „Mag. Stom.”, 1999, 9 (1), 29-34.
14. Wójcik S., Engelking-Adamczyk E., Morawiec T.: *Zastosowanie preparatu Ubistesin i Ubistesin forte do znieczulenia miejscowego przed zabiegami chirurgicznymi w jamie ustnej*. „Stom. Współcz.”, 2002, 9 (2), 47-50.
15. Opalko K.: *Znieczulenia w stomatologii zachowawczej*. „Twój Mag. Med.”, 2001, 6 (3), 17-18.
16. Brus-Sawczuk K., Iracki J.: *Znieczulenie miejscowe w zabiegach stomatologicznych*. „Ordynator Lek”, 2003, 3 (4), 45-46.
17. Dziedzic A.: *Anestetyki miejscowe w praktyce stomatologicznej*. „Twój Przegl. Stom.”, 2002, 5, 58-62.
18. Arkuszewski P., Kusowski K.: *Środki obkurczające naczynia krwionośne w znieczuleniu miejscowym w zabiegach stomatologicznych – aktualne wskazania*. „Mag. Stom.”, 2006, 16 (1), 10-11.
19. Szumniak T., Buczko P.: *Znieczulenie miejscowe – zagadnienia ogólne*. „Mag. Stom.”, 2006, 16 (1), 12-16.
20. Oertel R., Richter K., Weile K.: *A simple method for determination of articaine and its metabolite articainic acid in dentistry: application to a comparison of articaine to lidocaine concentrations in alveolus blood*. "Meth Find Exp Clin Pharmacol", 1993, 15, 541-547.

21. Malamed S.F., Gagnon S., Leblanc D.: *Efficacy of articaine: a new amide local anesthetic*. "J Am Dent Assoc", 2000, 131, 635-642.
22. Malamed S.F., Gagnon S., Leblanc D.: *Articine hydrochloride: a study of a new amide local anesthetic*. "J Am Dent Assoc", 2001, 132, 177-185.
23. Kalamarz I.: *Zastosowanie artykainy w chirurgii jamy ustnej*. „Mag Stom”, 2001, XI, 1, 54-55.
24. Wiench R., Kalamarz I., Kędzia A., Gilowski Ł., Płocica I., Krzemiński T.F.: *Chlorowodorek artykainy – aktualny stan wiedzy*. „Dent Med Probl”, 2004, 41 (1), 99-106.
25. Kostowski W., Herman Z.: *Farmakologia, podstawy farmakoterapii*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2004.
26. Kryst L., Mayzner-Zawadzka E.: *Znieczulenie w praktyce stomatologicznej*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2001.
27. Pawlicka H.: *Kliniczne postępowanie w kanałowym leczeniu zębów*. BESTOM-DENTOnet.pl Sp. z.o.o., Łódź 2007.
28. Tanasiewicz M., Szklarski T., Trzcionka A.: *Pozafarmakologiczne i farmakologiczne sposoby niwelowania lęku i znoszenia bólu u pacjenta stomatologicznego*. "Poradnik Stom", 2009, 9, 2, 58-62.
29. Ciesielski J.: *Znieczulenia śródwiązadłowe*. „Twój Przegląd Stomatologiczny”, 2006 (6), 19-24.
30. Kotulski S.: *Znieczulenie śródkostne jako alternatywna metoda znieczulenia w stomatologii*. „Poradnik Stom.”, 2007, 7 (1), 29-33.
31. Kaczmarek P.: *Znieczulenia skuteczne – omówienie kilku technik zabiegowych*. „Mag. Stom.”, 2006, 1, 17-19.

2.4. Metody poszukiwania i lokalizacji ujść kanałów korzeniowych Aleksandra Gładysz

1. David E.: *Missed canal systems are the most likely basis for endodontic retreatment of molars*. „Texas Dental Journal”, 2013, 2, 127-139.
2. Pecora J.D. et al.: *Morphologic study of the maxillary molars, Part II: Internal Anatomy*. „Brazilian Dental Journal”, 1992, 3, 1, 53-57.
3. Weller R.N., Hartwell G.R.: *The impact of improved access and searching techniques on detection of the mesiolingual canal in maxillary molars*. „Journal of Endodontics”, 1989, 15, 2, 82-83.
4. Rampado M.E., Tjaderhane L., Friedman S., Hamstra S.J.: *The benefit of the operating microscope for access cavity preparation by undergraduate students*. „Journal of Endodontics”, 2004, 30, 12, 863-867.
5. Carr G.B.: *Microscopes in endodontics*. „J. Calif. Dent. Assoc”, 1992, 20, 11, 55-61.
6. Buhrely L.J. et al.: *Effect of magnification on locating the MB2 canal in maxillary molars*. „Journal of Endodontics”, 2002, 28, 324-327.
7. Stanuszek M., Matraszek P., Lipczyński K. i wsp.: *Lokalizacja ujść komorowych kanałów korzeniowych – analiza porównawcza różnych systemów diagnostycznych*. „Por. Stom.”, 2007, 11, 300-305.
8. Arabska-Przedpeńska B., Pawlicka H.: *Współczesna endodoncja w praktyce*. Wyd. I, Bestom

DENTOnet.pl, Łódź 2011, 226.

9. <http://sklep.profident.pl/category/endodoncja> (dostęp: 6 październik 2013)
10. Krupiński J.: *Metody i zasady leczenia endodontycznego. Rentgenodiagnostyka w endodoncji*. „Por. Stom.”, 2004, 1, 27, 5-12.
11. Krupiński J.: *Specyfika obrazowania radiologicznego w endodoncji*. „Mag. Stom.”, 2004, 4, 149, 16-26.
12. Markiewicz H. i wsp.: *Kanały nadliczbowe – metody wizualizacji radiologicznej*. „Czas. Stoma.”, 1997, L, 3, 181-187.
13. Mikołajczak T., Wilk G.: *Wartość diagnostyczna zdjęć wewnątrzustnych wykonywanych w projekcji skośnej i ich zastosowanie w leczeniu endodontycznym*. „Annales Academiae Medicae Stetinensis. Roczniki Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie”, 2008, 54, 3, 94-98.
14. Patel S.: *New dimensions in endodontic imaging: Part 2. Cone beam computed tomography*. „International Endodontic Journal”, 2009, 42, 6, 463-475.
15. Bauman R. et al.: *Ex vivo detection of mesiobuccal canals in maxillary molars using CBCT at four different isotropic voxel dimensions*. „International Endodontic Journal”, 2011, 44, 8, 752-758.
16. Matherne R.P., Angelopoulos C., Kulild J.C., Tira D.: *Use of cone-beam computed tomography to identify root canal systems in vitro*. „J. Endod.”, 2008, 34, 87-89.

2.5. Leczenie endodontyczne z użyciem narzędzi ręcznych i maszynowych – praktyczne aspekty ekonomiczne Katarzyna Mocny-Pachońska, Patrycja Stelmańska, Sylwia Stelmańska, Katarzyna Stępień, Natalia Wrona

1. Dugas N.N. et al.: *Quality of Life and Satisfaction Outcomes of Endodontic Treatment*. „Journal of Endodontic”, 2002, 28, 12, 819-827.
2. Koechne N., Malesa E.: *Ochrona zdrowia w gospodarstwach domowych w 2010 r.* Główny Urząd Statystyczny, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia, 2011, 3-5.
3. Gończowski K., Gończowska A.: *Opracowanie kanału korzeniowego niklowo-tytanowymi instrumentami rotacyjnymi Mtwo, Technika single-length*. „Twój Przegląd Stomatologiczny”, 2008, 4, 38-44.
4. Wilkoński W. I wsp.: *Analiza porównawcza jakości opracowania kanałów korzeniowych za pomocą systemów rotacyjnych ProTaper i Mtwo oraz systemu recyprokalnego Recipro – badania in vitro*. „Poradnik Stomatologiczny”, 2011, 9, 340-347.
5. Wilkoński i wsp.: *Porównanie jakości opracowania kanałów korzeniowych techniką rotacyjną narzędziami Mtwo oraz techniką recyprokalną narzędziami Recipro 25, ProTaper F1 oraz WaveOne Primary – badanie in vitro*. „Poradnik Stomatologiczny”, 2011, 11, 480-487.
6. http://endodoncja.com/download/beefill_instrukcja.

7. Mesguez C. Et al.: *Influence of operator experience on canal preparation time when using the rotary Ni-Ti ProFile system In simulated curved Casals.* „International Endodontic Journal”, 2003, 36, 161-165.
8. Baumann M.A., Roth A.: *Effect of experience on quality of canal preparation with rotary nikel-titanium files.* „Oral Surg Oral Med Oral Pathol Radiol Endod”, 1999, 88, 714-718.
9. Olczak K., Pawlicka H.: *Ocena szczelności dwóch metod wypełniania kanałów korzeniowych za pomocą testu penetracji glukozy.* „Journal of Stomatology”, 2012, 65, 6, 863-877.
10. <http://www.reciproc.pl/faq>.

2.6. Wypełnianie kanałów korzeniowych Aleksandra Ciach-Brożek

1. Arabska-Przedpeńska B., Pawlicka H.: *Współczesna endodoncja w praktyce.* Bestom, Łódź 2011.
2. Barańska-Gachowska M.: *Endodoncja wieku rozwojowego i dojrzałego.* Wyd. II, Wyd. Czelej, Lublin 2011.
3. Jańczuk Z., Kaczmarek U., Lipski M.: *Stomatologia zachowawcza z endodoncją. Zarys kliniczny. Podręcznik dla studentów stomatologii.* Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa.
4. Pawińska M., Szczurko G., Kierklo A., Siudun J.: *A laboratory study evaluating the pH of various modern root canal filling materials.* “Adv Clin Exp Med.”, 2017 May-Jun, 26 (3), 387-392.
5. Jindal D., Sharma M., Raisingani D. et al.: *Volumetric analysis of root filling with cold lateral compaction, Obtura II, Thermafil, and Calamus using spiral computerized tomography: an in vitro study.* “Indian J Dent Res.”, 2017 Mar-Apr, 28 (2), 175-180.
6. Olczak K., Pawlicka H.: *Evaluation of the sealing ability of three obturation techniques using a glucose leakage test.* “Biomed Res Int”, 2017.
7. Mishra P., Sharma A., Mishra S., Gupta M.: *Push-out bond strength of different endodontic obturation material at three different sites – in vitro study.* “J Clin Exp Dent”, 2017 Jun, 1, 9 (6), 733-737.

2.7. Termoplastyczne metody wypełniania kanałów korzeniowych Katarzyna Mocny-Pachońska, Marek Pachoński, Agata Trzcionka, Aleksandra Koczor-Rozmus

1. Cueva-Goig R., Forner-Navarro L., Llena-Puy C.: *Microscopic assessment of the sealing ability of three endodontic filling techniques.* “J Clin Exp Dent.”, 2016, 8 (1), e27-31.
2. Siu Shan Ho E., Wen Wei Chang J., Shun Pan Cheung G.: *Quality of root canal fillings using three gutta-percha obturation techniques.* “RDE.”, 2016 Feb, 41 (1), 22-28.
3. Aminsobhani M., Ghorbanzadeh A., Reza Sharifian M. et al.: *Comparison of Obturation Quality in Modified Continuous Wave Compaction, Continuous Wave Compaction, Lateral Compaction and Warm Vertical Compaction Techniques.* “JDT.”, 2015, 12, 2, 99-108.
4. Simeone M., De Santis R., Ametrano G. et al.: *Temperature profiles along the root with gutta-percha warmed through different heat sources.* “The Open Dentistry Journal”, 2014, 8, 229-235.

5. Samadi F., Jaiswal J.N., Saha S. et al: *A comparative evaluation of efficacy of different obturation techniques used in root canal treatment of anterior teeth: An in vitro Study*. "International Journal of Clinical Pediatric Dentistry", 2014 Jan-Apr, 7 (1), 1-5.
6. Tanikonda R., Nalam P.N., Sajjan G.S. et al: *Evaluation of the quality of obturation with obtura at different sizes of apical preparation through microleakage testing*. "Journal of Clinical and Diagnostic Research.", 2016 Apr, 10 (4), 35-38.
7. Farias A., Pereira K., Beraldo D. et al: *Efficacy of three thermoplastic obturation techniques in filling oval-shaped root canals*. "Acta Odontol. Latinoam.", 2016, 29, 1, 76-81.
8. Robberecht L., Colard T., Claisse-Crinquette A.: *Qualitative evaluation of two endodontic obturation techniques: tapered single-cone method versus warm vertical condensation and injection system An in vitro study*. "Journal of Oral Science", 2012, 54, 1, 99-104.
9. Naseri M., Kangarlou A., Khavid A. et al: *Evaluation of the quality of four root canal obturation techniques using micro-computed tomography*. "Iranian Endodontic Journal", 2013, 8 (3), 89-93.

2.8. Nowe techniki w wykonywaniu dostępu endodontycznego Bartłomiej Karaś, Jakub Wiśniewski

1. Friedman S.: *Prognosis of initial endodontic therapy*. „Endodontic Topics”, 2002, 2, 59-88.
2. Card S.J. et al.: *The effectiveness of increased apical enlargement in reducing intracanal bacteria*. „Journal of Endodontics”, 2002, 28, 11, 779-783.
3. Arabska-Przedpeńska B., Buczkowska-Radlińska J., Jańczuk Z., Kaczmarek U., Lisiecka K., Piątowska D., Woźniak K.: *Stomatologia zachowawcza. Zarys kliniczny*. Wyd. Lekarskie PZWL, 2010.
4. Dietschi D., Duc O., Krejci I., Sadan A.: *Biomechanical considerations for the restoration of endodontically treated teeth: a systematic review of the literature – Part I. Composition and micro- and macrostructure alterations*. „Quintessence Int.” 2007, 38, 9, 733-743.
5. Dietschi D., Duc O., Krejci I., Sadan A.: *Biomechanical considerations for the restoration of endodontically treated teeth: A systematic review of the literature - Part II (Evaluation of fatigue behavior, interfaces and in vivo studies)*. „Quintessence Int.” 2008, 39, 2, 117-129.
6. Reeh E.S., Messer H.H., Douglas W.H.: *Reduction in Tooth Stiffness as a Result of Endodontic and Restorative Procedures*. „Journal of Endodontics”, 1989, 15, 11, 512-516.
7. Clark D., Khademi J.: *Modern Molar Endodontic Access and Directed Dentin Conservation*. „Dental Clinics of North America”, 54, 2, 249-273.
8. Pradeep P.R., Sunil K., Bantwal S.R., Gulati G.S.: *Fracture strength of endodontically treated premolars: An in-vitro evaluation*. „Journal of International Oral Health”, 2013, 5, 9-17.
9. Krishan R., Paqué F., Ossareh A., Kishen A., Dao T., Friedman S.: *Impacts of Conservative Endodontic Cavity on root canal instrumentation efficacy and resistance to fracture assessed in incisors, premolars and molars*. „Journal of Endodontics”, 2014, 40, 8, 1160-1166.

10. Moore B., Verdelis K., Kishen A., Dao T., Friedman S.: *Impacts of Contracted Endodontic Cavities on Instrumentation Efficacy and Biomechanical Responses in Maxillary Molars*. „Journal of Endodontics”, 2016, 42, 12, 1779-1783.
11. Plotino G., Grande N.M., Isufi A., Ioppolo P., Pedulla E., Bedini R., Gambarini G., Testarelli L.: *Fracture Strength of Endodontically Treated Teeth with Different Access Cavity Designs*. „Journal of Endodontics”, 2017, 43, 6, 995-1000.
12. Carr G.B., Murgel C.A.: *The Use of the Operating Microscope in Endodontics*. „Dental Clinics of North America”, 2010, 54, 2, 191-214.
13. dos Santos Accioly Lins C.C., de Melo Silva E.M.V., de Lima G.A., de Menezes S.E.A.C., Coelho Travassos R.M.: *Operating microscope in endodontics: A systematic review*. „Open Journal of Stomatology”, 2013, 3, 1-5.
14. Monea M., Hantoiu T., Stoica A., Sita D., Sitaru A.: *The Impact of Operating Microscope on the Outcome of Endodontic Treatment Performed by Postgraduate Students*. „European Scientific Journal”, 2015, 11, 27, 305-311.
15. Parashos P., Messer H.: *Rotary NiTi Instrument Fracture and its Consequences*. „Journal of Endodontics”, 2006, 11, 32.

2.9. Praktyczna interpretacja zasady SLOB przy użyciu projekcji skośnej w leczeniu endodontycznym T. Katarzyna Różyło, Ingrid Różyło-Kalinowska, Dorota Florczak, Magdalena Piskórz

1. Różyło-Kalinowska I., Różyło T.K.: *Współczesna Radiologia Stomatologiczna*. Wyd. Czelej, Lublin 2015, 83.
2. Arabska-Przedpełska B., Pawlicka H.: *Współczesna endodoncja w praktyce*. Wyd. Bestom, Łódź 2011, 87-105.
3. Barańska-Gachowska M.: *Endodoncja wieku rozwojowego*. Wyd. Czelej, Lublin 2011, 147-150.
4. Cantatore G., Berutti E., Castellucci A.: *Missed anatomy: frequency and clinical impact*. „Endodontic Topics”, 2009, 15, 3-31.
5. Mikołajczyk T., Wilk G.: *Wartość diagnostyczna zdjęć wewnątrzustnych wykonywanych w projekcji skośnej i ich zastosowanie w leczeniu endodontycznym*. „Rocz PAM”, 2008, 54, 3, 94-98.
6. Counlhan K., Al-Awadhl E.A., Butler J.: *Guidelines for the assessment of the impacted maxillary canine*. „Dent Update.”, 2013, 40, 9, 770-772, 775-777.
7. Krupiński J.: *Endodoncja Praktyczna*. Wyd. Kwintesencja, Warszawa 2008, 194-196.
8. Clark C.A.: *A method of ascertaining the relative position of unerupted teeth by means of film radiographs*. „Royal Society of Medicine Transactions”, 1909, 3, 87-90.
9. Yu G., Ye L., Huang D.: *Clinical investigation of radix entomolaris in mandibular first molars*. „WCJS”, 2012, 30, 259-261.
10. Nagaveni N.B., Umashankara K.V.: *Radix entomolaris and paramolaris in children: a review of the literature*. „J Indian Soc Pedod Prev Dent.”, 2012, 30, 94-102.

11. Ingle J.I., Bakland L.K., Baumgartner J.C.: *Ingle's Endodontics 6*. PMPH, USA 2008, 362-369.
12. Savitri D. et al.: *Endodontic treatment of mandibular first premolar with two roots dividing at two different levels report of two cases*. "Int. J. Appl. Dent. Sci.", 2015, 1, 4, 141-144.

2.10. Zastosowanie CBCT w endodoncji Mariusz Duda, Bartosz Łukasiewicz, Magdalena Łukasiewicz

1. Barnett F.: *Cone Beam-Computed Tomography in Endodontics*. „Endodontics: Colleagues for Excellence”, 2011, summer.
2. Kosińska K., Sobocla M.: *Aspekty radiologiczne w leczeniu endodontycznym*. „Nowa Stomatologia”, 2013, 3, 128-134.
3. Różyło-Kalinowska I., Różyło T.K.: *Współczesna radiologia stomatologiczna*. Wyd. Lekarskie PZWL, Lublin 2015, 30-38, 81-91.
4. Yılmaz F. et al.: *Cone beam computed tomography aided diagnosis and treatment of endodontic cases: Critical analysis*. „World Journal of Radiology”, 2016, 8 (7), 716-725.
5. Czernilewska M., Milewski G.: *Zastosowanie tomografii wolumetrycznej w obrazowaniu stomatologicznym do oceny zmian okołowierzchołkowych*. „Aktualne Problemy Biomechaniki”, 2013, 7, 32-38.
6. Jakub B.: *Zastosowanie tomografii stożkowej (CBCT)*. „TPS – Twój Przegląd Stomatologiczny”, 2014, 1-2, 21-27.
7. Szkliniarz M.: *CBCT – obrazowanie w kierunku prawidłowej diagnozy*. „Medical Tribune Stomatologia”, 2015, 07-08.
8. Arabska-Przedpeńska B. i wsp.: *Współczesna endodoncja w praktyce*. Wyd. Bestom, Łódź 2012, 107-126.
9. Martínez B.Y. et al.: *Clinical justification of dental radiology in adult patients*. „Medicina Oral, Patología Oral y Cirugía Bucal”, 2007, 12, e244-51.
10. Pasha S., Chaitanya B.V., Somisetty K.V.: *Cone Beam Computed Tomographic Evaluation and Diagnosis of Mandibular First Molar with 6 Canals*. „Case Reports in Dentistry”, 2016.
11. Dhingra A. et al.: *Predetermination of root canal lengths in molar teeth: A comparison between radiovisiography and two-dimensional and three-dimensional measurements using cone-beam computed tomography*. „Indian Journal of Dentistry”, 2015 Oct-Dec, 6 (4), 195-8.

ROZDZIAŁ III

3.1. Leczenie endodontyczne perforacji komory zęba i kanału korzeniowego Mateusz Gruca, Grzegorz Dawiec, Monika Dawiec, Marta Cybulska

1. Gałęcka-Wanatowicz D., Ciepły J., Kosowska W.: *Zastosowanie MTA w leczeniu perforacji kanału korzeniowego. Opis przypadku*. „Mag. Stomatol”, 2007, 17 (10), 42-44.
2. Markowski R., Ledzion S., Pawlicka H.: *Perforacje – przyczyny powstawania oraz możliwości ich leczenia*. „Stomatol. Współcz”, 2004, 11, supl. 1, 45-48.

3. Grocholewicz K., Kabat W., Lipski M., Nowakowska-Socha J.: *Perforacje korzeni jako powikłanie leczenia protetycznego*. „Mag. Stomatol”, 2009, 19 (4), 24-29.
4. Schmidt D.: *Uczyć się (nie tylko na błędach). Perforacja kanału korzeniowego w kształcie „C”*. „Quintessence”, 2000, 1, 5-10.
5. Arabska-Przedpeńska B., Pawlicka H.: *Współczesna endodoncja w praktyce*. Wyd. Bestom Dentonet.pl, Łódź 2011.
6. Sroczyk-Jaszczyńska M., Opalko K., Wilk G.: *Późne powikłania leczenia endodontycznego w obrazie RTG oraz wpływ techniki wykonania zdjęcia na ich ocenę*. „Porad. Stomatol”, 2011, 11 (5), 189-195.
7. Różyło-Kalinowska I., Jurkiewicz-Mazurek M., Niedzielska A., Jaroszewicz E.: *Najczęstsze błędy jatrogene popełniane podczas leczenia endodontycznego w materiale własnym*. „Twój Przegląd Stomatologiczny”, 2005, 9, 52-55.
8. Łuczaj-Cepowicz E.: *Mineral Trioxide Aggregate (MTA) – właściwości i możliwości zastosowania klinicznego w stomatologii - przegląd literatury*. „Stomatol. Współcz”, 2010, 17 (4), 45-52.
9. Wilczyńsk-Borawska M., Bagińska J., Stokowska E., Kobus A.: *Zastosowanie preparatu PRO ROOT MTA w endodontycznym leczeniu dorosłych pacjentów*. „Czas. Stomatol”, 2008, 61, 10, 686-690.
10. Lipski M., Trąbska-Świstelnicza M.: *Zamknięcie perforacji korzenia od zewnątrz preparatem MTA*. „Mag. Stomatol”, 2010, 20 (1), 18-24.
11. Jokanovic V., Colović B., Zivković S., Zivojinović V., Marković D.: *Mineral Trioxide Aggregate as Material of Choice In Endodontic Therapy*. “Serbian Dental Journal”, 2011, 58, 97-102.
12. Thomson T.S., Berry J.E., Sommerman M.J., Kirkwood K.L.: *Cementoblasts maintain expression of osteocalcin in the presence of mineral trioxide aggregate*. “J Endod”, 2003, 29, 407.
13. Zarzecka J., Gończowski K.: *Zastosowanie materiału MTA w zabiegach z zakresu mikrochirurgii endodontycznej – przegląd piśmiennictwa*. „Por. Stomat”, 2003, 1, 6-8.
14. Sipert C.R., Hussne R.P., Nishiyama C.K., Torres S.A.: *In vitro antimicrobial activity of Fil Canal, Sealapex, MTA, Portland cement and Endo Rez*. “Int. Endodod. J”, 2005, 38, 539.
15. Asgary S., Parirokh M., Eghbal M.J., Brink F.: *Chemical differences between white and grey MTA*. “J. Endod”, 2005, 31, 2, 101.
16. Rhodes J.S.: *Postępy w endodoncji. Powtórne leczenie kanałowe i zabiegi chirurgiczne*. Wyd. Czelej, Lublin 2009.

3.2. Leczenie endodontyczne przewlekłych zmian okołowierzchołkowych wspomagane aktywowanym dźwiękowo ozonowanym roztworem soli fizjologicznej Arkadiusz Dzedzic, Izabella Obersztyn, Anna Zawilska

1. Silva G.R., Santos-Filho P.C., Simamoto-Júnior P.C., Martins L.R., Mota A.S., Soares C.J.: *Effect of post type and restorative techniques on the strain and fracture resistance of flared incisor roots*. „Braz Dent J”, 2011, 22 (3), 230-7.

2. Lynch E.: *Ozone: The Revolution in Dentistry*. Wyd. Quintessence Publishing Co, Ltd., 2004, 275-285.
3. Tanasiewicz M.: *Biologiczne i kliniczne mechanizmy oddziaływania ozonu*. „Twój Przegląd Stomatologiczny”, 2001, 11.
4. Huth K.C., Quirling M., Maier S., Kamereck K., Alkhayer M., Paschos E., Welsch U., Miethke T., Brand K., Hickel R.: *Effectiveness of ozone against endodontopathogenic microorganisms in a root canal biofilm model*. „Int Endod J”, 2009 Jan, 42 (1), 3-13.
5. Stoll R., Venne L., Jablonski-Momeni A., Mutters R., Stachniss V.: *The disinfecting effect of ozonized oxygen in an infected root canal: an in vitro study*. „Quintessence Int.”, 2008 Mar, 39 (3), 231-235.
6. Chang H.H., Fulton C., Lynch E.: *Antimicrobial Efficacy of Ozone on Enterococcus faecalis*. „J. Dent. Res”, 2003, 82, B-220.
7. Estrela C., Estrela C.R., Decurcio D.A., Hollanda A.C., Silva J.A.: *Antimicrobial efficacy of ozonated water, gaseous ozone, sodium hypochlorite and chlorhexidine in infected human root canals*. „Int Endod J”, 2007 Feb, 40 (2), 85-93.
8. Dziedzic A., Pietrzko M., Wojda G., Świącik K.: *Ozonoterapia miejscowa w praktyce stomatologicznej z wykorzystaniem generatora Prozone*. „Magazyn Stoma.”, 2011, 10.
9. Błaszczyk A., Brodecka A., Anyszka M.: *Zastosowanie ozonu w endodoncji*. „e-Dentico”, 2006, 3 (11), 78-81.
10. Mozo S., Llana C., Forner L.: *Review of ultrasonic irrigation in endodontics: increasing action of irrigating solutions*. „Med Oral Patol Oral Cir Bucal.”, 2012 May, 17 (3), e512-6.
11. Van der Sluis L.W., Versluis M., Wu M.K., Wesselink P.R.: *Passive ultrasonic irrigation of the root canal: a review of the literature*. „Int Endod J”. 2007 Jun, 40 (6), 415-26.
12. Caliřkan M.K., Türkün M., Alper S.: *Allergy to sodium hypochlorite during root canal therapy: a case report*. „Int Endod J”, 1994, 27 (3), 163-167.
13. <http://www.aqua-academy.pl/uzdatnianie.php>
14. Mohammadi Z., Abbott P.V.: *The properties and applications of chlorhexidine in endodontics*. „Int Endod J”, 2009 Apr, 42 (4), 288-302.
15. Jiang L.M., Verhaagen B., Versluis M., Van der Sluis L.W.: *Evaluation of a sonic device designed to activate irrigant in the root canal*. „J Endod”, 2010 Jan, 36 (1), 143-6.
16. Lempe B., Markunina M.: *Zastosowanie ozonoterapii w leczeniu endodontycznym zębów z przewlekłym zapaleniem tkanek okołowierzchołkowych – przypadki własne*. „Dent Forum”, 2009, 37, 89-93.
17. Townsend C., Maki J.: *An in vitro comparison of new irrigation and agitation techniques to ultrasonic agitation in removing bacteria from a simulated root canal*. „J Endod”, 2009 Jul, 35 (7), 1040-3.
18. Pasqualini D., Cuffini A.M., Scotti N., Mandras N., Scalas D., Pera F., Berutti E.: *Comparative evaluation of the antimicrobial efficacy of a 5% sodium hypochlorite subsonic-activated solution*. „J Endod”, 2010 Aug, 36 (8), 1358-60.

19. Kanter V., Weldon E., Nair U., Varella C., Kanter K., Anusavice K., Pileggi R.: *A quantitative and qualitative analysis of ultrasonic versus sonic endodontic systems on canal cleanliness and obturation.* „Oral Surg Oral Med Oral Pathol Oral Radiol Endod”, 2011 Dec, 112 (6), 809-13.
20. Białoszewski D., Bocian E., Bukowska B., Czajkowska M., Sokł, Leszczyńska B., Tyski S.: *Antimicrobial activity of ozonated water.* „Med Sci Monit”, 2010 Aug, 7, 16 (9).
21. Czajkowska M., Bukowska B., Tyski S.: *Activity of ozonated water and ozone against Staphylococcus aureus and Pseudomonas aeruginosa Biofilms.* „Med Sci Monit”, 2011, 17 (11).
22. *Zastosowanie ozonu w leczeniu. Część I, II, III.* Biuletyn, Materiały informacyjne firmy W&H.
23. Noguchi F., Kitamura C., Nagayoshi M., Chen K.K., Terashita M., Nishihara T.: *Ozonated water improves lipopolysaccharide-induced responses of an odontoblast-like cell line.* „J Endod”, 2009 May, 35 (5), 668-72.
24. Nagayoshi M., Kitamura C., Fukuizumi T., Nishihara T., Terashita M.: *Antimicrobial effect of ozonated water on bacteria invading dentinal tubules.* „Journal of Endodontic”, 2004, 30, 11, 778-781.
25. Steier, L., Steier G.: *Ozone application in root canal disinfection In: Lynch, E (ed.). Ozone: The Revolution in Dentistry.* Wyd. Quintessence Copenhagen, London, Berlin 2004, 275-285.
26. Nagayoshi M., Fukuizumi T., Kitamura C., Yano J., Terashita M., Nishihara T.: *Efficacy of ozone on survival and permeability of oral microorganisms.* „Oral Microbiol Immunol.”, 2004 Aug, 19 (4), 240-6.
27. Apel C.: *Chemiczne opracowanie kanałów korzeniowych.* „Roots”, 2006, 2, 18-21.
28. Uroz-Torres D., González-Rodríguez M.P., Ferrer-Luque C.M.: *Effectiveness of the EndoActivator System in removing the smear layer after root canal instrumentation.* „J Endod”, 2010 Feb, 36 (2), 308-11.
29. Pietrzycka K., Pawlicka H.: *Skuteczność leczenia zębów z zakażonymi kanałami korzeniowymi na jednej wizycie z oraz bez wykorzystania ozonu.* „J Stoma”, 2011, 64, 1-2, 37-49.
30. Lempe B., Markunina M.: *Zastosowanie ozonu w leczeniu endodontycznym zębów z dużymi zmianami okołowierzchołkowymi – przypadki kliniczne.* „Mag. Stomat”, 2006, 10, 45-48.

3.3. Powikłania w leczeniu endodontycznym Monika Łopuszyńska, Małgorzata Wróblewska, Joanna Zarzecka

1. Markowski R., Ledzion S., Pawlicka H.: *Perforacje – przyczyny powstawania oraz możliwości ich leczenia.* „Stom. Współ.”, 2004, 1, 45-48.
2. Tzanetakis G.N., Kontakiotis E.G., Maurikou D.V., Marzelou M.P.: *Prevalence and management of instrument fracture in the postgraduate endodontic program at the Dental School of Athens: a five-year retrospective clinical study.* „J. Endod.”, 2008, 34 (6), 675-678.
3. Bąkowiec R., Kuncewicz M.: *Powikłania po leczeniu endodontycznym – przepchnięcie wypełnienia kanałowego.* „Stom. Współ.”, 2002, 9, 6, 16-20.

4. Różyło-Kalinowska I., Jurkiewicz-Mazurek M., Niedzielska A., Jaroszewicz E.: *Najczęstsze błędy jatrogenne popełniane podczas leczenia endodontycznego w materiale własnym.* „TPS”, 2005, 9, 52-55.
5. Sroczyk-Jaszczyńska M., Opalko K., Wilk G.: *Późne powikłania leczenia endodontycznego w obrazie RTG oraz wpływ techniki wykonania zdjęcia na ich ocenę.* „Porad. Stomatol.”, 2011, 5, 189-195.
6. Del Fabbro M., Taschieri S.: *Endodontic therapy using magnification devices: a systematic review.* „J. Dent.”, 2010, 38, 269-275.
7. Baldassari-Cruz L.A., Lilly J.P., Rivera E.M.: *The influence of dental operating microscope in locating the mesiolingual canal orifice.* „Oral Surg. Oral Med. Oral Pathol. Oral Radiol. Endod.”, 2002, 93, 190-194.
8. Bührley L.J., Barrows M.J., BeGole E.A. et al.: *Effect of magnification on locating the MB2 canal in maxillary molars.* „J. Endod.”, 2002, 28, 324-327.
9. Alaçam T., Tinaz A.C., Genç O. et al.: *Second mesiobuccal canal detection in maxillary first molars using microscopy and ultrasonics.* „Aust. Endod. J.”, 2008, 34, 106-109.
10. Karumaran C.S., Gunaseelan R., Krithikadatta J.: *Microscope-aided endodontic treatment of maxillary first premolars with three roots: A case series.* „Indian J Dent Res”, 2011, 22, 706-708.
11. Taschieri S., Del Fabbro M., Weinstein T. et al.: *Magnification in modern endodontic practice.* „Refuat Hapeh Vehashinayim”, 2010, 27, 18-22.
12. Arkuszewski P., Maciuszonek M.: *Hemisekcja i radektomia- aktualne poglądy i możliwości.* „Porad. Stomatol.”, 2004, 11, 40-45.
13. Haueisen H., Heidemann D.: *Hemisection for treatment of an advanced endodontic-periodontal lesion: a case report.* „Int. Endod. J.”, 2002, 35, 557-572.
14. Grzesiak-Janus G., Ratajek-Gruda M., Teodorczyk D.: *Odległe wyniki zabiegu hemisekcji zębów.* „Magazyn Stomatol.”, 2004, 10, 22-23.
15. Joffe E.: *Use of Mineral Trioxide Aggregate (MTA) in Root Repairs.* „NY State Dent. J.”, 2002, 68, 6, 34-36.
16. Economides N. et al.: *Short-term periradicular tissue response to mineral trioxide aggregate (MTA) as root-end filling material.* „Int. Endod. J.”, 2003, 36, 44-48.
17. Zarzecka J. Gończowski K.: *Zastosowanie materiału MTA (Mineral Trioxide Aggregate- Dentsply, Tulsa Dental, USA) w zabiegach z zakresu mikrochirurgii endodontycznej- przegląd piśmiennictwa.* „Porad. Stomatol.”, 2003, 1, 6-8.
18. Wilczyńska-Borawska M., Bagińska J., Stokowska E., Kobus A.: *Zastosowanie preparatu PRO ROOT MTA w endodontycznym leczeniu dorosłych pacjentów.* „Czas. Stomatol.”, 2008, 61, 10, 686-690.
19. Mozo S., Llana C., Forner L.: *Review of ultrasonic irrigation in endodontics: increasing action of irrigating solutions.* „Med. Oral Patol. Oral Cir. Bucal.”, 2012, 17, 512-516.
20. Gutarts R., Nusstein J., Reader A. et al.: *In Vivo Debridement Efficacy of Ultrasonic Irrigation Following Hand-Rotary Instrumentation in Human Mandibular Molars.* „J. Endod.”, 2005, 31, 166-

21. Jiang L.M., Verhaagen B., Versluis M. et al.: *The influence of the ultrasonic intensity on the cleaning efficacy of passive ultrasonic irrigation.* „J. Endod.”, 2011, 37, 688-692.
22. Ahmad M., Pitt Ford T. R., Crum L.A. et al.: *Ultrasonic debridement of root canals: acoustic cavitation and its relevance.* „Int. Endod. J.”, 2009, 42, 391-398.
23. Van der Sluis L.W., Versluis M., Wu M.K. et al.: *Passive ultrasonic irrigation of the root canal: a review of the literature.* „Int. Endod. J.”, 2007, 40, 415-426.
24. Lee S.J., Wu M.K., Wesselink P.R.: *The effectiveness of syringe irrigation and ultrasonics to remove debris from simulated irregularities within prepared root canal walls.* „Int. Endod. J.”, 2004, 37, 672-678.

3.4. Usuwanie złamanych narzędzi kanałowych „na igłę” Sławomir Gabryś

25. Pettiette M.T., Conner D., Trope M.: *Procedural errors with the use of nickel-titanium rotary instruments in undergraduate endodontics.* „J. Endod.”, 2002, 28, 259.
26. Spili P., Parashos P.P., Messer H.H.: *The Impact of Instrumental Fracture on Outcome on Endodontic Treatment.* „J. Endod.”, 2005, 31, 845-50.
27. Cheung G.S.P.: *Instrumental fracture: mechanism, removal of fragments, and clinical outcomes.* „Endodontic Topics”, 2009, 16, 1-26.
28. Gilbert B.O. Jr, Rice R.T.: *Re-treatment in endodontics.* „Oral Surg. Oral Med. Oral Pathol.”, 1987, 64, 333-338.
29. Masseran J.: *Removal of metal fragments from the root canal.* „J. Br. Endod. Soc.”, 1971, 5, 55-59.
30. Ruddle C.J.: *Nonsurgical retreatment.* „J. Endod.”, 2004, 30, 827-845.
31. Terauchi Y., O’Leary L., Suda H.: *Removal of separated files from root canals with a new file-removal system: Case reports.* „J. Endod.”, 2006, 32, 1031-1043.
32. Ruddle C.J.: *Micro-endodontic nonsurgical retreatment.* „Dent. Clin. North. Am.”, 1997, 41, 429-54.
33. Parashos P., Messer H.H.: *Rotary NiTi instrument fracture and its consequences.* „J. Endod.”, 2006, 32, 1031-1043.
34. Madarati A.A., Qualitrough A.J., Watts D.C.: *Vertical fracture resistance of roots after ultrasonic removal of fractured instruments.* „Int. Endod. J.”, 2010, 43, 424-429.
35. Parashos P., Messer H.H.: *Rotary NiTi Instrument Fracture and its Consequences.* „JOE”, 2006, 32, 1031-1043.
36. Syngcuk K., Kratchman S.: *Modern Endodontic Surgery Concepts and Practice: A Review.* „JOE”, 2006, 32, 601-623.

3.5. Rola materiału Mineral Trioxide Aggregate (MTA) Justyna Walichiewicz

1. Łuczaj-Cepowicz E.: *Mineral Trioxide Aggregate (MTA) – composition, properties and possibilities of clinical application – a review of the literature*. „Stomatologia Współczesna”, 2010, 17, 4, 45-52.
2. Słowik J., Jurczak A.: *MTA – 15 years in dentistry*. „Asystentka i Higienistka Stomatologiczna”, 2011, 3, 36-37.
3. Barańska-Gachowska M.: *Endodoncja wieku rozwojowego i dojrzałego*. Wydanie II, Wyd. Czelej, Lublin 2011, 249, 396.
4. Chrzanowski B., Cieślik-Wegemund M., Żurek J.: *The use of MTA and Biodentine materials in dentistry – a review of literature*. „Endodoncja w Praktyce”, 2013, 4, 38-41.
5. Pietrzak M., Ciesielski P., Bołtacz-Rzepakowska E.: *Treatment of root perforation of lateral maxillary incisor using MTA material*. „Magazyn Stomatologiczny”, 2014, 3, 90-93.
6. Łopuszyńska M., Zarzecka J.: *Application of the mineral trioxide aggregate (MTA) in the root canal treatment – selected clinical cases*. „Endodoncja w Praktyce”, 2014, 4, 44-51.
7. Podlejska S., Kozuń A.: *Rola materiału MTA w leczeniu endodontycznym – przegląd piśmiennictwa*. „e-Dentico”, 2015, 2 (54), 94-101.
8. Słowik J., Jurczak J.: *MM-MTA-MM Caps*. „Art of Dentistry”, 2012, 1, 22-24.
9. Arabska-Przedpeńska B., Pawlicka H.: *Współczesna endodoncja w praktyce*. Wyd. II, Wyd. Bestom DENTOnet, Łódź 2012, 311.
10. Rhodes J.: *Postępy w endodoncji. Powtórne leczenie kanałowe i zabiegi chirurgiczne*. Wyd. Czelej, Lublin 2010, 183-185.
11. Kierat A., Laszczyńska M., Kowalska E., Weyna E.: *Comparison of the influence of mineral trioxide aggregate and calcium hydroxide on dental pulp of permanent teeth in biological treatment and cell cultures*. „Roczniki Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie”, 2010, 56, 2, 89-96.
12. Lipski M., Nowicka A., Górski M., Dura W., Lichota D.: *Comparison of the sealing ability of MTA and Biodentine preparations in retrograde root canal fillings*. „Magazyn Stomatologiczny”, 2012, 6, 82-85.
13. Chong Bun San: *Harty's endodontics in clinical practice*. Wyd. Elsevier Urban & Partner, Wrocław 2013, 182.
14. Saskowska A.: *Use of Mineral Trioxide Aggregate in treatment of traumatic pulp exposure in permanent tooth – case description*. „Magazyn Stomatologiczny”, 2011, 10, 90-92.
15. Gabryś S.: *Wide root in teeth with complete root formation – a few tips how to make MTA apical plug*. „Endodoncja w Praktyce”, 2014, 4, 5-22.
16. Lempe B., Markunina M.: *Using MTA in the treatment of internal and external root resorption of permanent teeth – report on own observation*. „Journal of Stomatology”, 2013, 66, 1, 103-112.
17. Pietrzak M., Ciesielski P., Bołtacz-Rzepakowska E.: *Leczenie perforacji korzenia zęba siecznego bocznego szczęki z wykorzystaniem materiału MTA*. „Magazyn Stomatologiczny”, 2014, 3, 90-93.

18. Gabryś S.: *Process of sealing perforations with MTA – three case reports*. „Endodoncja w Praktyce”, 2014, 3, 44-55.
19. Górski M., Lichota D., Barczak K., Lipski M.: *Closure of perforation in floor of pulp chamber using Pro Root MTA preparation. Description of two cases*. „Magazyn Stomatologiczny”, 2013, 4, 78-82.
20. Cwiklak K., Szczepańska J.: *The use of MTA in immature permanent teeth – a review of the literature*. „Nowa Stomatologia”, 2012, 1, 19-23.

3.6. Kanały C-kształtne Monika Łopuszyńska, Marcin Krupiński, Joanna Zarzecka

1. Jankovic B., Anic I., Miletic I.: *Instrumentation of „C” Shaped Endodontic Area 47*. „Acta. Stomatol. Croat.”, 2000, 223-224.
2. Grocholewicz K., Lipski M., Weyna E.: *Kanały typu „C” – możliwości leczenia endodontycznego i protetycznego*. „Annales Academiae medicae stetinensis”, 2009, 55, 3, 55-59.
3. Greco-Machado Y., García-Molina J.-A.: *C-shaped root canal in a mandibular second molar: a case report*. <http://www.endopracticeus.com>.
4. Jafarzadeh H., Wu Y.: *The C-shaped root canal onfiguration: A review*. „J. Endod.”, 2007, 33, 517-523.
5. Neelakantan P., Subbarao C., Ahuja R., Subbarao C.V., Gutmann J.L.: *Cone-beam computed tomography studio of root and canal morphology of maxillary first and second molaris in an Indian population*. „J. Endod.”, 2010, 36, 1622-1627.
6. Melton D.C., Krell K.V., Fuller M.W.: *Anatomical and histological features of C-shaped canals in mandibular second molars*. „J. Endod.”, 1991, 17, 8, 384-388.
7. Fan B., Cheung G.S., Fan M., Gutmann J.L., Bian Z.: *C-shaped canal system in mandibular second molars: Part I – Anatomical features*. „J. Endod.”, 2004, 30, 899-903.
8. Walid N.: *The use of two pluggers for the obturation of an uncommon C-shaped canal*. „J. Endod.”, 2000, 26, 422-424.
9. Jerome C.E.: *C-shaped root canal systems: diagnosis, treatment and restoration*. „Gen. Dent.”, 1994, 42, 424-427.
10. Bołtracz-Rzepkowska E., Borczyk D.: *Kanały typu C – częstość występowania, diagnostyka, klasyfikacja i leczenie*. „Stom. Współcz.”, 2003, 10, 5, 25-30.
11. Schmidt D.: *Uczyć się (nie tylko na błędach). Perforacja kanału korzeniowego w kształcie „C”*. „Quintessence”, 2007, 1, 5-10.
12. Melton D.C., Krell K.V., Fuller M.W.: *Anatomical and histological features of C-shaped canals in mandibular second molars*. „J. Endod.”, 1991, 17, 384-388.
13. Naoum H.J., Love R.M., Chandler N.P., Herbison P.: *X-ray beam angulation and intraradicular contrast medium on radiographic interpretation on lower first molar root canal anatomy*. Int. Endod. J.”, 2003, 36, 12-19.

14. Weine F.S.: *The C-shaped mandibular second molar: incidence and other consideration*. „J. Endod.”, 1998, 24, 372-378.
15. Sikri V.K., Sikri P.: *Mandibular premolars: aberrations in pulp space morphology*. „Indian. J. Dent. Res.”, 1994, 5, 9-14.

3.7. Resekcja wierzchołka korzenia policzkowego bliższego pierwszego górnego zęba trzonowego Paweł Myciński, Natalia Lepiarczyk, Małgorzata Wróblewska, Joanna Zarzecka

1. Vertucci F.J., Haddix J.E.: *Tooth Morphology and Access Cavity Preparation*. [W:] Cohen S., Hargreaves K.: *Pathways of the Pulp*. 10th edn. St Louis, MO, Mosby. USA 2011, 188-193.
2. Degerness R., Bowles W.: *Anatomic Determination of the Mesio Buccal Root Resection Level in Maxillary Molars*. „J Endod”, 2008, 34, 1182-1186.
3. Rhodes J.S.: *Usuwanie srebrnych ćwieków i złamanych narzędzi*. [W:] Rhodes J.S.: *Powtórne leczenie kanałowe i zabiegi chirurgiczne*. Wydawnictwo Czelej, Lublin 2010, 87-109.
4. Weine F.S., Healey H.J., Gerstein H., Evanson L.: *Canal Configuration in the Mesio Buccal Root of the Maxillary First Molar and Its Endodontic Significance*. „J Endod”, 2012, 38, 1305-1308.
5. Dobroś K., Zarzecka J.: *Stany chorobowe zatok szczękowych jako powikłanie leczenia endodontycznego*. „Implantoprotetyka”, 2011, 12, 71-75.
6. Ioannidis K., Lambrianidis T., Beltes P., Besi E., Malliari M.: *Endodontic management and cone-beam computed tomography evaluation of seven maxillary and mandibular molars with single roots and single canals in a patient*. „J Endod”, 2011, 37, 103-109.
7. Kumar R.: *Report of a rare case: a maxillary first molar with seven canals confirmed with cone-beam computed tomography*. „Iran Endod J”, 2014, 9, 153-157.
8. Freedman A., Horowitz L.: *Complications after apicoectomy in maxillary premolar and molar teeth*. „Int J Oral Maxillofac Surg”, 1999, 28, 192-194.
9. Chen I.P., Karabucak B.: *Conventional and surgical endodontic retreatment of a maxillary first molar: unusual anatomy*. „J Endod”, 2006, 32, 228-230.
10. Tam A., Yu D.C.: *Location of Canal Isthmus and Accessory Canals in the Mesio Buccal Root of Maxillary First Permanent Molars*. „J Can Dent Assoc”, 2002, 68, 28-33.

3.8. Leczenie kanałowe u pacjentów chorych na cukrzycę Paulina Polak, Przemysław Kustra, Joanna Zarzecka

1. Szymańska J. i wsp.: *Leczenie ortodontyczne pacjentów chorych na cukrzycę – aktualny problem stomatologii i zdrowia publicznego*. „Zdr Pub”, 2011, 121 (2), 181-185.
2. Franek E., Górska: *Wpływ chorób przyzębia i ich leczenia na powstawanie i wyrównanie cukrzycy oraz na jej przewlekłe powikłania*. „TPS”, 2010, 4, 110-116.
3. Ryan M.E.: *Stan zapalny w jamie ustnej a cukrzyca*. „e-Dentico”, 2007, 13, 92-95.
4. Szczeklik A. i wsp.: *Interna Szczeklika*. Medycyna Praktyczna, Kraków 2012.

5. Burden D., Mullally B., Handler J.: *Orthodontic treatment of patients with medical disorders*. „Eur J Orthod”, 2002, 23, 363-372.
6. Langlais R.P., Miller C.S., Nield-Gehrig J.: *Choroby błony śluzowej. Kolorowy atlas i podręcznik*. Elsevier Urban & Partner, Wrocław 2012.
7. Kondziora-Wassilew K. i wsp.: *Leczenie endodontyczne i chirurgiczne rozległej zmiany zapalnej w tkankach okołowierzchołkowych w odcinku przednim szczęki u pacjentki z cukrzycą insulinozależną*. „Magazyn Stomatologiczny”, 2016, 3, 111-119.
8. Mülle M.: *Leczenie endodontyczne w odcinku przednim szczęki w przypadku skomplikowanej diagnozy początkowej*. „Endodoncja.pl”, 2007, 1, 34-43.
9. *Quality for endodontic treatment: consensus report of the European Society of Endodontology*. „Int Endod J”, 2006, 39, 12, 921-930.
10. Sequra-Egea J.J. et al.: *Diabetes mellitus, periapical inflammation and endodontic treatment outcome*. „Med Oral Patol Oral Cir Bucal”, 2012, 17, 2, 356-361.
11. Iwama A. et al.: *The effect of high sugar intaken on the development of periradicular laesions in rats with type 2 diabetes*. „J Dent Res”, 2003, 82, 322-325.
12. El-Biały T., Aboofitul-Azam S.F., El-Sakhawy M.: *Study of croniofacial morphology and skeletal maturation in juvenile diabetes type I*. „Am J Orthod Dentofacial Orthop”, 2006, 112, 89-95.
13. Frantzis T., Reeve C., Bron A.: *The ultrastructure of capillary basement membranes In the attache gingival of diabetic and nondiabetic patients with periodontal disease*. „J Periodontol”, 1990, 42, 406-411.
14. Banach J.: *Mechanizmy wpływu cukrzycy na choroby przyzębia i gojenie się ran- przegląd piśmiennictwa*. „PTS”, 2009, 7, 579-586.
15. Al-Mashat W., Kandru S., Liu R., Behl Y., Desta T.: *Diabetes enhances mRNA levels of proapoptotic genes and caspase activity, which contribute to impaired healing*. „Diabetes”, 2006, 8, 4, 487-495.
16. *Report of the Export Commitee on the Diagnosis and Classification of Diabetes Mellitus*. „Diabetes Care”, 2002, 21 (1), 5-20.
17. *Turkish Diabetes Foundation, Turkish Dental Association*. „Clinical Guidelines in Dentistry for Diabetes”, 2015, 32-40.

3.9. Obliteracja jamy zęba Krystyna Pietrzycka, Halina Pawlicka

1. de Toubes K.M., Cortes M.I., Valadares M.A., Fonseca L.C., Nunes E., Silveira F.F.: *Comparative analysis of accessory mesial canal identification in mandibular first molars by using four different diagnostic methods*. „J Endod.”, 2012, 38 (4), 436-441.
2. McCabe P.S., Dummer P.M.: *Pulp canal obliteration: an endodontic diagnosis and treatment challenge*. „Int Endod J.”, 2012, 45 (2), 177-197.
3. Tjäderhane L., Carrilho M.R., Breschi L., Tay F.R., Pashley D.H.: *Dentin basic structure and composition - an overview*. „Endodontic Topics”, 2012, 20, 3-29.

4. Olczak K., Kabacińska K., Pawlicka H.: *Management of pulp canal obliterations*. "J Stoma", 2017, 70, 597-612.
5. de Toubes K.M.S., de Oliveira P.A.D., Machado S.N., Pelosi V., Nunes E., Silveira F.F.: *Clinical approach to pulp canal obliteration: A case series*. "Iran Endod J.", 2017 Fall, 12 (4), 527-533.
6. Ngeow W.C., Thong Y.L.: *Gaining access through a calcified pulp chamber: a clinical challenge*. "Int Endod J.", 1998, 31 (5), 367-371.
7. Perrin P., Neuhaus K.W., Lussi A.: *The impact of loupes and microscopes on vision in endodontics*. "Int Endod J.", 2014, 47 (5), 425-429.
8. Plotino G., Pameijer C.H., Grande N.M., Somma F.: *Ultrasonics in endodontics: a review of the literature*. "J Endod.", 2007, 33 (2), 81-95.
9. Patel S., Dawood A., Ford T.P., Whaites E.: *The potential applications of cone beam computed tomography in the management of endodontic problems*. "Int Endod J.", 2007, 40 (10), 818-830.

3.10. Specyfika i trudności leczenia endodontycznego u pacjentów w podeszłym wieku **Monika Łopuszyńska, Marcin Krupiński, Małgorzata Wróblewska, Joanna Zarzecka**

1. Goodis H.E., Rosall J.C., Kahn A.J.: *Endodontic status in older U.S. Adults*. „JADA”, 2001 Nov, 132.
2. Murray P.E., Stanley H.R., Matthews J.B., Sloan A.J., Smith A.J.: *Age-related odontometric changes of human teeth*. „Oral Surg. Oral Med. Oral Pathol. Oral Radiol. Endod.”, 2002, 93, 474-82.
3. Barcikowska M. i wsp.: *Problemy zdrowia publicznego w kontekście starzenia się populacji Polski*. „Postępy Psychiatrii i Neurologii”, 2006, 15 (3), 203-211.
4. Philippas G.G., Applebaum E.: *Age factor in secondary dentin formation*. „J. Dent. Res.”, 1966, 45, 778-789.
5. Smith J.W.: *Calcific metamorphosis: a treatment dilemma*. „Oral Surg. Oral Med. Oral Pathol.”, 1982, 54, 441-444.
6. Solheim T.: *Amount of secondary dentin as an indicator of age*. „Scand. J. Dent. Res.”, 1992, 100, 193-199.
7. Morse D.R., Esposito J.V., Schoor R.S.: *A radiographic study of aging changes of the dental pulp and dentin in normal teeth*. „Quintessence Int.”, 1993, 24, 329-333.
8. Kveal S., Kolltveit K., Thomsen I., Solheim T.: *Age estimation of adults from dental radiographs*. „Forensic Sci. Int.”, 1995, 74, 175-185.
9. Drusini A.G., Toso O., Ranzato C.: *The coronal pulp cavity index: a biomarker for age determination in human adults*. „Am. J. Phys. Anthropol.”, 1997, 103, 353-363.
10. Nielsen C.J., Bentley J.P., Marshall F.J.: *Age-related changes in reducible crosslinks of human dental pulp collagen*. „Arch. Oral. Biol.”, 1983, 28, 759-764.
11. Ketterl W.: *Age-induced changes in the teeth and their attachment apparatus*. „Int. Dent. J.”, 1983, 33, 262-271.
12. Bernick S.: *Effect of aging on the nerve supply to human teeth*. „J. Dent. Res.”, 1967, 46, 694-699.

13. Bernick S.: *Differences in nerve distribution between erupted and non-erupted human teeth.* „J. Dent. Res.”, 1964, 43, 406-411.
14. Johnsen D.C., Harshbarger J., Rymer H.D.: *Quantitative assessment of neural development in human premolars.* „Anat. Rec.”, 1983, 205, 421-429.
15. Johnsen D.C.: *Innervation of teeth: qualitative, quantitative, and development assessment.* „J. Dent. Res.”, 1985, 64 (special issue), 555-563.
16. Fried K.: *Changes in innervation of dentin and pulp with age.* „Front. Oral. Physiol.”, 1987, 6, 63.
17. Bennett C.G., Kelln E.E., Biddington W.R.: *Age changes of the vascular pattern of the human dental pulp.* „Arch. Oral. Biol.”, 1965, 10, 995-998.
18. Bernick S.: *Age changes in the blood supply to human teeth.* „J. Dent. Res.”, 1967, 46, 544-550.
19. Takahashi K.: *Concluding remarks of change of vascular architecture of dental pulp with growth.* [In:] Inoki R., Kudo T., Olgart L.M. (eds.): *Dynamic aspects of dental pulp.* Chapman and Hall, London 1990, 131-6.
20. Ma Q., Hu X., Yu P.: *Studies on aging enzyme activities of the human dental pulp blood vessels.* „Chung Hua Kou Chiang Hsueh Tsa Chih”, 1997, 32, 81-83.
21. Johanson G.: *Age determination from human teeth.* „Odontologisk Revy”, 1971, 22 (Supp), 22. 13.
22. Gustafson G.: *Age determination on teeth.* „J. Am. Dent. Assoc.”, 1950, 41, 45-54.
23. Pillai P.S., Bhaskar G.R.: *Age estimation from teeth using Gustafson's method – a study in India.* „Forensic. Sci.”, 1974, 3, 135-141.
24. Metzger A., Buchner A., Gorsky M.: *Gustafson's method of age determination from teeth – a modification of the use of dentists in identification teams.* „J. Forensic. Sci.”, 1980, 25, 742-749.
25. Morse D.R.: *Age-related changes of the dental pulp complex and their relationship to systemic ageing.* „Oral Surg. Oral Med. Oral Pa-thol.”, 1991, 72, 721-745.
26. Solheim T.: *Amount of secondary dentin as an indicator of age.* „Scand. J. Dent. Res.”, 1992, 100, 193-199.
27. Frolich E.: *Altersveränderungen der Pulp und des Paradontium.* „Dt. Zahnärztl. Z.”, 1970, 25, 175-183.
28. Gani O., Visvisian C.: *Apical canal diameter in the first upper molar at various ages.* „J. Endod.”, 1999, 25, 689-691.
29. Smith A.J.: *Dentine formation and repair. Ch 3.* [In:] Hargreaves K.M., Goodis H.E. (eds.): *Seltzer and Benders Dental Pulp.* Quintessence, 2002, 41-62.
30. Arabska-Przedpeńska B., Pawlicka H.: *Endodoncja.* Wyd. Med. Tour Press Int., Warszawa 2004.
31. Foreman P.C., Soames J.V.: *Structure and composition of tubular and nontubular deposits in root canal systems of human permanent teeth.* „Int. Endod. J.”, 1988, 21, 27-36.
32. Le May O., Kaqueler J.C.: *Scanning electron microscopic study of pulp stones in human permanent teeth.* „Scanning Microsc.”, 1991, 5, 257-267.
33. Nikoui M., Kenny D.J., Barrett E.J.: *Clinical outcomes for permanent incisor luxations in a pediatric population. III. Lateral luxations.* „Dent. Traumatol.”, 2003, 19, 280-285.

34. Ranjitkar S., Taylor J.A., Townsend G.C.: *A radiographic assessment of the prevalence of pulp stones in Australians.* „Aust. Dent. J.”, 2002, 47, 36-40.
35. Michaelson P.L., Holland G.R.: *Is pulpitis painful?* „Int. Endod. J.”, 2002, 35, 829-832.
36. Jańczuk Z.: *Stomatologia zachowawcza. Zarys kliniczny.* Wyd. Lekarskie PZWL, wyd. III, Warszawa 2007.
37. Knychalska-Karwan Z.: *Stomatologia wieku podeszłego.* Wyd. Czelej, wyd. II, Lublin 2009.
38. Trusewicz M., Buczkowska-Radlińska J., Lipski M., Dębicka P.: *Wpływ wieku pacjenta na proces gojenia przewlekłych zapaleń tkanek okołowierzchołkowych zęba.* „Annales Academiae Medicae Estetinae Roczniki Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie”, 2009, 55, 3, 51-54.
39. Field J.W., Gutmann J.L., Solomon E.S., Rakusin H.: *A clinical radiographic retrospective assessment of the success rate of single – visit root canal treatment.* „Int. Endod. J.”, 2004, 37, 1, 70-82.
40. Ørstavik D., Qvist V., Stoltze K.: *A multivariate analysis of the outcome of endodontic treatment.* „Eur. J. Oral Sci.”, 2004, 112, 224-230.
41. Whitworth J.M.: *Rational Root Canal treatment. in Practice.* Quintessence Publishing Co, Ltd., London 2002.
42. Rhodes J.S.: *Postępy w endodoncji. Powtórne leczenie kanałowe i zabiegi chirurgiczne.* (wyd. I, pod redakcją naukową wydania polskiego Postek-Stefańskiej L.), wyd. Czelej, Lublin 2010.
43. Friedman S.: *Prognosis of initial endodontic therapy.* „Endod. Topics”, 2002, 2, 59-88.
44. Eriksen H.M., Kirkevang L.L., Petersson K.: *Endodontic epidemiology and treatment outcome: general considerations.* „Endod. Topics”, 2002, 2, 1-9.
45. Kerekes K., Tronstad L.: *Longterm results of endodontic treatment performed by a standardized technique.* „J. Endod.”, 1979, 5, 83-90.
46. Sjogren U., Hagglund B., Sundqvist G. et al.: *Factors affecting the longterm results of endodontic treatment.* „J. Endod.”, 1990, 16, 498-504.
47. Smith C.S., Setchell D.J., Harty F.J.: *Factors influencing the success of conventional root canal therapy – a five year retrospective study.* „Int. Endod. J.”, 1993, 26, 321-333.
48. Ørstavik D., Horsted-Bindslev P.A.: *A comparison of endodontic treatment results at two dental schools.* „Int. Endod. J.”, 1993, 26, 348-354.
49. Farzaneh M., Abitbol S., Lawrence H.P. et al.: *Treatment outcome in endodontics – The Toronto Study. Phase II: Initial treatment.* „J. Endod.”, 2004, 302-309.
50. Dajani A.S., Taubert K.A., Wilson W. et al.: *Prevention of bacterial endocarditis: recommendations by the American Heart Association.* „J. Am. Dent. Assoc.”, 1997, 128, 1142-1151.
51. Del Fabbro M., Taschieri S.: *Endodontic therapy using magnification devices: a systematic review.* „J. Dent.”, 2010, 38, 269-275.
52. Karumaran C.S., Gunaseelan R., Krithikadatta J.: *Microscopeaided endodontic treatment of maxillary first premolars with three roots: A case series.* „Indian J Dent Res”, 2011, 22, 706-708.

53. Taschieri S., Del Fabbro M., Weinstein T. et al.: *Magnification in modern endodontic practice*. „Refuat Hapeh Vehashinayim”, 2010, 27, 18-22.

ROZDZIAŁ IV

4.1. *Ząb po leczeniu endodontycznym jako potencjalne źródło zakażenia odogniskowego* Iwona Niedzielska, Marta Adwent

1. Wajs S.: *O zagadnieniu zakażenia ogniskowego w zarysie*. „Mag. Stom.”, 1995, 4, 46, 59.
2. Jańczuk Z.: *Stomatologia zachowawcza. Zarys kliniczny. Podręcznik dla studentów stomatologii*. Wydanie III, Warszawa 2004.
3. Szymaniak E.: *Zębopochodne zakażenia ogniskowe*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 1983. Biblioteka Stomatologa 8, 9-125.
4. Kaczorowski T.: *O związku przyczynowym zapalenia dziąseł z innymi chorobami*. „Prz. Lek.”, 1984, 23, 277-304.
5. Allerhand H.: *O zakażeniu ustnym (oral sepsis) i środkach zaradczych*. „Pol. Dentystyka”, 1923, 1, 345-418.
6. Miller W.D.: *The mikroorganisms of the human mouth*. The S.S White Dental Mfg Co., Inc. Philadelphia 1890.
7. Górski M.: *Zarys stomatologii*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 1974, 182-188.
8. Bochniak M., Sadlak-Nowicka J., Tyrzyk S. et al.: *Periodontal and dental state of patients with coronary heart disease*. „Przeł. Lek.”, 2004, 61, 910-913.
9. Narożna-Krajniak M., Torlińska-Walkowiak N., Torliński L.: *Diagnostyka laboratoryjno-kliniczna choroby odogniskowej*. „Nowiny Lekarskie”, 2003, 72, 3, 245-253.
10. Janas A.: *Zakażenia ogniskowe zębopochodne a patologia chorób ogólnoustrojowych*. „Twój Prz. Stom.”, 2006, 10, 38.
11. Nowak-Kwater B., Kwater A., Chomyszyn-Gajewska M.: *Znaczenie kliniczne zębopochodnych ognisk zakażenia*. „Praktyka Medyczna, Przewodnik Lekarza” 2003, 6, 108-114.
12. Szpringer-Nodzak M.: *Stomatologia wieku rozwojowego*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 1999.
13. Borczyk D., Maleta-Markiewicz E.: *Leczenie endodontyczne pacjentów obciążonych chorobami ogólnymi*. „Stom. Współcz.”, 2003, 10, 8-10.
14. Niedzielska I., Wziątek-Kuczmik D.: *Wpływ zębopochodnych ognisk infekcji na choroby innych narządów - przegląd piśmiennictwa*. „Chirurgia Polska”, 2007, 9, 2, 92-96.
15. Piątowska D.: *Przeszłość i przyszłość teorii zakażenia ogniskowego*. „Stom. Współcz.”, 2003, 10, 25-29.
16. Rusyan E., Sikorska-Jaroszyńska M.: *Postępowanie stomatologiczne w przypadku pacjentów ze schorzeniami ogólnoustrojowymi*. Raabe, Warszawa 2005, 25-34.
17. Lockhart P.B., Loven B., Brennan M.T., Fox P.C.: *The evidence base for the efficacy of antibiotic prophylaxis in dental practice*. „J Am Dent Assoc.”, 2007, 138, 4, 458-474.

18. Bogusławska-Kapała A., Balon J., Cackowska-Lass A., Hellmann A., Kochańska B.: *Opieka stomatologiczna nad pacjentem poddanym transplantacji szpiku kostnego*. „Czas Stomat.”, 2005, 1, 18-26.
19. Debelian G.J., Eribe E.R., Olsen I. et al.: *Ribotyping of bacteria from root canal and blood of patients receiving endodontic therapy*. „Anaerobe”, 1997, 3, 237-243.
20. Nowak E. i wsp.: *Zęby leczone endodontycznie – potencjalne ognisko zakażenia zębopochodnego*. „Mag. Stom.”, 2004, 16 (6), 75-77.
21. Konopka T.: *Periodontal medicine – nowy obszar badań we współczesnej periodontologii*. „Poradnik Stom.”, 2003, 8, 38-44.
22. Baumann H., Gauldie J.: *The acute phase response*. „Immunol Today”, 1994, 15, 74-80.
23. Glurich J.: *Immune response to periodontal pathogens and cardiovascular diseases: a possible link*. „J Dent Res”, 1998, 77, 276.
24. Szczeklik K., Jędrychowska P., Pawłowska K., Pytko-Polończyk J.: *Choroba próchnicowa i potencjalne ogniska zakażenia u pacjentów z chorobą Leśniowskiego-Crohna*. „J Stoma.”, 2011, 11, 838-850.
25. Adamek-Guzik T.: *Zarys chorób wewnętrznych dla stomatologów*. Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2001, 553-559.
26. Kryst L.: *Chirurgia stomatologiczna*. Wyd. Urban & Partner, Wrocław 1997, 43-44, 75-113.
27. Hejne A.: *Pobudliwość miazgi zębów*. „Mag. Stomat.”, 2001, 9, 89-90.
28. Opalko K., Kaczmarek A., Gierdys-Kalemba S., Wojtowicz D.: *Flora bakteryjna kanału korzeniowego leczonego z powodu zapalenia miazgi*. PTS, Legnica 20-21 VI 1997.
29. Opalko K., Woźniak K., Micnoń A., Woźniak A.: *Badanie elektropobudliwości miazgi zębów u młodzieży aparatem Unistom S- 90*. PTS, Legnica 20-21 VI 1997.
30. Żuchowski J.: *Badanie progu pobudliwości miazgi zębów mlecznych w zależności od wieku dziecka*. Praca doktorska, AM, Lublin 1997.
31. Pypeć L.J., Bruzda-Zwiech A., Proc P.: *Analiza porównawcza wyników badań żywotności miazgi za pomocą testów konwencjonalnych oraz pomiarów przepływu krwi (LDF)*. „Roczniki Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie”, 2007, 53, Suppl. 3, 119-124.
32. Pypeć L.J.: *Określenie norm przepływu krwi metodą LDF w naczyniach miazgi stałych siekaczy u dzieci w poszczególnych stadiach rozwoju korzeni*. „Czas Stomat.”, 2005, LVIII, 7.
33. Owiński T.S.: *Znaczenie wierzchołkowego objawu uciskowego w badaniu jamy ustnej i zębów*. „Czas Stom.”, 1954, 7, 65-76.
34. Maeglin B.: *Kompendium nagłych przypadków w praktyce stomatologicznej*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 1994, 22-23.
35. Crandel C.E., Hill R.P.: *Thermography in dentistry – a pilot study*. „Oral Surg., Oral Med., Oral Pathol.”, 1966, 21, 316-20.
36. Biagoni P.A., McGimpsey, Lamey P.J.: *Electronic infrared thermography as a dental research*

- technique*. „Brit. Dental J”, 1960, 180, 220-30.
37. Misiólek M., Namysłowski G., Czecior E.: *Thermography in the investigation of head and neck tumors*. „Med. Sci. Monitor”, 1999, 5, 6, 1187-190.
38. Bogdasarov Iu.B., Lenskaia O.P., Poliakov B.I., Belkina B.M.: *Radionuclide and thermographic diagnosis of head and neck neoplasm*. „Med Radiol (Mosk.)”, 1983, 28, 38-40.
39. Murlewska A., Gryczyński M., Wolf L.: *The use of thermography for the laryngeal diagnosis*. „Otolaryngol Pol.”, 51 Suppl., 1997, 25, 105-8.
40. Acciarri L.: *Thermography of parotid tumor*. „Acta thermographica”, 1976, 3, 155.
41. Chies A., Acciarri L.: *Thermography of the neck*. „Oto-Rhino-Laryng.”, 1978, 24, 143.
42. Veyrosta Z.: *Infrared thermovision in the diagnosis of orofacial tumors*. „Cesk. Stomat.”, 1975, 36, 75.
43. Wróblewski J., Mielcarek B., Wnuczkiwicz J.: *Przydatność badań termograficznych w chirurgii stomatologicznej*. „Wrocławska Stomat.”, 1979, 147-49.
44. Mielcarek B., Wnuczkiwicz J., Wróblewski J., Stępniewski W., Kaczmarek U.: *Usefulness of thermographic and scintiscanner testes in diagnosis of oral tumors*. 5-th Congress EAMPS, Polska, Warszawa, wrzesień 1980.
45. Sitnikov V.P., Egorova T.A.: *Thermographic and rhinorheographic parallels in clinical diagnosis of inflammatory diseases of paranasal sinuses*. „Vestn Otorinolaringol.” 1989, 4, 53-6.
46. Dąbrowski M., Dulski R., Zaborowski P., Żmuda S.: *Obrazowanie zmian temperatury błony śluzowej podczas laseroterapii z wykorzystaniem kamery termowizyjnej i oprogramowania do ciągłej rejestracji obrazu*. V Krajowa Konferencja Termografia i Termometria w Podczerwieni, Ustroń 2002.
47. Żmuda S., Zaborowski P., Dąbrowski M., Dulski R.: *Różnicowanie stanów fizjologicznych i patologicznych tkanek przyzębia w podczerwieni*. „Mag. Stom.”, 2002, 12 (10), 54-58.
48. Mattilla K. et al.: *Association between dental health and acute myocardial infarction*. „Br. Med. J.”, 1989, 298, 779-782.
49. Beck J.D. i wsp.: *Relationship of periodontal disease to carotid artery intima-media wall thickness: the atherosclerosis risk in communities (ARIC) study*. „Arterioscler. Thromb. Vasc. Biol.”, 2001, 21, 1816-1822.
50. Mendez M.V., et al.: *An association between periodontal disease and peripheral vascular disease*. „Am. J. Surg.”, 1998, 176, 153-157.
51. Marszał E.: *Termowizja jako nieinwazyjna metoda diagnostyczna w neurologii dziecięcej*. Śląska Akademia Medyczna, Katowice 1988.
52. Olczak-Kowalczyk D., Matosek A., Wrześniewska D., Śmirska E., Pawłowska J., Grenda R.: *Zmiany w jamie ustnej i problemy terapeutyczne u pacjentów po przeszczepach narządów unaczynionych*. „Stom Współcz.”, 2008, 15, 1, 8-16.
53. Szyszkowska A., Jachowicz T.: *Sanacja jamy ustnej jako przygotowanie do przeszczepu narządów unaczynionych i szpiku kostnego*. „Implantoprotetyka”, 2009, 3 (36): 35-39.

54. Żurek A: *Narząd żucia a kłębkowe zapalenie nerek*. „Stom Współcz.”, 2001, 8, 5, 22-25.
55. Sokołowska-Trelka A., Grzebieluch W., Dubiński B.: *Problemy stomatologiczne u chorych ze schyłkową niewydolnością nerek*. „Dent Med Probl”, 2005, 42, 2, 351-356.
56. Caruso P.A., Watkins L.M., Suwansaard P., Yamamoto M., Durand M.L., Romo L.V., Rincon S.P., Curtin H.D.: *Odontogenic orbital inflammation: clinical and CT findings-initial observations*. „Radiology”, 2006 Apr., 239 (1), 187-94.
57. Vasanthan A., Dallal N.: *Periodontal treatment considerations for cell transplant and organtransplant patients*. „Periodontol”, 2000/2007, 44, 82-102.

4.2. Przepętnienie kanału korzeniowego Arkadiusz Dziedzic, Monika Tysiąc, Anna Nowosielska, Tomasz Piekarczyk

1. Ingle J.I., Newton C.W., West J.D. et al.: *Obturation of the radicular space*. [In:] Ingle J.I., Bakland L.K. (ed.): *Endodontics*. 5th ed. Hamilton: BC Decker Inc, 2002, 571-4.
2. Sjogren U., Hagglund B., Sandqvist G., Wing K.: *Factors affecting the long-term results of endodontic treatment*. „J. Endod.”, 1990, 16, 498-504.
3. Barbosa S.V., Araki K., Spangberg L.S.W.: *Cytotoxicity of some modified root canal sealers and their leachable components*. „Oral Surgery, Oral Medicine, Oral Pathology, Oral Radiology and Endodontics”, 1993, 75, 357-61.
4. Yusuf H.: *The significance of the presence of foreign material periapically as a cause of failure of root treatment*. „Oral Surgery, Oral Medicine, Oral Pathology, Oral Radiology and Endodontics”, 1982, 54, 566-74.
5. Lin L.M., Skribner J.E., Gaengler P.: *Factors associated with endodontic treatment failures*. „Journal of Endodontics”, 1992, 18, 625-7.
6. Halse A., Molven O.: *Overextended gutta-percha and Kloroperka N-Ř root canal fillings. Radiographic findings after 10-17 years*. „Acta Odont. Scand.”, 1987, 45, 171-7.
7. Strindberg L.Z.: *The dependence of the results of pulp therapy on certain factors*. „Acta Odont. Scand. Acta Odont. Scand.”, 1956, 14 (suppl. 21), 1-175.
8. Lin L.M., Rosenberg P.A., Lin J.: *Do procedural errors cause endodontic treatment failure?* „J. Am. Dent. Assoc.”, 2005, 136 (2), 187-93.
9. Sjogren U., Sundqvist G., Nair P.N.: *Tissue reaction to gutta-percha particles of various sizes when implanted subcutaneously in guinea pigs*. „Eur. J. Oral. Sci.”, 1995, 103 (5), 313-21.
10. Szep S., Grumann L., Ronge K., Schriever A., Schultze M., Heidemann D.: *In vitro cytotoxicity of medicated and nonmedicated gutta-percha points in cultures of gingival fibroblasts*. „J. Endod.”, 2003, 29 (1), 36-40.
11. Nair P.N.: *Non-microbial etiology: foreign body reaction maintaining post-treatment apical periodontitis*. „Endod. Topics”, 2003, 6 (1), 114-34.
12. Pascon E.A., Spangberg L.S.: *In vitro cytotoxicity of root canal filling materials: 1. Guttapercha*. „J.

Endod”, 1990, 16 (9), 429-33.

13. Yaltirik M., Kocak Berberoglu H., Koray M., Dulger O., Yildirim S., Aydil B.A.: *Orbital pain and headache secondary to overfilling of a root canal*. „J. Endod.”, 200, 29, 771-2.
14. Naimy P., Tran T.T., Kull E.L.: *Risk of overfilling with System B warm gutta-percha and cold lateral condensation root filling techniques t Scand*, 1987, 45, 171-7.
15. Gencoglu N., Garip Y., Bas M., Samani S.: *Comparison of different gutta-percha root filling techniques: Thermafil, Quick-fill, System B, and lateral condensation*. „Oral Surg. Oral Med. Oral Pathol. Oral Radiol. Endod.”, 2002, 93, 333-6.
16. Giardino L., Pontieri F., Savoldi E., Tallarigo F.: *Aspergillus mycetoma of the Maxillary Sinus Secondary to Overfilling of a Root Canal*. „J. Endod.”, 2006, 32 (7), 92-4.
17. Khongkhunthian P., Reichart P.A.: *Aspergillosis of the maxillary sinus as a complication of overfilling root canal material into the sinus: report of two cases*. „J. Endod.”, 2001, 27 (7), 476-8.
18. Brodin P., Roed A., Aars H., Orstavek D.: *Neurotoxic effects of root-filling materials on rat phrenic nerve in vitro*. „J. Dent. Res.”, 1982, 61, 1020-3.
19. Dummer P.M.H.: *Root canal filling*. [In:] Ford T.R.P. (ed.): *Harty’s endodontics in clinical practice*. 5th ed. Wright, Edinburgh 2004, 113.
20. Kurklu E., Ergun S., Güllüoglu M.G.: *Surgical Management of Overfilling of a Root Canal Filling Material: a Case Report*. „Acta Stomatol. Croat.”, 2008, 42 (1), 72-8.

4.3. Zaopatrywanie perforacji preparatem MTA Sławomir Gabryś

1. Clauder T., Shin S-J.: *Repair of perforations with MTA: klinikal applica-tions and mechanisms of action*. „Endodontic Topics”, 2009, 15, 32-55.
2. Seltzer S., Sinai I., August D.: *Periodontal effects of root perfora-tions before and during endodontic procedures*. „J Dent Res”, 1970, 49, 332-339.
3. Ingle J.I.: *Endodontics 6*. BC Decker Inc, 2008, 1129-1130.
4. Fuss Z., Trope M.: *Root perforations: Classification and treatment choices based on prognostic factors*. „Endod Dent Traumatol”, 1996, 12, 255-264.
5. Main C., Mirzayan N., Shabahang S., Torabinejad M.: *Repair of root perforations using mineral trioxide aggregate: a long term study*. „J Endod”, 2004, 30, 80-83.
6. Mente J., Hage N., Pfefferle T., Koch M.J., Geletneky B.: *Treatment out-come of mineral trioxide aggregate: repair of root perforations*. „J Endod”, 2010, 36, 208-213.
7. Torabinejad M., Hong C.U., McDonald F., Pitt Ford T.R.: *Physical and chemical properties of a new root-end filling material*. „J Endod”, 1995, 21, 349-353.

4.4. Ocena warstwy mazistej po opracowaniu kanałów korzeniowych narzędziami rotacyjnymi PathFile – badanie in vitro Agnieszka Jachymczyk, Przemysław Kustra, Karolina Wojas, Katarzyna Bukowska, Wiktoria Paw, Joanna Zarzecka

1. Czonstkowsky M., Wilson E.G., Holstein F.A.: *The smear layer in endodontics*. "Dent Clin North Am", 1990, 34, 13-25.
2. McComb D., Smith D.C.: *A preliminary scanning electron microscopic study of root canals after endodontic procedures*. "J Endod", 1975, 1, 238-42.
3. Sen B.H., Wesselink P.R., Türkün M.: *The smear layer: a phenomenon in root canal therapy*. "Int Endod J", 1995, 28, 141-8.
4. Pawlicka H.: *Ocena efektywności kwasu cytrynowego jako środka do płukania kanałów korzeniowych*. „Stomatol Współcz.”, 1995, 6, 539-543.
5. Stachera N., Kroczyńska P., Gaj E., Lipski M.: *Wpływ warstwy mazistej na szczelność wypełnień kanałów korzeniowych wykonanych z zastosowaniem uszczelniacza GuttaFlow*. „Magazyn Stomat”, 2011, 9, 131-135.
6. Kustra P., Zarzecka J.: *Chemiczne opracowanie systemu endodontycznego – przegląd piśmiennictwa*. „TPS”, 2009, 9, 44-46.
7. Peters O.A., Barbakow F.: *Effects of irrigation on debris and smear layer on canal walls prepared by two rotary techniques: a scanning electron microscopic study*. "J Endod", 2000, 26, 6-10.
8. Torabinejad M., Handysides R., Khademi A.A., Bakland L.K.: *Clinical implications of the smear layer in endodontics: A review*. "Oral Surg Oral Med Oral Pathol", 2002, 94, 658-666.
9. Hülsmann M., Rummelin C., Schäfers F.: *Root canal cleanliness after preparation with different endodontic handpieces and hand instruments: a comparative SEM investigation*. „J Endod”, 1997, 23, 301-306.
10. Baker N.A., Eleazer P.D., Averbach R.E., Seltzer S.: *Scanning electron microscopic study of the efficacy of various irrigating solutions*. "J Endod", 1975, 1, 127-35.
11. Meireles D., Marques D., Garcia L., Garrido A., Sponchiado E.: *Assessment of apical deviation of root canals after debridement with the Hybrid, ProTaper and PathFile systems*. "JID", 2012, 2, 20-24.
12. Pawlicka H., Ebert E., Prociów A.: *Właściwości i budowa rotacyjnych narzędzi niklowo-tytanowych*. „Czas Stomatol”, 2005, 58, 628-634.
13. Berutti E., Cantatore G., Castellucci A. et al.: *Use of nickel-titanium rotary pathfile to create the glide path: comparison with manual preflaring in simulated root canals*. "J Endod", 2009, 35, 408-412.
14. Yared G.M., Bou Dagher F.E., Machtou P.: *Failure of file instruments used with high and low torque motor Pro Fs*. "Int Endod J", 2001, 34, 471-5.
15. Ahlquist M., Henningsson O., Hultenby K., Ohlin J.: *The effectiveness of manual and rotary techniques in the cleaning of root canals: a scanning electron microscopy study*. "Int Endod J", 2001, 34, 533-537.
16. Lichota D., Lipski M., Woźniak K.: *Ocena czystości ścian kanałów korzeniowych opracowanych za pomocą narzędzi ProFile – badania w SEM*. „Czas Stomat”, 2005, 3, 151-157.
17. Heard F., Walton R.E.: *Scanning electron microscope study comparing four root canal preparation techniques in small curved canals*. "Int Endod J", 1997, 30, 323-331.

18. Łaszkiwicz J., Piątowska D.: *Ocena w SEM czystości ścian zakrzywionych kanałów korzeniowych opracowanych za pomocą ręcznych narzędzi stalowych i niklowo-tytanowych w warunkach in vitro*. „Czas Stomat”, 2001, 5, 295-301.

4.5. Niechirurgiczne vs chirurgiczne leczenie rozległych zmian okołowierzchołkowych Katarzyna Dobroś, Paulina Opławska, Paweł Myciński, Joanna Zarzecka

1. Diegues L.L., Colombo Robazza C.R., Costa Hanemann J.A., Costa Pereira A.A., Silva C.O.: *Correlation between clinical and histopathological diagnoses in periapical inflammatory lesions*. „J Investig Clin Dent”, 2011, 2 (3), 184-186.
2. Nair P.N.R.: *On the Causes of Persistent Apical Periodontitis – a Review*. „Int Endod Journal”, 2006, 39, 249-281.
3. Berar A.M., Bondor C.I., Matroş L., Câmpian R.S.: *Radiological, histological and immunohistochemical evaluation of periapical inflammatory lesions*. „Rom J Morphol Embryol”, 2016, 57 (2), 419-425.
4. Sullivan M., Gallagher G., Noonan V.: *The root of the problem. Occurrence of typical and atypical periapical pathoses*. „JADA”, 2016, 147 (8), 646-649.
5. Lin L.M., Ricucci D., Rosenberg P.A.: *Nonsurgical Root Canal Therapy of Large Cyst-like Inflammatory Periapical Lesions and Inflammatory Apical Cysts*. „J Endod”, 2009, 35, 607-615.
6. Çalişkan M.K.: *Prognosis of large cystlike periapical lesions following nonsurgical root canal treatment. A clinical review*. „Int Endod Journal”, 2004, 37, 408-416.
7. von Arx T.: *Apical surgery: A review of current techniques and outcome*. „Saudi Dent J”. 2011, 23 (1), 9-15.
8. Yan M.T.: *The management of periapical lesions in endodontically treated teeth*. „Aust Endod J”, 2006, 32 (1), 2-15.
9. Valois C.R.A., Costa-Júnior E.D.: *Periapical cyst repair after nonsurgical endodontic therapy – case report*. „Braz Dent J”, 2005, 16 (3), 254-258.
10. Nair P.N.R.: *Pathogenesis of apical periodontitis and the causes of endodontic failures*. „Crit Rev Oral Biol Med”, 2004, 15 (6), 348-381.
11. Kim S., Kratchman S.: *Modern Endodontic Surgery Concepts and Practice: A Review*. „J Endod”, 2006, 32 (7), 601-623.
12. Segura-Egea J.J., Martín-González J., Cabanillas-Balsera D., Fouad A.F., Velasco-Ortega E., López-López J.: *Association between diabetes and the prevalence of radiolucent periapical lesions in root-filled teeth: systematic review and meta-analysis*. „Clin Oral Invest”, 2016, 20, 1133-1141.
13. Segura-Egea J.J., Martín-González J., Castellanos-Cosano L.: *Endodontic medicine: Connections between apical periodontitis and systemic diseases*. „Int End Journal”, 2015, 48 (10), 933-951.

4.6. Mikrochirurgiczne leczenie zmian okołowierzchołkowych klasy C wg klinicznej klasyfikacji przypadków endodontyczno-chirurgicznych Paweł Myciński, Joanna Zarzecka

1. Kim S., Kratchman S.: *Modern endodontic surgery concepts and practice: a review*. „J Endod”, 2006, 32, 7, 601-623.
2. Zawadka A.: *Doświadczenia własne w pracy z mikroskopo-rem zabiegowym w leczeniu endodontycznym*. „Mag Stomatol”, 2006, 6, 44-46.
3. Myciński P., Zarzecka J.: *Mikrochirurgia endodontyczna a chirurgia klasyczna*. „Mag Stomatol”, 2010, 7-8, 70-73.
4. Castellucci A.: *Advances in surgical endodontics: in Wei SHY*. Contemporary Endodontics, Dentsply Asia, Hong Kong 2004, 17-23.
5. Torabinejad M., Fouad A., Walton R.E.: *Endodontic surgery*. [W:] Walton R.E., Torabinejad M.: *Principles and practice of endodontics*. 2014, 496.
6. Kim S., Pecora G., Rubinstein R.A.: *Color atlas of microsurgery in endodontics*. W.B. Saunders Comp, Philadelphia 2001.
7. Rhodes J.S.: *Usuwanie srebrnych ćwieków i złamanych narzędzi*. [W:] Rhodes J.S.: *Powtórne leczenie kanałowe i zabiegi chirurgiczne*. Wyd. Czelej, Lublin 2010, 87-109.
8. Rubinstein R.A., Kim S.: *Shortterm observation of the results of endodontic surgery with the use of a surgical operation microscope and Super-EBA as root-end filling material*. „J Endod”, 1999, 25, 43-48.

4.7. Radiologiczne monitorowanie wyników leczenia kanałowego Paulina Polak, Przemysław Kustra, Joanna Zarzecka

1. Jańczuk Z., Karczmarek U., Lipski M.: *Stomatologia zachowawcza z endodoncją*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2014.
2. Pietrzycka K., Pawlicka H.: *Radiologiczne monitorowanie wyników leczenia endodontycznego*. „MS”, 2015, 5, 30-34.
3. Bołtacz-Rzepkowska E., Tkaczyński P.: *Monitorowanie leczenia endodontycznego na podstawie przypadków własnych*. „MS”, 2013, 5, 445-449.
4. *European Society of Endodontology: Quality for endodontic treatment: consensus report of the European Society of Endodontology*. „Int Endod J”, 2006, 39, 12, 921-930.
5. Różyło K., Różyło-Kalinowska I.: *Radiologia stomatologiczna*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2008.
6. Byström A.: *Healing of periapical lesions of pulpless teeth after endodontic treatment with controlled asepsis*. „Endod Dent Traumatol”, 1987, 3, 2, 445-449.
7. Ridell K. et al.: *Periapical status and technical quality of root-filled teeth in Swedish adolescents and young adults A retrospective study*. „Acta Odontol Scand”, 2006, 64, 2, 104-110.
8. Olczak K., Pawlicka H.: *Zastosowanie rentgenodiagnostyki w endodoncji*. „MS”, 2015, 7-8, 28-36.

9. Różyło-Kalinowska I.: *Standardy Europejskiej Akademii Radiologii Stomatologicznej i Szczękowo-Twarzowej dotyczące obrazowania wolumetrycznego (CBCT)*. „MS”, 2009, 5, 12-16.
10. Pietrzycka K., Pawlicka H.: *Skuteczność leczenia zębów z zakażonymi kanałami korzeniowymi na jednej wizycie z oraz bez wykorzystania ozonu*. „J Stomatol”, 2011, 64, 1-2, 37-49.
11. Pietrzycka K., Pawlicka H.: *Skuteczność leczenia zębów z zakażonymi kanałami korzeniowymi podczas jednej lub dwóch wizyt*. „J Stomatol”, 2013, 66, 3, 351-365.
12. Delanp E.O. et al.: *Comparison between PAI and quantitative digital radiographic assessment of apical healing after endodontic treatment*. „Oral Surg Oral Med Oral Pathol Oral Radiol Endod”, 2001, 92, 108-115.
13. Bołtacz-Rzepkowska E.: *Wskaźnik PAI jako metoda radiologicznej oceny przewlekłych zapaleń tkanek okołowierzchołkowych*. „Magazyn Stomatologiczny”, 1998, 6, 23-26.
14. Camps J., Pommel L., Bukiet F.: *Evaluation of Periapical Lesion Healing by Correction of Gray Values*. „Journal of Endodontics”, 2004, 30, 11, 762-766.
15. Sequra-Egea J., Jiménez-Pinzón A., Poyato-Ferrera M., Velasco-Ortega E.: *Periapical status and quality of root fillings and coronal restorations in an adult Spanish population*. „International Endodontic Journal”, 2014, 37, 525-530.
16. Huumonen S., Ørstravik D.: *Radiographic follow-up of periapical status after endodontic treatment of teeth with and without apical periodontitis*. „Clin Oral Invest”, 2013, 17, 2099-2104.
17. Kirkevang L., Ørstravik D., Wenzel A., Vaeth M.: *Prognostic value of the full-scale Periapical Index*. „International Endodontic Journal”, 2015, 48, 1051-1058.
18. Estrela C. et al.: *A New Periapical Index Based on Cone Beam Computed Tomography*. „JOE”, 2008, 34, 11, 1325-1331.
19. Huumonen S., Ørstavik D.: *Radiological aspects of apical periodontitis*. „Endod Topics”, 2002, 1, 3-25.
20. Patel S., Dawood A., Mannoci F., Wilson R., Pitt Ford T.: *Detection of periapical bone defects in human jaws using cone beam computed tomography and intraoral radiography*. „Int Endod J”, 2009, 42, 6, 507-515.
21. Bagińska J., Piszczatowski S.: *Możliwości zastosowania różnych metod rentgenowskiej tomografii komputerowej w endodoncji – przegląd piśmiennictwa*. „Czas Stomatol”, 2010, 63, 1, 41-50.

4.8. Przebieg leczenia zachowawczego torbieli korzeniowej Tomasz Dzwonkowski, Agata Żółtowska

1. Barańska-Gachowska M.: *Endodoncja wieku rozwojowego i dojrzałego*. Wyd. Czelej, Lublin 2011, 118-123, 127-128.
2. Arabska-Przedpeńska B. i wsp.: *Współczesna endodoncja w praktyce*. Wyd. Bestom dentonet.pl, Łódź 2012, 77-78.
3. Powojaska E., Gidzińska M.: *Przebieg niechirurgicznego leczenia rozległej zmiany okołowierzchołkowej – opis przypadku*. „Twój Przegląd Stomatologiczny”, 2018 (3).

4. Nair P.N.R.: *Light and electron microscopic studies of root canal flora and periapical lesion.* „J. Endod.”, 1987, 13, 29-39.
5. Piątowska D.: *Histopathologic and histobacteriologic analysis of chronic periapical lesions of permanent teeth.* „Pat. Pol.”, 1989, 40, 1, 69-82 [in Polish].
6. Movlen O., Olson I., Kerekes K.: *Scanning electron microscopy of bacteria in the apical part of root canals in permanent teeth with periapical lesions.* „Endod. Dent. Traumatol.”, 1991, 7, 226-229.
7. Zedler E. i wsp.: *Częstość izolowania bakterii mikroaerofilnych z ziarniniaków okołowierzchołkowych zębów.* „Ann. Acad. Med. Gedan”, 2006 (36), 233-239.
8. Zedler E. i wsp.: *Częstość izolacji Gram-ujemnych pałeczek bezwzględnie beztlenowych z ziarniniaków okołowierzchołkowych zębów wraz z oceną ich wrażliwości na antybiotyki i pochodne 5-nitroimidazoli.* „Dent. Med. Probl”, 2012, 49, 3, 363-369.
9. Jańczuk Z. i wsp.: *Stomatologia zachowawcza. Zarys kliniczny.* Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2010, 388-392.
10. Bołtacz-Rzepakowska E., Żęcin A.: *Leczenie dużych zmian w tkankach okołowierzchołkowych.* „Czasopismo Stomatologiczne”, 2005, LVIII, 3.
11. Fernandes M., de Ataíde I.: *Nonsurgical management of periapical lesions.* „J Conserv Dent.”, 2010 (13), 4, 240-245.
12. Shah N.: *Nonsurgical management of periapical lesions: a prospective study.* „Oral Surg Oral Med Oral Pathol.”, 1988, 66 (3), 365-71.
13. 13. Mohammad Asna Ashari i wsp.: *Evaluation of the antimicrobial effects of MTAD, NaOCl against selected endodontic pathogens.* “IEJ”, 2009 (4), 2.
14. Ghandi M. i wsp.: *The effect of MTAD, an endodontic irrigant, on fibroblast attachment to periodontally affected root surfaces: A SEM analysis.* „J Indian Soc Periodontol.”, 2013 Mar-Apr, 17 (2), 188-192.
15. Bieszczad D.: *Różne metody postępowania podczas leczenia rozległych zmian okołowierzchołkowych – opis przypadków.* „Magazyn Stomatologiczny”, 2017 (6).
16. Byström A., Claesson R., Sundqvist G.: *The antibacterial effect of camphorated paramonochlorphenol, camphorated phenol and calcium hydroxide in the treatment of infected root canals.* „Endod. Dent. Traumatol”, 1985, 1, 170-175.
17. Sjögren U., Figdor D., Spångberg L., Sundqvist G.: *The antimicrobial effect of calcium hydroxide as a short-term intracanal dressing.* „Int. Endod. J.”, 1991, 24, 19-125.
18. Kwon T.Y., Fujishima T., Imai Y.: *FT-Raman spectroscopy of calcium hydroxide medicament in root canals.* „Int. Endod. J.”, 2004, 37, 489-493.
19. Murphy W.K., Kaugars G.E., Collet W.K., Dodds R.N.: *Healing of periapical radiolucencies after nonsurgical endodontic therapy.* „Oral Surg Oral Med Oral Pathol”, 1991, 71, 620-4.

20. Małyshko M., Pawińska M.: *Leczenie endodontyczne powikłań urazowego uszkodzenia zębów mlecznych – opis przypadku*. „Annales Academiae Medicae Stetinensis – Roczniki Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie”, 2008, 54, 3, 81-88.

ROZDZIAŁ V

5.1. *Resorpcja zewnętrzna korzeni zębów stałych* Anna Wnęć, Magdalena Krupińska, Katarzyna Dobroś, Piotr Pojawis, Małgorzata Wróblewska, Joanna Zarzecka

1. Ciesielski P., Łaskiewicz J.: *Wewnętrzna resorpcja zapalna – na podstawie piśmiennictwa i własnych obserwacji*. „Czas. Stomatol.”, 2008, 61, 1, 40 - 47.
2. Ciepły J., Zarzecka J., Jurczyński W.: *Wewnętrzne resorpcje zębów. Część I. Definicja, etiologia, występowanie, diagnostyka, klasyfikacja*. „Por. Stomatol.”, 2003, 3, 7, 20-22.
3. Jańczuk Z., Arłukowicz E., Dembowska E., Suszczewicz A.: *Próba leczenia prawie całkowitej resorpcji pourazowej korzeni górnych siekaczy przyśrodkowych*. „Mag. Stomatol.”, 2005, 5, 9, 82-86.
4. Bachanek T., Kędra M., Olszewska K.: *Patologiczna resorpcja zewnętrzna korzeni zębów – przypadki kliniczne*. „Mag. Stomatol.”, 2011, 21, 5, 12-16.
5. Pawlicka H.: *Leczenie endodontyczne zęba trzonowego dolnego z resorpcją wierzchołków korzeni. Opis przypadku*. „Mag. Stomatol.”, 2011, 21, 10, 60-63.
6. Lempe B., Markunina M.: *Własne doświadczenia z zastosowaniem MTA w leczeniu wewnętrznych i zewnętrznych resorpcji korzeni zębów stałych*. „J. Stomatol.”, 2013, 66, 1, 103-112.
7. Guzeler I., Uysal S., Cehreli Z.C.: *Treatment of severe inflammatory root resorption in a young permanent incisor with mineral trioxide aggregate*. “J Can Dent Assoc.”, 2011, 7712.
8. Soğur E., Soğur H.D., Baksi Akdeniz B.G., Sen B.H.: *Idiopathic root resorption of the entire permanent dentition: systematic review and report of a case*. “Dent Traumatol.”, 2008, 24, 4, 490-495.
9. Kim S.Y., Yang S.E.: *Surgical repair of external inflammatory root resorption with resin-modified glass ionomer cement*. “Oral Surg Oral Med Oral Pathol Oral Radiol Endod.”, 2011, 111, 4, e33- e36.
10. Topkara A., Karaman A.I., Kau C.H.: *Apical root resorption caused by orthodontic forces: A brief review and a long-term observation*. “Eur J Dent.”, 2012, 6, 4, 445-453.
11. Andreasen J.O., Andreasen J.M, Andersson L. (eds.): *Textbook and color atlas of traumatic injuries to the teeth*. Wyd. Blackwell, Oxford 2007.
12. Haueisen H., Heidemann D.: *Resorpcje – rzadkość w endodoncji?* „Endodoncja.pl”, 2010, 4, 248-255.
13. Krastl G., Weiger R.: *Zewnętrzna resorpcja korzenia po urazach z przemieszczeniem*. „Endodoncja.pl”, 2012, 2, 100-109.
14. Ne R.F., Witherspoon D.F., Gutman J.L.: *Tooth resorption*. “ Quint Int.”, 1999, 30, 9-25.
15. Kim Y., Lee C.Y., Kim E., Roh B.D.: *Invasive cervical resorption: treatment challenges*. “Restor Dent Endod.”, 2012, 37, 4, 228-231.

16. Różyło-Kalinowska I.: *Zastosowanie tomografii stożkowej CBCT w endodoncji. Zalecenia Amerykańskiego Stowarzyszenia Endodontów i Amerykańskiej Akademii Radiologii Stomatologicznej i Szczękowo-Twarzowej.* „Mag. Stomatol.”, 2012, 22, 5, 74-77.
17. Różyło-Kalinowska I., Różyło T.K.: *Nowe możliwości obrazowania kanałów korzeniowych z użyciem stomatologicznej tomografii wolumetrycznej.* „Mag. Stomatol.”, 2010, 20, 4, 12-18.
18. Grochowina A., Pawlicka H.: *Tomografia wiązki stożkowej – niezbędne badanie dodatkowe w diagnostyce i planowaniu leczenia endodontycznego.* „e-Dentico”, 2012, 3, 64-66, 68-78.
19. C., Bueno M.R., De Alencar A.H., Mattar R., Valladares Neto J., Azevedo B.C., De Araújo Estrela C.R.: *Method to evaluate inflammatory root resorption by using cone beam computed tomography.* “J Endod.”, 2009, 35, 11, 1491-1497.
20. Lermen C.A., Liedke G.S., da Silveira H.E., da Silveira H.L., Mazzola A.A., de Figueiredo J.A.: *Comparison between two tomographic sections in the diagnosis of external root resorption.* “J Appl Oral Sci.”, 2010, 18, 3, 303-307.

5.2. Resorpcja wewnętrzna w zębach stałych Katarzyna Dobroś, Magdalena Krupińska, Anna Wnęk, Joanna Zarzecka

1. Gabor C., Tam E., Shen Y., Haapasalo M.: *Prevalence of internal inflammatory root resorption.* "J. Endod.", 2012, 38 (1), 24-27.
2. Patel S., Ricucci D., Durak C., Tay F.: *Internal root resorption: A review.* "J. Endod.", 2010, 36 (7), 1107-1121.
3. Szyszkowska A., Jachewicz T.: *Resorpcja zębów. Podział, geneza i obraz mikroskopowy.* "Implantoprot.", 2010, 1 (38), 13-18.
4. Nunes E., Silveira F.F., Soares J.A., Duarte M.A., Soares S.M.: *Treatment of perforating internal root resorption with MTA: A case report.* "J. Oral. Sci.", 2012, 54 (1), 127-131.
5. Gunraj M.N.: *Dental root resorption.* "Oral. Surg. Oral. Med. Oral. Pathol. Oral. Radiol. Endod.", 1999, 88 (6), 647-653.
6. Bhuvu B., Barnes J.J., Patel S.: *The use of limited cone beam computed tomography in the diagnosis and management of a case of perforating internal root resorption.* "Int. Endod. J.", 2011, 44 (8), 777-786.
7. Fuss Z., Tsesis I., Lin S.: *Root resorption - diagnosis, classification and treatment choice based on stimulation factors.* "Dent. Traumatol.", 2003, 19, 175-182.
8. Ciesielski P., Łaszkiwicz J.: *Wewnętrzna resorpcja zapalna – na podstawie piśmiennictwa i własnych obserwacji.* "Czas. Stomatol.", 2008, 61 (1), 40-47.
9. Zarzecka J., Ciepły J., Jurczyński W.: *Wewnętrzne resorpcje zębów. Część II. Metody leczenia.* "Porad. Stomatol.", 2003, 8, 18-20.
10. Ostrowska A., Kowalczyk K., Kepa-Prokopienko J., Jodkowska J.: *Resorpcje wewnętrzne - postępowanie lecznicze.* "Mag. Stomatol.", 2008, 18 (2), 56-59.

5.3. Wpływ sił ortodontycznych na zęby leczone endodontycznie Katarzyna Pustułka

1. Mah R., Holland G.R., Pechowih E.: *Periapical changes after orthodontic movement of rot-filled ferret canines.* „J. Endod.”, 1996, 22, 298-303.
2. Spurrier S.W., Hall S.H., Joondeph D.R., Shapiro P.A.: *A comparison of apical root resorption during orthodontic treatment in endodontically treated and vital teeth.* „Am. J. Dentofac. Orthop.”, 1990, 97, 130-134.
3. Esteves T., Ramos A.L., Pereira C.M.: *Orthodontic Root Resorption of Endodontically Treated.* „Teeth. J. Endod.”, 2007, 33, 119-122.
4. Zachrisson B.U., Alnaes L.: *Periodontal Condition in orthodontically treated and untreated individuals II. Alveolar bone loss: radiographic findings.* „Angle Orthod.”, 1974, 44, 48-55.
5. Wickwire N.A., McNell M.H., Norton L.A. et al.: *The Effect of Tooth Movement Upon Endodontically Treated Teeth.* „Angle Orthod.”, 1974, 44, 235-242.
6. Hamilton R.S., Gutmann J.L.: *Endodontic-orthodontic relationships: a review of integrated treatment planning challenges.* „International Endodontic Journal”, 1999, 32, 343-360.
7. Steadman S.R.: *Resume of the literature on root resorption.* „Angle Orthod.”, 1942, 12, 283-286
8. Bender I.B., Byers M.R., Mori K.: *Periapical replacement resorption of permanent, vital, endodontically treated incisors after orthodontic movement: report of two cases.* „J. Endod.”, 1997, 23, 768-73.
9. Mattison G.D., Delivanis H.P., Delivanis P.D. et al.: *Orthodontic root resorption of vital and endodontically treated teeth.* „J. Endod.”, 1984, 10, 354-358.
10. Kaczmarek U., Grzesiak-Gasek I., Grzebieluch W.: *Metody i materiały stosowane w leczeniu endodontycznym przez stomatologów – doniesienia wstępne.* „Czasopismo Stomatol.”, 2009, 62, 97-107.
11. Sampaio de Souza R., Gandini L.G., de Souza V. et al.: *Influence of orthodontic dental movement on the healing process of teeth with periapical lesions.* „J. Endod.”, 2006, 32, 115-119.
12. Remington D.N., Joondeph D.R., Artun J. et al.: *Longterm evaluation of root resorption occurring during orthodontic treatment.* „AJODO”, 1989, 96, 43-46.
13. Leach H.A., Ireland A.J., Whaites E.J.: *Radiographic diagnosis of root resorption in relation to orthodontics.* „BDJ”, 2001, 13 (1), 16-22.
14. Nerwich A., Frigidor D., Messer H.H.: *pH changes in root dentin over a 4-week period following root canal dressing with calcium hydroxide.* „J. Endod.”, 1993, 19, 302-306.
15. Mattion G.D., Gholston I.R., Boyd P.: *Orthodontic external root resorption: endodontic considerations.* „J. Endod.”, 1983, 9, 253-256.
16. Kindelan S.A., Day P.F., Kindelan J.D. et al.: *Dental trauma: an overview of its influence on the management of orthodontic treatment. Part I.* „J. Orthod.”, 2008, 35, 68-78.
17. Komorowska A., Marzec D., Dunin-Wilczyńska I.: *Ewolucja poglądów na zęby leczone endodontycznie u pacjentów ortodontycznych.* „Forum Ortodontyczne”, 2006; 2: 33-38.

18. Alpern M.C.: *Rozwój praktyki i mniejszy stres – ewolucja ortodoncji*. „Moja Praktyka”, 2011, 1, 16-26.
19. Pandis N., Polychronopoulou A., Eliades T.: *Active or passive self-ligating brackets? A randomized controlled trial of comparative efficiency in resolving maxillary anterior crowding in adolescents*. „AJODO”, 2010, 137, 12-13.
20. Shih-Hsuan Chen S., Greenlee G.M., Kim J.E. et al.: *Systematic review of self-ligating brackets*. „AJODO”, 2010, 137, 726e1-726e18.
21. Eberting J.J., Straja S.R., Tuncay O.C.: *Porównanie czasu leczenia, wyników klinicznych oraz zadowolenia pacjentów leczonych zamkami Damona i zamkami tradycyjnymi*. „Moja Praktyka”, 2007, 4, 16-24.
22. Mavreas D.: *Samoligaturowanie u pacjentów z chorobami przyzębia: inne ujęcie*. „Moja Praktyka”, 2011, 2, 3-9.
23. Paetyangkul A, Türk T, Elekdag-Türk S. et al.: *Physical Properties of root cementum: Part 14. The amount of root resorption after force application for 12 weeks on maxillary and mandibular premolars: A microcomputed-tomography study*. „AJODO”, 2009, 136, 492e1-492e9.
24. Proffit W.R., Field W.: *Ortodoncja współczesna*. Wyd. Czelej, Lublin 2001.
25. Proffit W.R., Fields H.W., Sarver D.M.: *Ortodoncja współczesna*. Tom 2. Wyd. Elsevier Urban & Partner, Wrocław 2007.
26. Brantley W.A., Eliades T.: *Materiały ortodontyczne w ujęciu naukowym i klinicznym*. Wyd. Czelej, Lublin 2003.
27. Wajdzik M.: *Historia superelastyczności. Sentalloy. Raport przeglądkowy*. „White Paper”, 2011, 08.
28. Ćwikła A.: *Medyczne zastosowanie materiałów inteligentnych*. „Scientific Bulletin of Chełm”, 2008, 1, 15-27.

5.4. Powikłania ogólnoustrojowe po błędnie przeprowadzonym leczeniu endodontycznym Katarzyna Mol

1. Arabska-Przedpeńska B.: *Powikłania w leczeniu endodontycznym*. „Stom. Współczesna”, 1994, 3, 225-229.
2. Maladyn K. i wsp.: *Powikłania jatrogenne w trakcie leczenia endodontycznego*. „Twój Przegl. Stomatol.”, 2011, 9, 44-47.
3. Tyszler Ł. i wsp.: *Powikłania późne po leczeniu endodontycznym. Przegląd piśmiennictwa*. „Magazyn Stomatol.”, 2007, 28-31.
4. Scully C., Gulabivala K., Ng Y.L.: *Systemic complications due to endodontic manipulations*. „Endodontic Topics”, 2003, 4, 60-68.
5. Siqueira J.F. i wsp.: *Możliwe przyczyny bólu utrzymującego się po leczeniu endodontycznym*. „Endodoncja.pl”, 2010, (1), 58-64.
6. Zanio-Kulaszewska A., Jodkowska E.: *Występowanie bólu pozabiegowego po jedno- i wieloseansowym leczeniu endodontycznym*. „Magazyn Stomatol.”, 2009, 10, 35-43.

7. Hajto J., Zarzecka J.: *Powikłania podczas chemomechanicznego opracowywania systemu kanału korzeniowego – opisy przypadków*. „Por. Stomatol.”, 2009, IX, 7-8. 265-269.
8. Janas A.: *Zakażenia ogniskowe zębopochodne a patologia chorób ogólnoustrojowych*. „Twój Przegl. Stomatol.”, 2006, 10, 38-39.
9. Nowak-Kwater B., Kwater A., Chomyszyn-Gajewska M.: *Znaczenie kliniczne zębopochodnych ognisk zakażenia*. „Przewodnik Lekarza”, 2003, (7-8), 108, 110-114.
10. Niedzielska I., Wziątek-Kuczmik D.: *Wpływ zębopochodnych ognisk infekcji na choroby innych narządów – przegląd piśmiennictwa*. „Chir. Polska”, 2007, 2 (9), 92-96.
11. Stypułkowska J., Łyszczarz R., Błażowska K.: *Rola przewlekłych bakteryjnych zakażeń zębopochodnych w etiopatogenezie choroby niedokrwiennej serca*. „Wiad. Lek.”, 2002, LV, supl. 1, cz. 2, 922-926.
12. Żurek A.: *Narząd żucia a kłębkowe zapalenie nerek*. „Stom. Współczesna”, 2011, 8, 5, 22-25.
13. Paciorek D., Paciorek M.: *Czy obecność u ciężarnej jawnych ognisk infekcji zębopochodnych ma wpływ na rozwój płodu?* „Klin. Perinatologia i Ginekologia”, 2004, 40, 2, 39-40.
14. Rokicki M. i wsp.: *Zstępujące, martwicze zapalenie śródpiersia pochodzenia zębowego*. „Czas. Stomatol.”, 2007, LX, 7, 456-465.
15. Łangowska-Adamczyk H. i wsp.: *Ropień przerzutowy pochodzenia zębowego w kanale kręgowym*. „Czas. Stomatol.”, 2001, LIV, 11, 730-736.
16. Teichmann G. i wsp.: *Czy zębopochodny ropień mózgu jest rzadko spotykanym powikłaniem?* „Mag. Stomatol.”, 1995, 6, 39-41.
17. Schuman N.J., Turner J.E.: *Ropień mózgu a stomatologia: Przegląd piśmiennictwa*. „Quintessence”, 1994, II, 10, 685-687.
18. Nowak E. i wsp.: *Konieczność spojrzenia na zęby martwe jako na źródło zakażenia odogniskowego w schorzeniach okulistycznych*. „Twój Przegl. Stomatol.”, 2005, 9, 69-70.
19. Lachowicz E. i wsp.: *Infekcje zębopochodne a choroby narządu wzroku – przegląd literatury*. „Okulistyka”, 2011, 4, 118-122.
20. Zborowska-Skrobanek J., Misiuk-Hojło M.: *Zakażenia tkanek oczodołu – problem interdyscyplinarny okulistów, laryngologów i chirurgów szczękowo-twarzowych*. „Dent. Med. Prob.”, 2007, 44, 3, 373-376.
21. Dura W., Lipski M.: *Uszkodzenie chemiczne narządu wzroku w gabinecie stomatologicznym*. „Mag. Stomatol.”, 2012, 12, 119-120.
22. Lipski M. i wsp.: *Przepchnięcie podchlorynu sodu do tkanek przyzębia*. „Mag. Stomatol.”, 2009, 4, 36-39.
23. Karoń J. i wsp.: *Przebicie żołądka spowodowane połknięciem poszerzacza kanałowego Hedstöma leczone zachowawczo*. „Czas. Stomatol.”, 1997, L, 11, 767-770.
24. Hülsmann M.: *Zabezpieczanie narzędzi do leczenia kanałowego*. „Quintessence”, 1993, 1, 2, 81-84.

25. Silva R. et al.: *Endoscopic removal of an endodontic file accidentally swallowed: clinical and legal approaches*. „Australian Endod. Journal”, 2011, 37, 2, 76-78.
26. Grossman L.: *Prevention in endodontic practice*. „J. Am. Dent. Assoc.”, 1971, 82, 395-396.
27. Przondo-Mordarska A.: *Bakteriemia i sepsa*. „Medycyna Zakażeń”, 18, 4, 4013-4018.
28. Radziemski A. i wsp.: *Wstrząs septyczny po ekstrakcji zębów*. „Poznańska Stomatologia”, 1999, 26, 55-58.
29. Pryszmont J. i wsp.: *Ciężka postać posocznicy zębopochodnej – opis przypadku*. „Pol. Merk. Lek.”, 2005, XVIII, 105, 314-316.
30. Fardy C.H. et al.: *Toxic shock syndrome secondary to a dental abscess*. „Int. Oral. Maxillofac. Surg.”, 1999, 28, 1, 60-61.
31. Puzanowska B. i wsp.: *Jatrogena posocznica paciorkowcowa – opis przypadku*. „Przegl. Epidemiol.”, 2001, 3 (55), 10-14.
32. Obtulowicz K. i wsp.: *Alergia IgE zależna na formalinę. Objawy kliniczne i przyczyna ich indukcji*. „Alergologia Immunologia”, 2004, 2 (2-3), 58-59.
33. Mazur-Psonka L. i wsp.: *Zębopochodne zakażenie okołoszczękowe*. „Twój Przegl. Stomatol.”, 2009, 12, 14-17.
34. Dobroś K., Zarzecka J.: *Stany chorobowe zatok szczękowych jako powikłanie leczenia endodontycznego*. „Por. Stom.”, 2011, XI, 9, 350-354.
35. Tatryn R.W.: *Rhinosinusitis and Endodontic Disease*. [In:] Ingle J.I., Bakland L.K., Baumgartner J.C.: *Ingle's Endodontics*. BC Decker INC, Hamilton 2008, 626-636.
36. Uliasz M., Wanyura H.: *Etiopatogeneza zapaleń zatok szczękowych w materiale I Kliniki Chirurgii Szczękowo-Twarzowej w Warszawie*. „Czas. Stomatol.”, 2002, 55 (7), 448-459.
37. Soroko S.: *Ciała obce w świetle zatok szczękowych jako powikłania jatrogenne po leczeniu endodontycznym*. „Poznańska Stomatologia”, 2001, 28, 35-37.
38. Różyło T.K.: *Zmiany zapalne zatok szczękowych pochodzenia zębowego*. „Stom. Współczesna”, 1995, 2, 6, 520-524.
39. Wierzbicka M.: *Grzybica kropidlakowa zatok przynosowych*. „Czas. Stomatol.”, 1997, L, 5, 364-367.
40. Beck-Mannagetta J., Neck D.: *Radiologic findings in aspergillosis of the maxillary sinus*. „Oral Surg., Orla <ed., Oral Pathol.”, 1986, 63, 345.
41. Kopp W.: *Aspergillosis of the paranasal sinuses*. „Radiology”, 1985, 156, 715.
42. Bednarczyk A. i wsp.: *Grzybnik kropidlakowy zatoki szczękowej*. „Czas. Stomatol.”, 2006, LIX, 11, 805-812.
43. Bojar W., Kobylecki W., Zaręba T.: *Działanie przeciwdrobnoustrojowe uszczelnaczy kanałowych – ocena in vitro*. „Czas. Stomatol.”, 2002, LV, 11, 695-701.
44. Beach C.W. et al.: *Use of an electronic apex locator on a coradiac pacemaker patient*. „J. Endod.”, 1996, 22 (4), 182-184.

45. Krupiński J.: *Metody i zasady leczenia endodontycznego. Leczenie endodontyczne na jednej wizycie – zasady ogólne. Cz. I.* „Por. Stom”, 2002, 5, 8-11.
46. Krupiński J.: *Metody i zasady leczenia endodontycznego. Leczenie endodontyczne na jednej wizycie – zasady ogólne. Cz. II.* „Por. Stom”, 2002, 6, 8-13.
47. Jańczuk Z. i wsp.: *Stomatologia zachowawcza. Zarys kliniczny.* Wyd. Lekarskie PZWL, 2006.
48. Arabska-Przedpeńska B., Pawlicka H.: *Współczesna endodoncja w praktyce.* Wyd. Bestom DENTOnet.pl, 2011.
49. Adamek-Guzik T.: *Zarys chorób wewnętrznych dla stomatologów.* Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2001.

5.6. Zębopochodna torbiel gruczołowa imitująca okołowierzchołkową torbiel korzeniową Grzegorz Mucha, Daniel Uryga, Paweł Namysłowski, Tomasz Kaczmarzyk, Dariusz Adamek

1. Padayachee A., Van Wyk C.W.: *Two cystic lesions with features of both the botryoid odontogenic cyst and the central mucoepidermoid tumour: sialo-odontogenic cyst.* “J Oral Pathol”, 1987, 16, 499-504.
2. Gardner D.G., Kessler H., Morency R., Schaffner D.L.: *The glandular odontogenic cyst: an apparent entity.* “J Oral Pathol”, 1988, 17, 359-66.
3. Kaplan I., Anavi Y., Hirshberg A.: *Glandular odontogenic cyst: a challenge in diagnosis and treatment.* “Oral Dis”, 2008, 14, 575-581.
4. Manojlovic S., Grgurevic J., Knezevic G., Kruslin B.: *Glandular odontogenic cyst: a case report and clinicopathologic analysis of the relationship to central mucoepidermoid carcinoma.* “Head Neck”, 1997, 19 (3), 227-31.
5. Noffke C., Raubenheimer E.J.: *The glandular odontogenic cyst: clinical and radiological features: review of the literature and report of nine cases.* “Dentomaxillofac Radiol”, 2002, 31 (6), 333-338.
6. Krishnamurthy A., Sherlin H.J., Ramalingam K., Natesan A., Premkumar P., Ramani P. et al: *Glandular odontogenic cyst: report of two cases and review of literature.* “Head Neck Pathol”, 2009, 3, 153-158.
7. Ficarra G., Chou L., Panzoni E.: *Glandular odontogenic cyst (sialo-odontogenic cyst): a case report.* “Int J Oral Maxillofac Surg”, 1990, 19, 331-333.
8. Sadeghi E.M., Weldon L.L., Kwon P.H., Sampson E.: *Mucoepidermoid odontogenic cyst.* “Int J Oral Maxillofac Surg”, 1991, 20, 142-143.
9. Gardner D.G., Morency R.: *The glandular odontogenic cyst, a rare lesion that tends to recur.* “J Can Dent Assoc”, 1993, 59, 929-930.
10. Semba I., Kitano M., Mimura T., Sinida S., Miyawaki A.: *Glandular odontogenic cyst: analysis of cytokeratin expression and clinicopathological features.* “J Oral Pathol Med”, 1994, 23, 377-382.
11. Toida M., Nakashima E., Okumura Y., Tatematsu N.: *Glandular odontogenic cyst: a case report and literature review.* “J Oral Maxillofac Surg”, 1994, 52, 1312-1316.

12. Hussain K., Edmondson H.D., Browne R.M.: *Glandular odontogenic cysts: diagnosis and treatment*. "Oral Surg Oral Med Oral Pathol", 1995, 79, 593-602.
13. Faisal M., Ahmad S.A., Ansari U.: *Glandular odontogenic cyst – Literature review and report of a paediatric case*. "J Oral Biol Craniofac Res", 2015 Sep-Dec, 5 (3), 219-25.
14. Manor R., Anavi Y., Kaplan I., Calderon S.: *Radiological features of glandular odontogenic cyst*. "Dentomaxillofac Radiol", 2003, 32, 73-79.
15. Cano J., Benito D.M., Montans J., Rodriguez-Vazquez J., Campo J., Colmenero C.: *Glandular odontogenic cyst: Two high-risk cases treated with conservative approaches*. "J Cranomaxillofacial Surg", 2012, 131-136.
16. Shear M., Speight P.: *Cysts of the oral and maxillofacial regions*. Blackwell Munksgaard, Oxford 2007.
17. Nair P.N.R., Sundqvist G., Sjorgen U.: *Experimental evidence supports the abscess theory of development of radicular cysts*. "Oral Surg Oral Med Oral Pathol Oral Radiol Endod", 2008, 106, 294-303.
18. Lin L.M., Huang G.T.J.: *Pathobiology of the periapex*. [W:] Hargreaves K.M., Cohen S. (ed.): *Cohen's pathways of the pulp*. 10th edition. Mosby Elsevier, St. Louis 2011.
19. Kaczmarzyk T. (red.): *Torbiele obszaru szczękowo-twarzowego*. Wyd. Kwintesencja, Warszawa 2015.
20. Kaczmarzyk T., Stypułkowska J., Tomaszewska R., Czopek J.: *Nowotwory zębopochodne i guzy nowotworopodobne kości szczękowych*. Wyd. Kwintesencja, Warszawa 2009.
21. Shen J., Fan M., Chen X., Wang S., Wang L., Li Y.: *Glandular odontogenic cyst in China: report of 12 cases and immunohistochemical study*. "J Oral Pathol Med", 2006, 35, 175-182.
22. Qin X.N., Li J.R., Chen X.M., Long X.: *The Glandular Odontogenic Cyst: Clinicopathologic Features and Treatment of 14 cases*. "J Oral Maxillofac Surg", 2005, 63, 694-699.
23. Piresa F.R., Chenb S.Y., Perezc D., Almeidac O.P., Kowalski L.P.: *Cytokeratin expression in central mucoepidermoid carcinoma and glandular odontogenic cyst*. "Oral Oncology", 2004, 40, 545-551.
24. Ramer M., Montazem A., Lane S.L., Lumerman H.: *Glandular odontogenic cyst Report of a case and review of the literature*. "Oral Surg Oral Med Oral Pathol Oral Radiol Endod", 1997, 84, 54-57.
25. Guler N., Comunoglu N., Cabbar F.: *Ki-67 and MCM-2 in Dental Follicle and Odontogenic Cysts: The Effects of Inflammation on Proliferative Markers*. "The Scientific World Journal", 2012, 946060.
26. Boffano P., Cassarino E., Zavattoni E., Campisi P., Garzino-Demo P.: *Surgical treatment of glandular odontogenic cysts*. "J Craniofac Surg", 2010, 21, 776-780.
27. Thor A., Warfvinge G., Fernandes R.: *The course of a long-standing glandular odontogenic cyst: marginal resection and reconstruction with particulated bone graft, platelet-rich plasma, and additional vertical alveolar distraction*. "J Oral Maxillofac Surg", 2006, 64, 1121-1128.
28. Kasaboglu O., Bas Z., Usubütün A.: *Glandular odontogenic cyst presenting as a dentigerous cyst: a case report*. "J Oral Maxillofac Surg", 2006, 64, 731-733.

29. Oliveira J.X., Santos K.C., Nunes F.D., Hiraki K.R., Sales M.A., Cavalcanti M.G. et al: *Odontogenic glandular cyst: a case report*. "J Oral Sci", 2009, 51, 467-470.
30. Pitak-Arnop P., Chainé A., Oprean N., Dhanuthai K., Bertrand J.C., Bertolus C.: *Management of odontogenic keratocysts of the jaws: a ten-year experience with 120 consecutive lesions*. "J Craniomaxillofac Surg", 2010, 38, 358-364.
31. Jankowski M.: *Glandular odontogenic cyst: systematic review*. "DentoMaxillofac Radiol", 2010, 39, 127-139.

5.7. Resorpcja zewnętrzna przyszyjkowa jako powikłanie wybielania zębów z żywą miazgą Michał Tyrakowski, Dominika Dziedzic, Małgorzata Zaleska, Joanna Zarzecka, Justyna Hajto-Bryk

1. Ne R.F., Witherspoon D.E., Gutmann J.L.: *Tooth resorption*. "Quintessence Int", 1999, 30, 9-25.
2. Ingle J.D., Baumgartner J.C.: *Ingle's Endodontics 6th edition*. 1358-1380.
3. Kowalczyk K., Wójcicka A., Iwanicka-Grzegorek E.: *Resorpcja zewnętrzna twardych tkanek zęba i kości wyrostka zębodołowego - patomechanizm powstawania*. „Nowa Stomatologia”, 2011, 4, 170-174.
4. Heithersay G.S.: *Invasive cervical resorption*. "Endodontic Topics", 2004, 7, 73-92.
5. Heithersay G.S.: *Invasive cervical resorption: an analysis of potential predisposing factors*. „Quintessence Int”, 1999, 30, 83-95.
6. Neuvald L., Consolaro A.: *Cemento-enamel junction: microscopic analysis and external cervical resorption*. "J Endod", 2000, 26, 503-508.
7. Velloso G.R., de Freitas M.M., Alves A., Silva A., Barboza E., Moraschini V.: *Multiple external cervical root resorptions after home whitening treatment: a case report*. "Aust Dent J", 2017 Dec, 62 (4), 528-533.

5.8. Zespoły bólowe nerwu trójdzielnego jako potencjalna przyczyna pomyłek diagnostycznych w endodoncji Zuzanna Oruba, Tomasz Kaczmarzyk

1. www.ichd-c.org
2. Fliciński J., Żarowski M., Steinborn B.: *Neuralgie nerwów czaszkowych u dzieci*. „Neurologia Dziecięca”, 2013, 22, 51-60.
3. Fliciński J., Żarowski M., Steinborn B.: *Nowa klasyfikacja Międzynarodowego Towarzystwa Bólów Głowy. Różnice i podobieństwa między ICHD-3 i ICHD-2*. „Neurologia Dziecięca”, 2014, 23, 39-44.
4. Wilhour D., Nahas S.J.: *The neuralgias*. "Current neurology and neuroscience reports", 2018, 18 (69), 1-8.
5. Śmielak B., Suchorzewski A.: *Problem neuralgii nerwu trójdzielnego w stomatologii*. „Clinical and Experimental Medical Letters", 2005, 46 (4), 9-14.
6. Kochanowski J.: *Neuralgia trójdzielna*. „Aktualności Neurologiczne", 2016, 16 (2), 85-91.
7. Law A.S., Lilly J.P.: *Trigeminal neuralgia mimicking odontogenic pain*. „Oral Surgery, Oral Medicine, Oral Pathology, Oral Radiology and Endodontics", 1995, 80, 96-100.

8. Noma N., Hayashi M., Kitahara I., Young A., Yamamoto M., Watanabe K., Imamura Y.: *Painful trigeminal neuropathy attributed to a space-occupying lesion presenting as a toothache: a report of 4 cases*. "Journal of Endodontics", 2017, 43 (7), 1201-1206.
9. Wright E., Evans J.: *Oral pre-trigeminal neuralgia pain: clinical differential diagnosis and descriptive study results*. "Cranio: The Journal of Craniomandibular and Sleep Practice", 2014, 32, 193-198.
10. Benoliel R., Eliav E.: *Neuropathic orofacial pain*. "Alpha Omegan", 2012, 105 (3-4), 66-74.
11. de Siqueira S.R., Nobrega J.C., Valle L.B., Teixeira M.J., de Siqueira J.T.: *Idiopathic trigeminal neuralgia: clinical aspects and dental procedures*. "Oral Surgery, Oral Medicine, Oral Pathology, Oral Radiology and Endodontics", 2004, 98 (3), 311-315.
12. Merrill R.L., Graff-Radford S.B.: *Trigeminal neuralgia: how to rule out the wrong treatment*. "Journal of the American Dental Association", 1992, 123 (2), 63-68.
13. Paquin R., Susin L.F., Welch G., Barnes J.B., Stevens M.R., Tay F.R.: *Herpes Zoster involving the second division of the trigeminal nerve: case report and literature review*. "Journal of Endodontics", 2017, 43 (9), 1569-1573.
14. Farri A., Enrico A., Farri F.: *Headaches of otolaryngological interest: current status while awaiting revision of classification. Practical considerations and expectations*. "Acta Otorhinolaryngologica Italica", 2012, 32, 77-86.
15. Kryst L.: *Chirurgia szczękowo-twarzowa*. Wyd. Lekarskie PZWL. Warszawa 2009.
16. Siccoli M.M., Bassetti C.L., Sandor P.S.: *Facial pain: clinical differential diagnosis*. "Lancet Neurology", 2006, 5 (3), 257-267.

5.9. Ocena porównawcza częstości występowania błędów proceduralnych podczas kształtowania zakrzywionych kanałów korzeniowych – badania z wykorzystaniem MRI Tomasz Olek, Marta Tanasiewicz, Władysław Węglarz

1. Dubrow H.: *Silver points and guttapercha and the role of root canal fillings*. "J Am Dent Assoc.", 1976, 93, 976-980.
2. Das S.: *Apexification in a non-vital tooth by control by control of infection*. "J am Dent Assoc.", 1980, 100, 880-881.
3. Sebeti M.A., Nekofar M., Motohhary P. et al.: *Healing of apical periodontitis after endodontic treatment with and without obturation in dogs*. "J Endod.", 2006, 32 (7), 628.
4. Asgary S., Fazlyab M.: *Successful Endodontic Outcome with Non-Obtured Canals*. "Iran Endod J.", 2015, 10 (3), 208-210.
5. Montgomery S.: *Root canal wall thickness of mandibular molars after biomechanical preparation*. "J Endod.", 1985, 11, 257-263.
6. Portenier J., Lut F., Barbakow F.: *Preparation of the apical part of the root canal by Lightspeed and step-back techniques*. "Int Endod J.", 1998, 31, 103-111.

7. Zanio-Kulaszewska A.: *Ocena porównawcza leczenia endodontycznego jedno- i wieloseansowego. Rozprawa doktorska.* Promotor Jodkowska E., Warszawa 2014.
8. Schindelin J., Arganda-Carreras I., Frise E. et al.: *An open-source platform for biological-image analysis.* "Nat Methods.", 2012, 9 (7), 676-682.
9. Yang G.B., Zhou X.D., Zheng Y.L. et al.: *Shaping ability of progressive versus constant taper instruments in curved root canals of extracted teeth.* "Int Endod J.", 2007, 40 (9), 707-714.
10. Guelzow A. et al.: *Comperative study of six nickel-titanium systems and hand instrumentation for the root canal preparation.* "Int Endod J.", 2005, 38, 743-752.
11. Sonntag D., Ott M., Kook K. et al.: *Root canal preparation with the NiTi systems K3, Mtwo and ProTaper.* "Aust Endod J." 2007, 33 (2), 73-81.
12. Yang G.B., Zhou X.D., Zhang H. et al.: *Shaping ability of progressive versus constant taper instruments in simulated root canals.* "Int Endod J.", 2006, 39 (10), 791-799.
13. Radwański M., Łęski M.: *Porównanie stopnia opracowania sztucznych kanałów w kształcie litery L dwoma systemami maszynowymi: eS5 Endostar i ProTaper.* "e-dentico.", 2014, 3 (49), 98-107.
14. Łęski M., Radwański M., Pawlicka H.: *Porównanie stopnia opracowania sztucznych kanałów w kształcie litery L dwoma systemami maszynowymi.* "Dent Med Probl.", 2014, 51 (3), 336-344.
15. Perez F., Schoumacher M., Peli J.F.: *Shaping ability of two rotary instruments in simulated canals: stainless steel ENDOflash and nickel-titanium HERO Shaper.* "Int Endod J.", 2005, 38 (9), 637-644.
16. Kroczyńska P., Gaj E., Dura W. i wsp.: *Ocena deformacji naturalnego przebiegu kanału korzeniowego w następstwie prepracji z użyciem ręcznych narzędzi stalowych i systemu rotacyjnych narzędzi niklowo-tytanowych S5.* "Mag Stom.", 2013, 9, 182-186.
17. Krupiński J.: *Endodoncja praktyczna.* Wyd. Kwintesencja, Warszawa 2008.
18. Schäfer E., Diez C., Hoppe W. et al.: *Roentgenographic investigation of frequency and degree of canal curvatures in human permanent teeth.* "J Endod.", 2002, 28 (3), 211-216.
19. Schneider S.W.: *A comparison of canal preparations in straight and curved root canals.* "Oral Surg Oral Med Oral Pathol.", 1971, 32 (2), 271-275.
20. Słowik J.: *Ocena komfortu pracy przez lekarza i komfortu zabiegu przez pacjenta zależnie od zastosowanej metody opracowywania kanału korzeniowego.* Promot Krupiński J., Kraków 2004.
21. Barankiewicz D., Pawlicka H.: *Badania porównawcze rotacyjnych systemów narzędzi niklowo-tytanowych w endodoncji – przegląd piśmienictwa.* "Dent Med Probl.", 2008, 45 (3), 321-326.
22. Lin H., Skribner J., Gangler P.: *Factors associated with endodontic treatment failure.* "J Endod.", 1992, 12, 625-627.
23. Peters O.A., Laib A., Göhring T.N.: *Changes in root canal geometry after preparation assessed by high-resolution computed tomography.* "J Endod.", 2001, 27 (1), 1-6.

24. Martinho F.C., Gomes B.P.: *Quantification of endotoxins and cultivable bacteria in root canal infection before and after chemomechanical preparation with 2,5% sodium hypochlorite*. "J Endod.", 2008, 34, 268-272.
25. Łaszkiwicz D., Pluciński J., Piątowska D.: *Porównanie efektywności opracowywania zakrzywionych kanałów korzeniowych za pomocą ręcznych narzędzi stalowych i maszynowych narzędzi niklowo-tytanowych – badania na bloczkach żywicznych*. "Dent Med Probl.", 2006, 43 (3), 348-353.
26. Wilkoński W., Jamróz-Wilkońska L., Krupiński J. i wsp.: *Analiza porównawcza opracowania symulowanych zakrzywionych kanałów korzeniowych typu S za pomocą narzędzi rotacyjnych Mtwo i ProTaper oraz narzędzi recyprokalnych Reciproc i WaveOne – badanie in vitro*. "Mag Stomatol.", 2013, 4, 138-147.
27. Koprowicz A., Łęski M., Koprowicz P. i wsp.: *Wpływ narzędzi maszynowych na tworzenie aberracji kanałów korzeniowych*. "J Stom.", 2015, 68 (4), 401-411.

5.10. Powtórne leczenie endodontyczne zęba 36 z rozpoznaniem zespołu endo-perio Patrycja Klimek

1. Arabska-Przedpeńska B.: *Zespół zmian endo-perio*. [W]: Arabska-Przedpeńska B., Pawlicka H.: *Współczesna endodoncja w praktyce*. Wyd. 1, Bestom, Łódź 2011, 385-389.
2. Simon J.H., Glick D.H., Frank A.L.: *The relationship of endodontic-periodontic lesions*. "J. Clin. Periodontol.", 1972, 43, 4, 202-208.
3. Górski B., Bryłka M.: *Znaczenie leczenia endodontycznego w terapii zapaleń przyzębia*. „Magazyn Stomatologiczny”, 2014, 3, 150-158.
4. Singh P.: *Endo-perio dilemma: A brief review*. "Dent. Res. J. (Isfahan)", 2011, Winter, 8 (1), 39-47.
5. Bednarski M., Zarzycka B., Pawlicka H.: *Rola Enterococcus faecalis w zakażeniach endodontycznych*. „Magazyn Stomatologiczny”, 2011, 7-8, 131-136.
6. Pawlicka H., Wujec P.: *Środki płuczące w leczeniu endodontycznym*. „Medycyna Praktyczna Stomatologia”, 2012, 4, 60-63.
7. Jivoinovici R., Suci I., Dimitriu B. et al.: *Endo-periodontal lesion – endodontic approach*. "J. Med. Life", 2014, Oct-Dec, 7 (4), 542-544.

5.11. Resorpcja zapalna boczna jako następstwo urazu zębów Ingrid Różyło-Kalinowska, T. Katarzyna Różyło, Magdalena Kozek, Natalie Lerska

1. Kowalczyk K. i wsp.: *Resorpcja zewnętrzna twardych tkanek zęba i kości wyrostka zębodołowego – patomechanizm powstawania*. „Nowa Stomatol”, 2011, 4, 170-74.
2. Pazera R., Szczepańska J.: *Resorpcja jako powikłanie pourazowe – diagnostyka, leczenie*. „Nowa Stomatol”, 2016, 2, 135-46.
3. Filippi A. et al.: *Externe Wurzelresorptionen nach Zahntrauma: Diagnose, Konsequenzen, Therapie*. „Schweiz Monatsschr Zahnmed”, 2000, 110 (7), 713-24.
4. Rathe F. et al.: *Externe Wurzelresorption*. "Schweiz Monatsschr Zahnmed", 2006, 116 (3), 245-53.

5. Andreasen J.O. i wsp.: *Pourazowe uszkodzenia zębów*. Wyd. I, wyd. Urban & Partner, 2005.
6. Sak M. i wsp.: *Tooth root resorption: etiopathogenesis and classification*. "MicroMedicine", 2016, 4 (1), 21-31.
7. Darcey J., Qualtrough A.: *Resorption: part 1. Pathology, classification and aetiology*. "Br Dent J", 2013, 214 (9), 439-51.
8. Darcey J., Qualtrough A.: *Resorption: part 2. Diagnosis and management*. "Br Dent J", 2013, 214 (10), 493-509.
9. Aziz K. et al.: *Understanding root resorption with diagnostic imaging*. "J. Calif Assoc", 2014, 42 (3), 158-64.
10. Bergmans L. et al.: *Cervical external root resorption in vital teeth*. "J. Clin Periodontol", 2002, 29 (6), 580-85.
11. Salatino Liedke G. et al.: *Influence of Voxel Size in the Diagnostic Ability of Cone Beam Tomography to Evaluate Simulated External Root Resorption*. „J Endod”, 2009, 35 (2), 233-35.
12. Heithersay G.S.: *Management of tooth resorption*. „Aust Dent J”, 2007, 52 (1), 105-21.
13. Różyło-Kalinowska I., Różyło T.K.: *Tomografia wolumetryczna w praktyce stomatologicznej*. Wyd. Czelej, 2011.
14. Różyło-Kalinowska I., Różyło K. T.: *Współczesna radiologia stomatologiczna*. Wyd. Czelej, 2012.

ROZDZIAŁ VI

6.1. Leczenie endodontyczne zębów mlecznych Daria Pietraszewska, Lidia Postek-Stefańska, Lech Borkowski

1. Szymańska J., Szalewski L.: *Próchnica zębów mlecznych w populacji polskich dzieci w wieku 0,5-6 lat*. „Zdr. Publ.”, 2011, 1, 86-89.
2. Barańska-Gachowska M.: *Endodoncja wieku rozwojowego i dojrzałego*. Wyd. 2 pod redakcją L. Postek-Stefańskiej, wyd. Czelej, Lublin 2011.
3. Wieczorek A., Smolnik M.: *Przedwczesna utrata zębów mlecznych. Przyczyny, skutki, postępowanie*. „Magazyn Stomatol.”, 2011, 3, 78-80, 82.
4. Carrotte P.: *Endodontic treatment for children*. „Brit. Dent. J.”, 2005, 1, 9-15.
5. Huth K.C.: *Effectiveness of 4 pulpotomy techniques – randomized controlled trial*. „J. Dent. Res.”, 2005, 12, 1144-1148.
6. Haney K.L.: *Current trends in primary tooth pulp therapy*. „J Okla Dent Assoc.”, 2007, 2 28-37.

6.2. Możliwości leczenia endodontycznego niedojrzałych zębów stałych z martwicą miazgi Lidia Postek-Stefańska, Tomasz Stefański, Jacek Bednarski

1. Barańska-Gachowska M.: *Endodoncja wieku rozwojowego i dojrzałego*. Wyd. 2 pod red. L. Postek-Stefańskiej, wyd. Czelej, Lublin 2011.
2. Rafter M.: *Apexification: a review*. „Dent. Traumatol”, 2005, 21, 1-8.

3. Mazur T., Postek-Stefańska L.: *Leczenie endodontyczne zębów stałych z niezakończonym rozwojem korzeni z powodu uszkodzeń pourazowych. Przegląd piśmiennictwa. „Magazyn Stomatol.”*, 2006, 1, 10-13.
4. Morse D.R., O’Larnic J.: *Apexification: review of the literature. „Quintessence Int.”*, 1990, 21, 589-598.
5. Kleier D.J., Barr E.S.: *A study of endodontically apexified teeth. „Endod. Dent. Traumatol.”*, 1991, 7, 112-117.
6. Hargreaves K.M., Geisler T., Henry M., Wang Y.: *Regeneration Potential of the young permanent teeth: what does the future hold? „J. Endod.”*, 2008, 34, 7S, S51-S56.
7. *European Society of Endodontology. Consensus report of the European Society of Endodontology on quality guidelines for endodontic treatment. „Int. Endod. J.”*, 1994, 27, 115-124.
8. Dominguez Reyes A., Munoz Munoz L., Aznar Martin T.: *Study of calcium hydroxide apexification in 26 young permanent incisors. „Dent. Traumatol.”*, 2005, 21, 141-145.
9. Metzger Z., Solomonov M., Mass E.: *Calcium hydroxide retention in wide root Canals with flaring apices. „Dent. Traumatol.”*, 2001, 17, 86-92.
10. Ham K.A. et al.: *Preliminary evaluation of BMP-2 expression and histological characteristics during apexification with calcium hydroxide and mineral trioxide aggregate. „J. Endod.”*, 2005, 31, 4, 275-278.
11. Mackie J.C., Hill F.J.: *A clinical guide to the endodontic treatment of non-vital immature permanent teeth. „Br. Dent. J.”*, 1999, 186, 2, 54-58.
12. Jodłowska A. et al.: *Application of Calccicur in endodontic treatment of immature permanent teeth. „J. Stoma”*, 2011, 64, 11, 823-837.
13. Katebzadeh N., Dalton C., Trope M.: *Strengthening immature teeth during and after apexification. „J. Endod.”*, 1998, 24, 256-259.
14. Shabahang S.: *A comparative study of root-end induction using osteogenic protein-1, calcium hydroxide and mineral trioxide aggregate in dogs. „J. Endod.”*, 1999, 25, 1, 1-5.
15. Postek-Stefańska L. et al.: *Osteogenic properties of the materials using to apical barrier formation in experimental study on rabbits. „Polish J. Environ. Study”*, 2007, 16, 2C, 403-407.
16. Aeinehchi M. i wsp.: *Mineral trioxide aggregate (MTA) and calcium hydroxide as pulp-capping agents in human teeth: preliminary report. „Int. Endod. J.”*, 2003, 36, 225-231.
17. Pradhan D.P., Chawla H.S., Gauba K., Goyal A.: *Comparative evaluation of endodontic management of teeth with unformed apices with mineral trioxide aggregate and calcium hydroxide. „J. Dent. Child.”*, 2006, 73, 2, 79-84.
18. Torabinejad M., Chivian N.: *Clinical applications of mineral trioxide aggregate. „J. Endod.”*, 1999, 25, 2, 197-205.
19. Schwartz R.S. et al.: *Mineral Trioxide Aggregate: A new material for endodontics. „J. Am. Dent. Assoc.”*, 1999, 130, 967-975.

20. Karabucak B., Li D., Lim J., Iqbal M.: *Vital pulp therapy with mineral trioxide aggregate*. „Dent. Traumatol.”, 2005, 21, 4, 240-243.
21. Onay E. O., Üngör M.: *Is mineral trioxide aggregate a valid alternative to calcium hydroxide for promoting apexification in infected fully developed teeth with open apices?* „J. Canad. Dent. Assoc.”, 2009, 2, 105-107.
22. Giuliani V. et al.: *The use of MTA in teeth with necrotic pulp and open apices*. „Dent. Traumatol.”, 2002, 18, 217-221.
23. Ribeiro D.A. et al.: *Biocompatibility in vitro tests of mineral trioxide aggregate and regular and white Portland cements*. „J. Endod.”, 2005, 31, 8, 605-607.
24. Parirokh H., Torabinejad M.: *Mineral trioxide aggregate: A comprehensive literature review – part I: chemical, physical and antibacterial properties*. „J. Endod.”, 2010, 1, 16-27.
25. Nandini S., Natanasabapathy V., Shivanna S.: *Effect of various chemicals as solvents on the dissolution of set white mineral trioxide aggregate: an in vitro study*. „J. Endod.”, 2010, 1, 135-138.
26. Sarris S. et al.: *A clinical evaluation of mineral trioxide aggregate for root-end closure of non-vital immature permanent incisors in children – a pilot study*. „Dent. Traumatology”, 2008, 24, 79-85.
27. Seale N.S., Glickman G.N.: *Contemporary perspectives on vital pulp therapy: views from the Endodontists and Pediatric Dentists*. „Pediatric Dent.”, 2008, 30, 3, 261-267.
28. Thibodeau B.: *Case report Pulp revascularization of necrotic, infected, immature permanent tooth*. „Pediatric Dent.”, 2009, 2, 145-148.
29. Bahns F., Trope M.: *Revascularization of immature permanent teeth with apical periodontitis: new treatment protocol?* „J. Endod.”, 2004, 30, 196-200.
30. Wang X. et al.: *Histologic characterization of regenerated tissues in canal space after the revitalization/revascularization procedure of immature dog teeth with apical periodontitis*. „J. Endod.”, 2010, 36, 1, 56-53.
31. Tait C.M.E., Ricketts D.N.J., Higgins A.J.: *Weakened anterior roots – intraradicular rehabilitation*. „Brit. Dent. J.”, 2005, 198, 609-617.
32. Duprez J.P., Bouvier D., Bjtta E.: *Infected immature teeth treated with surgical endodontic treatment and root – reinforcing technique with glass ionomer cement*. „Dent. Traumatol.”, 2004, 20, 233-240.
33. Lin L.M., Rosenberg P.A.: *Repair and regeneration in endodontics*. „Int. Endod. J.”, 2011, 10, 889-906.

6.3. Możliwości biologicznego leczenia chorób miazgi w zębach stałych niedojrzałych Lidia Postek-Stefańska, Tomasz Stefański

1. Barańska-Gachowska M.: *Endodoncja wieku rozwojowego i dojrzałego*. Wyd. 2 pod red. L. Postek-Stefańskiej, wyd. Czelej, Lublin 2011.
2. Szpringer-Nodzak M., Wochna-Sobańska M.: *Stomatologia wieku rozwojowego*. Wyd. Lekarskie PZWL, Warszawa 2003.

3. Welbury R.R., Duggal M.S., Hosey M.T.: *Paediatric Dentistry (Third Edition)*. Oxford Medical Publications, Oxford 2005.
4. Cohen S., Hargreaves K. M.: *Pathways of the Pulp*. Wyd. 9, Mosby, Canada 2006.
5. Weine F.S.: *Endodontic Therapy (Wyd. 6)*. Mosby, St. Louis Missouri 2004.
6. Żmijewska C., Kruszyńska-Rosada M., Biedziak B.: *Ocena radiologiczna stopnia rozwoju korzenia zęba*. „Magazyn Stomatol.”, 2002, 12, 52-54.
7. Marczak-Wojtyńska A., Cyprysiak G., Kośmider M.: *Radiologiczna ocena korzeni zębów w planowaniu i rokowaniu leczenia endodontycznego*. „Stom. Współcz.”, 1999, 6, 6, 20-26.
8. Andreasen J.O., Andreasen F.M.: *Essentials of traumatic injuries to the teeth*. Munksgaard, Copenhagen 2000.
9. Pypeć L.: *Rozwój korzeni stałych górnych siekaczy leczonych metodami biologicznymi po urazach mechanicznych klasy II i III wg Ellisa u dzieci w wieku od 7 do 12 lat*. „Przegl. Stom. Wieków Rozwoj.”, 1994, 6-7, 87-90.
10. Barańska-Gachowska M., Postek-Stefańska L., Adamczyk-Lemieszewska B.: *Pourazowe uszkodzenia zębów w materiale Katedry i Zakładu Stomatologii Wieków Rozwojowego Śl. AM*. „Czas. Stomatol.”, 1991, 7-8, 485-491.
11. Arabska-Przedpeńska B., Pawlicka H.: *Endodoncja*. Wyd. Med. Tour Press Int., Warszawa 2004.
12. *Guideline on pulp therapy for primary and young permanent teeth*. “Reference Manual”, 2008, 9, 30, 7, 170-174.
13. Cameron A.C., Widmer R.P.: *Handbook of Pediatric Dentistry*. Mosby, London 1997.
14. Postek L., Ciurla M.: *Rozwój korzeni zębów po leczeniu stanów pourazowych metodami biologicznymi*. „Czas. Stomatol.”, 1991, 1, 46-52.
15. Postek-Stefańska L.: *Leczenie stanów pourazowych miazgi zębowej u dzieci*. „Twój Przegl. Stom.”, 2004, 3, 46-48.
16. Milewska R., Łuczaj-Cepowicz E.: *Odległa ocena leczenia endodontycznego zębów stałych z niezakończonym rozwojem korzenia u dzieci po urazach mechanicznych*. „Nowa Stom.”, 2003, 23, 1, 12-15.
17. Seale N.S., Glickman G.N.: *Contemporary perspectives on vital pulp therapy: views from the Endodontists and Pediatric Dentists*. “Pediatric Dent.”, 2008, 30, 3, 261-267.
18. Postek-Stefańska L., Brzoza M., Kalacińska J.: *Zastosowanie wodorotlenku wapnia w stomatologii – na podstawie piśmiennictwa*. „Stom. Współcz.”, 2004, 11, 2, 50-55.
19. *European Society of Endodontology. Consensus report of the European Society of Endodontology on quality guidelines for endodontic treatment*. „Int. Endod. J.”, 1994, 27, 115-124.
20. Postek-Stefańska L., Dąbal I., Kupczyński P.: *Leki i materiały stosowane do bezpośredniego przykrycia miazgi zębowej – przegląd piśmiennictwa*. „Przegl. Stomat. Wieków Rozwoj.”, 2001, 33, 11-15.
21. Aeinehchi M. et al.: *Mineral trioxide aggregate (MTA) and calcium hydroxide as pulp-capping agents*

- in human teeth: preliminary report.* „Int. Endod. J.”, 2003, 36, 225-231.
22. Costa C.A.S. et al.: *Biocompatibility of resin-based materials used as pulp-capping agents.* „Int. Endod. J.”, 2003, 36, 831-839.
23. Aeinehchi M. et al.: *Mineral trioxide aggregate (MTA) and calcium hydroxide as pulp-capping agents in human teeth: preliminary report.* „Int. Endod. J.”, 2003, 36, 225-231.
24. Pradhan D.P., Chawla H.S., Gauba K., Goyal A.: *Comparative evaluation of endodontic management of teeth with unformed apices with mineral trioxide aggregate and calcium hydroxide.* „J. Dent. Child.”, 2006, 73, 2, 79-84.
25. Torabinejad M., Chivian N.: *Clinical applications of mineral trioxide aggregate.* „J.Endod.”, 1999, 25, 2, 197-205.
26. Łaszkiwicz J., Ciesielski P.: *Zastosowanie materiału ProRoot MTA w leczeniu endodontycznym – przegląd piśmiennictwa.* „Poradnik Stomatol.”, 2004, 11, 37, 32-36.
27. Laurent P., Camps J., About I.: *Biodentine™ induces TGF-β1 release from human pulp cells and early dental pulp mineralization.* „Int. Endod. J.”, 2012, 45, 439-448.
28. Pypeć L.: *Określenie norm przepływu krwi metodą LDF w naczyniach miazgi stałych siekaczy u dzieci w poszczególnych stadiach rozwoju korzeni.* „Czas. Stomatol.”, 2005, 7, 463-472.
29. Nowak-Kwater B., Chomyszyn-Gajewska M.: *Zastosowanie przepływomierza laserowo-dopplerowskiego w medycynie i stomatologii – przegląd piśmiennictwa.* „Czas. Stomatol.”, 2003, 3, 174-178.
30. Żmuda S. i wsp.: *Metody oceny żywotności miazgi zęba.* „Stom. Współcz.”, 2003, 10, 3, 40-43.
31. Pypeć L., Bruzda-Zwiech A., Proc P.: *Analiza porównawcza wyników badań żywotności miazgi za pomocą testów konwencjonalnych oraz pomiarów przepływu krwi (LDF).* „Czas. Stomatol.”, 2005, 8, 535-542.
32. Lin J., Chandler N.P.: *Electric pulp testing: a review.* „Int. Endod. J.”, 2008, 41, 365-374.
33. Karabucak B. et al.: *Vital pulp therapy with mineral trioxide aggregate.* „Dent. Traumatol.”, 2005, 21, 4, 240-243.
34. Eidelman E., Holan G., Fuks A.B.: *Mineral trioxide aggregate vs. formocresol in pulpotomized primary molars: a preliminary report.* „Pediatr. Dent.”, 2001, 23, 15-18.
35. Holland R. et al.: *Healing process of dog dental pulp after pulpotomy and pulp covering with mineral trioxide aggregate or Portland cement.* „Braz. Dent. J.”, 2001, 12, 109-113.
36. Meligy O.A.S., Avery D.R.: *Comparison of Mineral Trioxide Aggregate and Calcium Hydroxide as pulpotomy agents in young permanent teeth (apexogenesis).* „Pediatric Dent.”, 2006, 28, 5, 339-404.
37. Nowicka A. i wsp.: *Pokrycie bezpośrednio miazgi zębów stałych z użyciem preparatu Biodentine.* „Magazyn Stomatol.”, 2012, 4, 30-37.
38. Koziarz A., Postek-Stefańska L., Jakubczyk E.: *Porównanie dwóch metod amputacji przyżyciowej miazgi – częściowej i całkowitej w leczeniu zębów stałych u dzieci.* „Przegl. Stom. Wiek. Rozw.”, 1994, 5, 4-7.

39. Szpringer-Nodzak M. i wsp.: *Dwuletnia obserwacja zębów leczonych metodą częściowej amputacji miazgi w zębach stałych u dzieci po urazach mechanicznych.* „Magazyn Stomatol.”, 1992, 5, 24-25.

6.4. Leczenie chorób miazgi zębów stałych z niezakończonym rozwojem korzenia Adam Zawadka

1. Trope M.: *Treatment of immature teeth with non-vital pulps and apical periodontitis.* „Endodontic Topics”, 2006, 14, 51-59.
2. Hargreaves K.M., Geisler T., Henry M., Wang Y.: *Regeneration potential of the young permanent tooth: what does the future hold?* „J Endod.”, 2008 Jul, 34 (7 Suppl), S51-6.
3. Barańska-Gachowska M.: *Endodoncja wieku rozwojowego i dojrzałego.* Wyd. 1, wyd. Czelej, Lublin 2004.
4. *Leczenie chorób miazgi zębów mlecznych oraz zębów stałych z nieukończonym rozwojem korzenia: podsumowanie wytycznych American Academy of Pediatric Dentistry.* „Med. Prakt. Stomatol.”, 2014, 4, 17-22.
5. *American Academy of Pediatric Dentistry: Guideline on Pulp Therapy for Primary and Immature Permanent Teeth.* “Referent manual”, 2014, 36, 6 14-15.
6. Bergholz C., Hor D., Zirkel Ch.: *Endodoncja.* Wyd. Elsevier Urban&Partner, Wrocław 2007.
7. American Association of Endodontics: *Endodontics. Colleagues for Excellence. Regenerative Endodontics.* Spring 2013.
8. Iwaya S., Ikawa M., Kubota M.: *Revascularization of an immature permanent tooth with apical periodontitis and sinus tract.* „Dent Traumatol”, 2001, 17, 185-187.
9. Hoshino E., Kurihara-Ando N., Sato I., Uematsu H., Sato M., Kota K., Iwaku M.: *In vitro antibacterial susceptibility of bacteria taken from infected root dentine to a mixture of ciprofloxacin, metronidazole and minocycline.* “Int Endod J”, 1996, 29, 125-130.
10. Chueh L.H., Huang G.T.J.: *Immature Teeth With Periradicular Periodontitis or Abscess Undergoing Apexogenesis: A Paradigm Shift.* „Journal of Endodontics”, 2006, 32, 1205-13.
11. Thibodeau B., Trope M.: *Pulp revascularization of a necroticinfected immaturepermanent tooth: case report and review of the literature.* „Pediatr Dent”, 2007, 29, 47-50.
12. Il-Young J., Seung-Jong L., Kenneth M.: *Hargreaves: Biologically Based Treatment of Immature Permanent Teeth with Pulpal Necrosis: A Case Series.* „Journal of Endodontics”, 2008, 34, 876-887.
13. Shin S.Y., Albert J.S., Mortman R.E.: *One step pulp revascularization treatment of an immature tooth with chronic apical abscess: a case report.* „Int Endod J”, 2009, 42, 1118-26.
14. Reynolds K., Johnson J.D., Cohenca N.: *Pulp revascularization of necrotic bilateral bicuspid using a modified novel technique to eliminate potential coronal discolouration: a case report.* „Int Endod J”, 2009, 42, 84-92.
15. Shin-ichi I., Motohide I., Minoru K.: *Revascularization of an immature permanent tooth with periradicular abscess after luxation.* „Dent Traumatol”, 2011, 27, 55-58.

16. Banchs F., Trope M.: *Revascularization of immature permanent teeth with apical periodontitis: new treatment protocol?* „Journal of Endodontics”, 2004, 30, 196-200.
17. Hargreaves K.M., Geisler T., Henry M., Wang Y.: *Regeneration potential of the young permanent tooth: what does the future hold?* „J Endod.”, 2008 Jul, 34 (7 Suppl), S51-6.
18. Windley W. III, Teixeira F., Levin L., Sigurdsson A., Trope M.: *Disinfection of immature teeth with a triple antibiotic paste.* „J Endod”, 2005, 31, 439-443.
19. Sato T., Hoshino E., Uematsu H., Noda T.: *In vitro antimicrobial susceptibility to combinations of drugs on bacteria from carious and endodontic lesions of human deciduous teeth.* „Oral Microbiol Immunol”, 1993, 8, 172-176.
20. Zawadka A., Olszewska A.: *Leczenie endodontyczne zębów stałych niedojrzałych z martwą miazgą.* „Mag. Stom.”, 2013, 1.

6.5. Endodontyczne leczenie niedojrzałego siekacza przysródkowego szczęki Andrzej Mitera, Anna Miszalska-Jamka, Joanna Zarzecka

1. Flanagan T.A.: *What can cause the pulps of immature, permanent teeth with open apices to become necrotic and what treatment options are available for these teeth.* “Aust Endod J”, 2014, 40, 95-100.
2. Erdem A.P., Sepet E.: *Mineral trioxide aggregate for obturation of maxillary central incisors with necrotic pulp and open apices. Case report.* “Dental Traumatol”, 2008, 24, 38-41.
3. Simon S., Rilliard F., Berdal A., Machtou P.: *The use of mineral trioxide aggregate in one-visit apexification treatment: a prospective study.* “Int Endod J”, 2007, 40, 186-197.
4. Rafter M.: *Apexification: a review.* “Dental Trumatol”, 2005, 1, 1-8.
5. Aggarwal V., Mlglani S., Singla M.: *Conventional apexification and revascularization induced maturogenesis of two non-vital, immature teeth in same patient: 24 months follow up of a case.* “J Conserv Dent”, 2012, 15, 68-72.
6. Shin S.Y., Albert J.S., Mortman R.E.: *One step pulp revascularization treatment of an immature permanent tooth with chronic apical abscess: a case report.* “Int Endod J”, 2009, 42, 1118-1126.
7. McTigue D., Sumbramanian K., Kumar A.: *Management of immature permanent teeth with pulpal necrosis: a case series.* “Pediatr Dent”, 2013, 35, 55-60.
8. Estrala C., Bammann L.L., Pimenta F.C., Pecora J.D.: *Control of microorganisms in vitro by calcium hydroxide pastes.* “Int Endod J”, 2001, 34, 341.
9. Torabinejad M., Watson T.F., Pitt Ford T.R.: *Sealing ability of a mineral trioxide aggregate when used as a root end filling material.* “J Endod”, 1993, 19, 51.
10. Torabinejad M., Smith P.W., Katterring J.D., Pitt Ford T.R.: *Comparative investigation of marginal adaptation of mineral trioxide aggregate and other commonly used root-end filling materials.* “J Endod”, 1995, 21, 295-299.
11. Torabinejad M., Hong C.U., Pittford T.R., Kettering J.D.: *Cytotoxicity of four root end filling materials.* “J Endod”, 1995, 21, 89-92.

12. Koh E.T., McDonald F., Pitt Ford T.R., Torabinejad M.: *Cellular response to mineral trioxide aggregate*. "J Endod", 1998, 24, 543-547.

6.6. Opis przypadku wielospecjalistycznego leczenia zatrzymanego zęba 23 Przemysław Kustra, Joanna Zarzecka, Agnieszka Zapala-Pośpiech, Janusz Kalukin, Małgorzata Zaleska

1. Nayar S., Bishop K., Alani A.: *A report on the clinical and radiographic outcomes of 38 cases of apexification with mineral aggregate*. "Eur J Prosthodont Restor Dent", 2010, 18, 1, 42.
2. Lolaykar N., Bhat S.S., Hegde S.: *Sealing ability of ProRoot MTA and MTA-Angelus simulating a one-step apical barrier technique-an in vitro study*. "I Clin Pediatr Dent", 2009, 33, 4, 305-310.
3. Kvinnsland S.R., Bardsen A., Fristad I.: *Apexogenesis after initial root canal treatment of an immature maxillary incisor – a case report*. "Int Endod J", 2010, 43, 76-83.
4. Tahan E., Celik D., Kursat Er. et al.: *Effect of unintentionally extruded mineral trioxide aggregate in treatment of tooth with periradicular lesion: a case report*. "Int Endod J", 2010, 36, 4, 760-763.
5. Valladares J., Costa S.P., Estrela C.: *Orthodontic-Surgical-Endodontic management of unerupted maxillary central incisor with distoangular root dilacerations*. "JOE", 2010, 35, 755-759.
6. Bogen G., Kuttler S.: *Mineral trioxide obturation: a review and case series*. "JOE", 2009, 35, 777-790.
7. Reyes-Carmona J.F., Felipe M.S., Felipe W.T.: *A phosphate-buffered saline intracanal dressing improves the biomineralization ability of mineral trioxide aggregate apical plugs*. "JOE", 2010, 36, 10, 1648-1652.
8. Petrino J.A., Kendra K., Shambarger S., Bowles W.R., McClanahan S.B.: *Challenges In regenerative endodontics: a case series*. "Int Endod J", 2010, 36, 3, 536-541.
9. Jacobovitz M., Karla R., Lima P.: *The use of hydroxide and mineral trioxide aggregate on apexification of a replanted tooth: a case report*. "Dent Traumatol", 2009, 25, 32-36.
10. Zarrabi M.H., Javidi M., Jafarian A.H., Joushan B.: *Histologic assessment of human pulp response to capping with mineral trioxide aggregate and a novel endodontic cement*. "JOE", 2010, 36, 11, 1778-1781.
11. Bose R., Nummikoski P., Hargreaves K.: *A retrospective evaluation of radiographic outcomes In immature teeth with necrotic Root canal systems treated with regenerative endodontic procedures*. "JOE", 2009, 35, 1343-1349.
12. Raldi D.P., Mello I., Habitante S.M. et al.: *Treatment options for teeth with open apices and apical periodontitis*. "JCDA", 2009, 75, 591-596.
13. Orosco F.A., Barmante C.M., Garcia R.B., Bernardinelli N., Moraes I.G.: *Sealing ability, marginal adaptation and their correlation using three root-end filling materials as apical plugs*. "J Appl Oral", 2010, 18, 127-134.
14. Erdam A.P., Sepet E.: *Mineral trioxide aggregate for obturation of maxillary central incisors necrotic pulp and open apices. Case report*. "Dent Traumatol", 2008, 24, 5, 38-41.

15. Oliviera T.M., Sakai V.T., Silva T.C. et al.: *Mineral trioxide aggregate as alternative treatment for intruded permanent teeth with Root resorption and incomplete apex formation. Case report.* "Dent Traumatol", 2008, 24, 5, 565-568.
16. Davidovich E., Moskovitz M., Moshonow J.: *Replantation of an immature permanent central incisor following pre-eruptive traumatic avulsion.* "Dent Traumatol", 2008, 24, 47-52.
17. Sonoda C.K., Poi W.R., Panzarini S.R., Sottovia A.D., Okamoto T.: *Tooth replantation after keeping the avulsed tooth in oral environment: case report of a 3-year follow-up.* "Dent Traumatol", 2008, 24, 373-376.
18. Teixeira C.S., Pasternak Jr.B., Vansan L.P., Sousa-Neto M.D.: *Autogenous transplantation of teeth with complete root formation: two case reports.* "Int Endod J", 2006, 39, 977-985.

6.7. Podłoża transportowe do przechowywania zębów zwichniętych całkowicie Aleksandra Kubatek, Joanna Zarzecka

1. van Amerongen E., de Jong-Lenters M., Marks L., Veerkamp J.: *Stomatologia dziecięca. Przypadki kliniczne.* Wyd. Kwintesencja. Warszawa 2011.
2. Flores M.T., Malmgren B., Andersson L., Andreasen J.O., Bakland L.K., Barnett F., Burguignon C., DiAngelis A., Hicks L.: *Guidelines for the management of traumatic dental injuries.* "Dental Traumatology", 2007 Apr., 23 (2), 66-71.
3. Subramaniam P., Girija P., Eswara U., Lakshmana K., Babu G.: *Oral rehydration salt liquid as a storage medium for avulsed tooth.* "Dental Traumatology" 2015, 31, 62-66.
4. Saini D., Gadicheria P., Chandra P.: *Coconut milk and probiotic milk as storage media to maintain periodontal ligament cell viability in vitro.* "Dental Traumatology", 2016, 33, 3, 160-164.
5. De Souza B.D.M., Bortoluzzi E.A., Reyes-Carmona J., dos Santos L.G.P., de Oliviera Simones C.M., Felipe W.T., Santos Felipe M.C.: *Effect of temperature and seven storage media on human periodontal ligament fibroblast viability.* "Dental Traumatology", 2017, 33, 100-105.
6. De Souza B.D.M., Luckemeyer D.D., Felipe W.T., Simoes C.M., Felipe M.C.: *Effect of temperature and storage media on human periodontal ligament fibroblast viability.* "Dental Traumatology", 2010, 26, 271-275.
7. Jabarifar E., Khalighinejad N., Ali Khademi A., Razavi S.M., Birjandi N., Badrian H., Ansari G.: *Histologic evaluation of apical pulp of immature apex following extraction, surface treatment and replantation in different storage media in dogs.* "Dental Traumatology", 2015, 31, 118-124.
8. Ashkenazi M., Sarnat H., Keila S.: *In vitro viability, mitogenicity and clonogenic capacity of periodontal ligament cells after storage in six different media.* "Endod Dent Traumatol", 1999, 15, 149-156.
9. Cvek M., Cleaton-Jones P., Austin J., Lownie J., Kling M., Fatti P.: *Effect of topical application of doxycycline on pulp revascularization and periodontal healing in reimplanted monkey incisors.* "Dental Traumatology", 1990, 6, 170-176.

10. Yannpiset K., Trope M.: *Pulp revascularization of replanted immature dog teeth after different treatment methods*. "Dental Traumatology", 2000, 16, 211-217.
11. Ritter A.L.S., Ritter A.V., Murrah V., Sigurdsson A., Trope M.: *Pulp revascularization of replanted immature dog teeth after treatment with minocycline and doxycycline assessed by laser Doppler flowmetry, radiography and histology*. "Dental Traumatology", 2004, 20, 75-84.

6.8. Amputacja całkowita miazgi z zastosowaniem preparatu Biodentine w zębie stałym z niezakończonym rozwojem wierzchołków korzeni Anna Siemińska, Paweł Berczyński, Monika Bogusz, Elżbieta Krawczuk-Molęda

1. Camilleri J.: *Staining Potential of Neo MTA Plus, MTA Plus, and Biodentine used for pulpotomy procedures*. "Journal of Endodontics", 2015, 41, 7, 1139-1145.
2. Witherspoon D.: *Vital pulp therapy with new materials: new directions and treatment perspectives – permanent teeth*. "Journal of Endodontics.", 2008, 34, 7, 25-8.
3. Kumar V., Juneja R., Duhan J., Sangwan P., Tewari S.: *Comparative evaluation of platelet-rich fibrin, mineral trioxide aggregate, and calcium hydroxide as pulpotomy agents in permanent molars with irreversible pulpitis: A randomized controlled trial*. "Contemporary Clinical Dentistry", 2016, 7, 4, 512-518.
4. Nosrat A., Seifi A., Asgary S.: *Pulpotomy in caries-exposed immature permanent molars using calcium-enriched mixture cement or mineral trioxide aggregate: a randomized clinical trial*. "International Journal of Paediatric Dentistry", 2013, 23, 56-63.
5. Barrieshi-Nusair K., Qudeimat M.: *A prospective clinical study of mineral trioxide aggregate for partial pulpotomy in cariously exposed permanent teeth*. "Journal of Endodontics", 2006, 32, 8, 731-735.
6. Mass E., Zilberman U.: *Long-term radiologic pulp evaluation after partial pulpotomy in young permanent molars*. "Quintessence Int.", 2011, 42, 7, 547-554.
7. Qudeimat M., Alyahya A., Hasan A., Barrieshi-Nusair K.: *MTA pulpotomy for permanent molars with clinical signs indicative of irreversible pulpitis: A preliminary study*. "International Endodontic Journal", 2017, 50, 2, 126-134.
8. Ward J.: *Vital pulp therapy in cariously exposed permanent teeth and its limitations*. "Australian Endodontic Journal", 2002, 28, 1, 29-37.
9. Asgary S., Shirvai A.: *Pulpotomy with calcium hydroxide may be an effective alternative to root canal therapy in vital teeth*. "The Journal of Evidence-Based Dental Practice", 2016, 16, 1, 64-66.
10. Asgary S., Eghbal M.: *Treatment outcomes of pulpotomy in permanent molars with irreversible pulpitis using biomaterials: a multicenter randomized controlled trial*. "Acta Odontol Scand.", 2013, 71, 1, 130-136.

11. Simon S., Perard M., Zanini M., Smith A., Charpentier E., Djole S., Lumley P.: *Should pulp chamber pulpotomy be seen as a permanent treatment? Some preliminary thoughts*. "International Endodontic Journal", 2013, 46, 1, 79-87.
12. Linsuwanont P., Wimonstuthikul K., Pothimoke U., Santiwong B.: *Treatment outcomes of mineral trioxide aggregate pulpotomy in vital permanent teeth with carious pulp exposure: the retrospective study*. "Journal of Endodontics", 2017, 43, 2, 225-230.
13. Taha N., Ahmad M., Ghanim A.: *Assessment of mineral trioxide aggregate pulpotomy in mature permanent teeth with carious exposures*. "International Endodontic Journal", 2017, 50, 2, 117-125.
14. Zanini M., Hennequin M., Cousson P.: *A review of criteria for the evaluation of pulpotomy outcomes in mature permanent teeth*. "Journal of Endodontics.", 2016, 42, 8, 1167-1174.

6.9. Zastosowanie Mineral Trioxide Aggregate w procedurze apeksyfikacji u pacjenta w wieku rozwojowym

Justyna Walichiewicz

1. Pazera R., Szczepańska J.: *Modern method of treatment necrosis pulpaie in teeth with immature root apexes- pulp revascularization. Part II*. „Nowa Stomatologia”, 2014, 2, 110-114.
2. Szpringer-Nodzak M., Wochna-Sobańska M.: *Stomatologia wieku rozwojowego*. Wyd. PZWL, Warszawa 2006, 50-53.
3. Cwiklak K., Szczepańska J.: *The use of MTA in immature permanent teeth- a review of the literature*. „Nowa Stomatologia”, 2012, 1, 19-23.
4. Arabska-Przedpeńska B., Pawlicka H.: *Współczesna endodoncja w praktyce*. Wyd. Bestom DENTOnet, 2012, 362-365.
5. Barańska-Gachowska M.: *Endodoncja wieku rozwojowego i dojrzałego*. Wyd. Czelej, Lublin 2011, 387-403.
6. Witek A., Nowicka A., Lipski M. i in.: *Revascularisation of pulp – a new method of endodontic treatment for permanent teeth with incomplete development of root – review of the literature*. „Magazyn Stomatologiczny”, 2012, 10, 122-125.
7. Zawadka A.: *Pulp therapy for immature permanent teeth based on clinical cases*. „Endodoncja w Praktyce”, 2015, 2, 6-15.
8. Pazera R., Szczepańska J.: *Modern method of treatment necrosis pulpaie in teeth with immature root apexes- pulp revascularization. Part II*. „Nowa Stomatologia”, 2014, 1, 37-40.
9. Cameron A.C., Widmer R.P.: *Handbook of pediatric dentistry*. Wyd. Elsevier Urban & Partner, Wrocław 2005, 107-108.
10. Chong B.S.: *Harty's endodontics in clinical practice*. Wyd. Elsevier Urban & Partner, Wrocław 2013, 133.
11. Łuczaj-Cepowicz E.: *Mineral Trioxide Aggregate (MTA) – composition, properties and possibilities of clinical application – a review of the literature*. „Stomatologia Współczesna”, 2010, 17, 4, 45-52.
12. Podlejska S., Kozuń A.: *Rola materiału MTA w leczeniu endodontycznym – przegląd piśmiennictwa*. „e-Dentico”, 2015, 2 (54), 94-101.

13. Pazera R., Szczepańska J.: *Apexification and permanent prosthetic restoration as a method of treating deep crown-root fracture in paedodontic patient – case description.* „Nowa Stomatologia”, 2015, 3, 117-123.
14. Gabryś S.: *Wide root in teeth with complete root formation – a few tips how to make MTA apical plug.* „Endodoncja w Praktyce”, 2014, 4, 5-22.